Editura UNIVERS

Ceea ce este ciudat cu această carte este faptul că deși nu-ți poți stăpîni rîsul în timpul lecturii ei, îți și dai totodată seama că iei cunoștință de o dramă peste putință de suportat. Drama învățătorului animat de cele mai bune intenții pe care un sistem de învățămînt fals și inuman îl rostogolește pe panta umilinței pînă îl sfărîmă. Iar cartea este o mărturie autentică: tînărul scriitor italian Lucio Mastronardi este învățător și, mai mult, copil de învățători!

Lei 5,25

184

1972

LUCIO MASTRONARDI • ÎNVĂȚĂTORUL DIN VIGEVANO

LUCIO MASTRONARDI

ÎNVĂȚĂTORUL DIN VIGEVANO

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta de *Alma Rusescu*

Lucio Mastronardi
IL MAESTRO DI VIGEVANO

Lucio Mastronardi

Învățătorul din Vigevano

În românește de *Constanța Trifu* și *Lidia Sava*

Editura UNIVERS
București, 1972

PARTEA ÎNTÎI

1.

Sînt învăţător şi am familie, nevastă şi copil, iar ceea ce cîştig eu abia ne ajunge pînă la sfîrşitul lunii. Ada, nevasta mea, îmi spune mereu: „Lasă-mă să mă duc la lucru!" Sau: „La Vigevano toate femeile lucrează!"

Vede că mă istovesc cu şcoala şi cu lecţiile particulare şi profită de ocazie:

— De ce nu mă laşi să lucrez?

Ştiu că munca ei ar fi de mare ajutor pentru bugetul casei şi mi-ar cruţa forţele; dar gîndul că nevasta mea — soţie de mic-burghez — să intre într-o fabrică, să ajungă în condiţia muncitorilor, îmi este de nesuportat.

— Trebuie să ai grijă de casă, îi răspund.

E drept, în casă la mine nu e prea multă treabă. Sîntem doar eu, Ada şi băiatul nostru Rino.

— Eşti încrezut şi vanitos, îmi reproşează Ada.

Mi-am dat seama că sînt încrezut şi vanitos acum cîteva zile.

Rino ar trebui să meargă la confirmare. La Vigevano, confirmarea este marea sărbătoare a copiilor. În dimineaţa confirmării, catedrala geme de copii, toţi frumos îmbrăcaţi. Pot eu să-mi tri-

mit băiatul în fața episcopului, în atmosfera aceea de lux, cu niște haine atît de modeste pe el ?

I-am spus :

— Rino, ai să faci confirmarea la anul !

Rino nu s-a împotrivit :

— Să-i spun părintelui Licodori, mi-a răspuns.

E seară. Copiii pe care-i meditez au plecat de cîteva minute. Aerul din odaie e încă plin de ei. Pe masă, o pată proaspătă de cerneală stă să se usuce.

Masa e plină cu astfel de pete, la care mă uit cu plăcere, poate pentru că îmi aduc aminte de munca mea.

Mi-e capul plin de probleme, de analize logice, de numere și de cuvinte.

Ziua mea s-a sfîrșit, îmi spun, deschizînd fereastra. Patru ore de școală azi dimineață, alte patru ore de meditație după-amiază. Mi-am plătit tributul pe care-l datorez vieții, îmi spun ca deobicei, în acest moment. Cînd mi-am terminat treaba, încerc sentimentul omului care și-a plătit impozitele.

Sînt un om cu tabieturi, și am ajuns să mă simt atașat de tabieturile mele. La ceasul acesta îmi fac tabietul lungindu-mă pe divan și savurînd unica țigară a zilei.

E aproape un ritual, pe care de zece ani îl repet în fiecare zi de lucru. Ada îmi aduce o ceașcă de cafea și eu aprind țigara.

Mă întind pe divan, dar iată că mă caută cineva. Nu pot să stau lungit, nu pot să-mi beau cafeaua, nu pot să fumez liniștit. Încerc un neplăcut sentiment de plictiseală.

Părintele Licodori se află așezat în fața mea.

— Îți iei o foarte gravă răspundere în fața lui Dumnezeu și în fața lui Rino, spuse el stîngaci, dar calm.

Cuvinetele contrastau cu vorba lui potolită.

— La anul !

— Știi că dacă s-ar întîmpla să moară, copilul ar ajunge în infern ? Vocea lui se înfierbîntă : Știi că iertarea pe care i-a dat-o botezul nu e desăvîrșită decît prin confirmare ?

Se uită la mine. Cobor privirea pînă spre ghetele lui.

Cine știe cum i-or fi degetele de la picioare ? mă gîndesc.

— De ce nu-i dai voie să se confirme ?

Mă privește în ochi.

— Pentru că... sînt funcționar de stat, mormăii.

— Dar Isus se uită la haina sufletului, îmi răspunde, și vocea lui mi se pare nazală, pedantă.

— La anul, repet mașinal.

— Mai gîndește-te. E încă vreme ! răspunde el.

2.

E vineri. Detest această zi ; adică detest seara de vineri. În fiecare seară stau un ceas de vorbă la cafenea, joc o partidă de cărți cu prietenii. Vinerea nu pot să mă duc : Ada vrea să meargă la cinema și trebuie să-i țin tovărășie.

Am privit filmul cu gîndul la cărți. În el era vorba de o provincială care fuge la Paris și reu-

şeşte să devină amanta unor granguri. În pauze, Ada mă privea cu un aer provocator. Bărbatul femeii din film era un funcţionar modest ; ambianţa scenelor de provincie se potrivea cu cea din Vigevano. O piaţă în centru, chipurile oamenilor cu tabieturi, aerul somnolent pe care îl au micii burghezi de provincie, înfumurarea şi indiferenţa lor mi se plimbau prin faţa ochilor. Funcţionarul acela burghez puteam să fiu eu. Urmăream filmul cu răsuflarea tăiată, ca şi cum ar fi fost vorba de un film poliţist. Filmul scotea în evidenţă defectele mele, tabieturile mele, rîia mea. Şi ambiţiile înăbuşite ale Adei.

Îi simţeam privirea înţepînd întunericul sălii. „Asta eşti tu", păreau că spun ochii ei. „Şi aia eşti tu", îi răspundea privirea mea.

La partea a treia a filmului simţeam că nu mai pot.

— Să mergem, i-am spus.

— Nu mergem, răspunse ea.

Epilogul era de prevăzut. Nevasta îi pune coarne bărbatului, care îşi vede liniştit de tabieturile lui provinciale.

Mi se părea ca o prevestire. „Filmul ăsta e un avertisment", îmi şoptea o voce interioară.

O privii pe Ada, şi faţa ei acum amorfă, nici urîtă, nici frumoasă, mă linişti. „Trebuie să mă scap de tabieturi", mi-am zis ieşind din sală.

Ada vrea să ne întoarcem acasă trecînd prin Piaţă.

— Pe aici ajungem mai repede, am spus, arătîndu-i drumul.

— Prin Piaţă, insistă ea.

La ceasul acela piaţa semăna cu piaţa pe care o văzusem în film. Nu ca stil, fireşte, ca atmosferă. La „Cafeneaua Socială", un grup de fabricanţi stăteau tolăniţi pe micile lor fotolii, cu chipurile pline de încîntare şi de fericire. La o masă alături de ei se afla un industriaş cu un lingău de muncitor. Şi amîndoi păreau bucuroşi că sînt împreună, industriaşul voind parcă să-şi demonstreze ataşamentul faţă de muncitori, iar muncitorul crezînd poate că bogăţia şi puterea industriaşului se oglindeau în el. Ada mi-l arătă pe unul care cobora pe sub portic.

— Asta şi-a făcut o fabrică de ghete. E cu un an mai mic ca tine, spuse misterioasă. A fost muncitor, urmă ea, a riscat, şi acum cîştigă douăzeci de milioane pe an !

— Nu ştiam că te ţine la curent cu afacerile lui, îi răspunsei printre dinţi.

Ea zîmbi cu suficienţă :

— Am citit în *Informatorul Vigevanez,* la rubrica de impuneri !

Mai încolo îmi arătă pe un altul :

— Pe ăla îl vezi ? E cu un an mai mare ca tine şi şi-a deschis două fabrici de încălţăminte. Are o Alfa Romeo !

Ne-am aşezat la barul „Principele". Lîngă noi, ziaristul Pallavicino de la *Informatorul* făcea teorii cîtorva muncitori.

— Piaţa asta se năruieşte ! striga el. I-am spus eu primarului, i-am spus : „Cîţiva zugravi, o spoială frumoasă şi se face formidabilă !" Am să scriu un articol.

— Ăla are şase ani mai puţin ca tine şi cîştigă două sute de mii pe lună, îmi spuse Ada.

În timp ce ne beam cafeaua, se opri o mașină de lux. Din ea se dădu jos un fabricant cu nevastă-sa. Frumoși și grași amîndoi, de o grăsime flască și moale. Nevasta să fi avut vreo douăzeci de kilograme de aur pe ea, în brățări, inele, coliere și broșe ; el, cel puțin pe jumătate. Se mișcau plini de îngîmfare.

— Pînă anul trecut ăla a fost muncitor, îmi spuse Ada, iar ea rihtuitoare, adăogă cu glasul aspru și ridicat.

— Să nu te-audă ! șoptii.

Cei doi se aflau chiar în spatele nostru.

— Și acum vin pînă în Piață cu mașina asta de lux, ca să-i vadă lumea. Ca și cum numai ei ar avea mașină de lux, strigă ea.

Cei doi au plecat. S-au suit în mașină pe îndelete. Întîi au deschis ușa, apoi au băgat piciorul stîng, s-au așezat, pe urmă au băgat celălalt picior, au închis ușa și s-au dus.

— Caută să te stăpînești, i-am spus Adei.

Ziaristul Pallavicino îi dădea înainte cu gura :

— Vă spun eu că Vigevano face cît două sute de Parisuri. Ce are Parisul și nu are Vigevano ? Parisul are Piața Pigalle ; la Vigevano avem Piața Ducală ; Parisul are Sena ; Vigevano are Ticinul ; Parisul are Turnul Eiffel, noi avem Turnul Bramante, spunea el.

Clopotul cel mare al turnului bătu miezul nopții. Firmele colorate ale barurilor clipeau umede.

— Să mergem acasă ! am propus.

Ada se ridică brusc :

— Oraș degenerat ! spuse printre dinți. Să mergem, e unica soluție, continuă ea.

— Nu se zice : e unica, vorbi ziaristul ; se zice : e cafea.

— Cafeaua ? spusei, văzînd că aștepta întrebarea.

— Ei, da ! Cu *Unica* nu se face cafeaua ? răspunse Pallavicino, izbucnind foarte încîntat în rîs.

Mergeam de-a lungul porților baricadate, de-a lungul ferestrelor zăvorîte. Prin pereți se auzeau bătăi înfundate de ciocane, uruit de motoare.

— Noi ne ducem să ne culcăm ! spuse Ada.

Glasul îi era aspru. Nu i-am răspuns ; simțeam că n-așteaptă decît un cuvînt ca să izbucnească.

— Dar n-o să avem niciodată nici mașină, nici casă...

— Pîinea nu ne lipsește, am spus ofensat.

Ea rîse cu obișnuitul ei rîs matern.

— Înainte de a mă mărita cu tine, prietenele mele spuneau cu invidie : Ada se mărită cu un învățător ! Acum zic : Săraca Ada ! S-a măritat cu un învățător !

Ridicai ochii spre luna care își revărsa peste tot lumina ei galbenă ; avea un halo verde în jurul ei.

— Faci poezie ! Gîndește-te la cei care ne aud pașii ; și-or fi zicînd că sîntem doi îndrăgostiți !

— Ți s-a suit luna la cap ! bombăni Ada.

În dormitor, Ada zăbovea în fața oglinzii.

— Nu găsești că am ceva din Ingrid Bergman ? mă întrebă.

— Întrucîtva semeni, i-adevărat ! i-am răspuns.

Își zîmbea, apoi se făcu serioasă ; pe urmă își luă un aer dramatic :

— Ce te tot învîrteşti pe acolo ? am spus, gîndindu-mă : Să te saturi să mi-i arăţi pe toţi cei care la vîrsta mea au fabrici ; unu la unu.

Mă privi cu ură. Se dezbrăcă şi rămase numai în îmbrăcămintea de corp. O flanelă cîrpită de sus pînă jos, cu o mînecă roşie şi alta bleu, înădită cu o bucată de altă culoare. Chiloţi de-ai mei, potriviţi pe ea. În ţinuta asta mi se plimba prin faţa ochilor.

— Ia gîndeşte-te, dacă mi-ar veni rău pe stradă ! spuse deodată cu un rîs nervos. Sau dacă pe unul din noi l-ar lua la spital !

Începu din nou să se plimbe.

— Or fi vreo două luni de cînd n-am mai făcut o baie, zise cu sarcasm.

Am ridicat din umeri.

— Să dea Dumnezeu să-mi vină rău pe stradă ! Ca să vadă lumea cît de curat se trăieşte în casa învăţătorului Monbelli ! spuse ea.

— Poţi să fii sărac şi curat !

Ea rîse.

— Vorbe de profesoraş ! Poţi fi sărac şi curat ! repetă, imitîndu-mi vocea.

Îşi scoase dintr-un sertar lenjeria : un maldăr de zdrenţe, de lucruri peticite, tocite.

— A mea e şi mai rău, şoptii.

Îmi spuse, unul cîte unul, cele mai neruşinate şi mai ordinare cuvinte.

Eu tăceam. Începu să urle. Mă scutura :

— Sînt vulgară ! Sînt foarte vulgară ! Ţine, scumpule, asta e pentru tine, repeta. Şi asta...

3.

Azi dimineaţă Rino avea temperatură. Termometrul arăta aproape patruzeci de grade. Faţa lui îmbujorată, de bolnav, cu ochii aprinşi, mi-a jucat pe dinaintea ochilor tot timpul cît mi-am băut cafeaua la bar.

— Ştii să-mi spui ceva despre popicele marine ? mă întrebă colegul Amiconi.

Scoase din buzunar nişte compuneri şcolare. Luă una şi citi : „mă jucam pe nisip cu popicele marine... Dacă un popic se îngroapă, atunci se zice : în nisip ; dacă rămîne însă la suprafaţă, se zice : pe nisip..."

— Nu mă pricep la popice marine, i-am răspuns.

— Şi ce-o să zică directorul ? E în stare să-mi facă observaţie...

Tot drumul spre şcoală colegul Amiconi stătu îngîndurat. Cu noi era şi colegul Filippi.

— Merge bine bastonul ? zicea el mereu. Dacă bastonul merge bine, totul e-n regulă.

Am dus mîna la ochi, vrînd parcă să alung chipul lui Rino.

— Ţi s-a întîmplat ceva ? mă întrebă Filippi. Eşti familist, nu-i aşa ? Ce să-i facă ? Tu ai grijă de familie, eu am grijă de maşinuţa mea. Vezi cămaşa asta ? Costă zece mii de lire. Vezi pantofii ăştia ? Zece mii de lire. Vezi cravata asta ? Trei mii de lire...

Mă dusei la învăţătoarea lui Rino să-i motivez absenţa. Bătrîna învăţătoare îmi aruncă o privire indignată :

— De patruzeci de ani sînt învățătoare. Patruzeci de ani pe care i-am închinat misiunii educative. Patruzeci de foi calificative notate cu „foarte bine", pe care le-am primit de la doisprezece directori. Un singur lucru aş mai dori înainte de a ieşi la pensie : ca unul dintre elevii mei să îmbrace haina preoției. O floare din grădina mea să meargă la seminar, la Isus. Rino al tău mi s-a părut că vrea să-mi dăruiască această bucurie...

Mă privi aspră şi încruntată :

— Te tutuiesc, deoarece ai fi putut să-mi fii elev, şi-ți spun : bagă de seamă că blestemul lui Dumnezeu atîrnă pe capul copilului tău ! Bagă de seamă : Rino e bolnav, nu-i aşa ? Semn rău ! E un avertisment !

Am fost întotdeauna indiferent față de religie. În zilele de sărbătoare mă duc la slujbă, fiindcă aşa m-am obişnuit. Asta e tot.

Stînd în fața sălii de clasă şi aşteptînd elevii să intre, mă gîndeam la harul divin. La părintele Licodori. La infern. În mintea mea se agitau reminiscențe danteşti : infernul, copiii lipsiți de har...

Simții o spaimă surdă, care-şi avea origina nu în cuvintele melodramatice ale învățătoarei, ci în vorbele liniştite ale părintelui Licodori, ce-mi răsunau în urechi.

— Popicul marin se îngroapă, se zice deci : în nisip, îmi spuse Amiconi. Ai deschis de dimineață aparatul de radio ? mă întrebă după un timp.

— Nu.

Amiconi îmi spuse atunci povestea pe care mi-o spusese şi ieri, şi alaltăieri, şi anul trecut, şi acum doi ani, şi acum trei ani. Îmi dădeam seama că nu vorbea cu mine, ci cu el însuşi.

— Comisia a zecea a Ministerului Cultelor, începu el, elaborează un proiect de lege : toți învățătorii care au patruzeci şi doi de ani de serviciu, calificare foarte bună şi trei ani de muncă pe teren, vor ieşi la pensie cu coeficientul maxim al categoriei A, gradul VII. Aştept să iasă legea asta, ca să plec şi eu...

De trei ani, de cînd ar fi trebuit să iasă la pensie, trăieşte în aşteptarea acestei legi. Îl lăsai pe Amiconi şi mă dusei la colegul Peschetti, care stătea cu *Gazeta Sportului* în mînă şi se gîndea.

— Ai auzit ? îmi spune.

— Ce să aud ?

— Un australian a cîştigat proba de o sută de metri în zece secunde şi 16 sutimi ! Un fenomen ! Îmi arătă fotografia fenomenului. Iar un canadian a cîştigat proba de două sute în douăzeci şi trei şi cinci.

Sună clopoțelul : lecțiile începeau.

Îl lăsasem pe Rino cu patruzeci de grade. Cum o mai fi acum ?

Stăteam la catedră, iar copiii zbierau cît îi ținea gura.

Chiar în clipa aceea îşi făcu apariția învățătoarea lui Rino ; întinse mîinile ei uscate şi slabe :

— Blestemul lui Dumnezeu ! zise ea cu un aer speriat.

— Linişte ! urlai eu la elevi. Îl plesnii pe cel dintîi care îmi veni la îndemînă şi se făcu pe loc o linişte încordată.

— Mîinile pe bancă ! urlai.

Le-am controlat unghiile la fiecare în parte. Un elev mirosea a parfum ; era însă băiat de fa-

bricant, aşa că nu puteam să-mi scot năduful pe el. Ultimul din clasă avea mîinile murdare.

— Ce nesimţire ! Ce nesimţire ! urlai. Ia să vedem pe dedesubt !

Băieţelul îşi scoase cămăşuţa şi de sub ea apăru o flanelă atît de murdară, de peticită şi de puturoasă, că te apuca greaţa.

— Vai ! Vai ! începură să strige copii.

— Aha, spusei, frumos, foarte frumos !

Mă uitai în ochii băieţelului şi mă simţii jenat. Privirea lor era strălucitoare şi fixă.

Voiam să stau liniştit, să mă gîndesc la Rino.

— Caietele de Aritmetică ! Număraţi din zece în zece, de la unu la o mie ! le poruncii.

În timp ce ei scriau, trăgeam cu ochiul la băieţelul pe care-l umilisem. Îmi zîmbea cu un aer de binevoitoare îngăduinţă.

„Cel care umileşte este umilit", îmi spusei, gîndindu-mă acasă.

La ora asta trebuie să fi venit doctorul. Are să vadă păturile şi cearceafurile lui Rino, podul în care doarme.

Mă plimbam prin clasă, de la catedră la peretele din fund şi înapoi.

„Îl las să facă confirmarea, mă gîndeam, plin de remuşcare că mă împotrivisem, îl las s-o facă."

Abia aşteptam să mă întorc acasă. Mă tot uitam la ceas. Mai aveam încă trei ore. Şaizeci, o sută douăzeci, o sută optzeci de minute.

Doi elevi începură să urle. Unul înfipsese peniţa condeiului în obrazul celuilalt, aproape de ochi. Zăpăcit, plesnii cu dosul palmei pe unul din ei. Lovisem victima.

Mă mai plimbai o jumătate de oră, apoi mă hotărîi să mă duc la director şi să-i cer permisiunea de o jumătate de ceas.

Se auziră bătăi în uşă. Era directorul.

— Ce faceţi acum ? îi întreabă pe elevi.

— Numărăm din zece în zece de la unu la o mie ! răspunse ca de obicei premiantul clasei.

— Mi-e băiatul bolnav, aş putea să mă duc acasă o jumătate de oră ? întrebai.

Directorul se uită la mine clătinînd din cap.

— Vreau să-ţi povestesc o anecdotă, domnule Monbelli. Cînd noi eram încă învăţător, s-a întîmplat ca tatăl nostru să fie pe moarte. Noi ne-am dus la şcoală şi am uitat că tatăl nostru era pe moarte. Şi asta din ce pricină ? Fiindcă, domnule învăţător, grijile personale se lasă la uşa clasei. Dar gîndeşte-te, domnule învăţător Monbelli, la misionari, gîndeşte-te că noi avem de îndeplinit o misiune. Arată-mi catalogul, domnule învăţător !

Răsfoi catalogul şi se luă cu mîinile de cap.

— Fii atent la bucle, domnule învăţător ! *L*-ul trebuie să atingă linia superioară ; *f*-ul trebuie s-o atingă pe cea superioară şi pe cea inferioară ; *d*-ul în schimb e singura buclă care nu trebuie să atingă linia superioară, ci să se oprească dedesubtul ei, la aceeaşi înălţime cu *t*-ul... Ah ! Nu există o singură buclă care să fie bine buclată, domnule învăţător ! Uită-te aici : *b*-ul e mai înalt decît *l*-ul ; g-ul e mai scurt decît *f*-ul. Domnule învăţător, dar catalogul este un document oficial !

Eu mă uitam la pantofii lui, şi mă gîndeam : „Are degete la picioare !"

— Ne doare, domnule învăţător, că trebuie să-ţi facem observaţie. Oh, ce plăcere ne-ar face

să-ţi putem spune : bravo ! bravo !, dar... Vezi, domnule învăţător Monbelli, să nu ne consideri ceea ce sîntem. Dumneata nu trebuie să vezi în noi un superior, ci un colaborator. Noi sîntem colaboratorii învăţătorilor ! Dacă ai vreun dubiu de natură pedagogică, dacă ai vreun elev dificil, spune-ne-o : cere-ne un sfat, o explicaţie. Gîndeşte-te, domnule învăţător, că noi am luat examenul de director la douăzeci şi cinci de ani. La proba scrisă eram treizeci de mii. La oral am fost admişi trei sute. Am luat examenul trei. Noi am fost al treilea : dar înaintea noastră, erau doi care veniseră de pe front cu medalia de aur. Şi dumneata ştii că o medalie de aur dă un avans de cincizeci de puncte...

Îşi freca mîinile vizibil mulţumit. Se uita la mine. Ştiu că nu sînt în stare să mă prefac. Ştiu că mi se citeşte în ochi ura aceea surdă sau furia ce te cuprinde în faţa unuia care pălăvrăgeşte încîntat despre persoana lui. Şi atunci mă gîndesc că acest oarecare se spală pe picioare, ori stă aşezat pe closet, ori se sperie cînd latră un cîine, şi astfel îmi restabilesc echilibrul interior.

— Ce lecţie ai pregătit pentru azi, domnule învăţător Monbelli ?

— O lecţie despre... Cristofor Columb ! spusei.

Pusei elevii să deschidă cărţile şi începui să explic.

— Dar asta e o lecţie după carte. Afară cu cartea ! strigă directorul. Şcoală activă ! şcoală vie ! Să facem ca la teatru, domnule învăţător, să facem ca la teatru ! Elevi, sculaţi-vă în picioare... Voi sînteţi echipajul ! Tu ai să fii Cristofor Columb, spuse unui băieţel ; domnul învăţător al vostru are să fie marinarul care se uită dacă se vede pămîntul... Domnule învăţător, du-te la fereastră... Nu ai un ochean ?

— Pe cuvîntul meu că nu am !

— N-are aface ! Ontogeneza repetă filogeneza. Copilul are atîta imaginaţie ca să înlocuiască în gînd ideea de ochelari cu aceea de ochean.

— Aşa că ochelarii mei vor fi ocheanul ?

— Exact !

Puţin după aceea întreaga clasă îl ocăra pe băieţelul care făcea pe Cristofor Columb.

— Ne-am săturat de călătorie ! urla unul.

— Vrem să ne întoarcem acasă ! urla altul.

— Fii calm, echipaj ! urla Columb.

— Mi-am părăsit nevasta, mi-am părăsit copiii ! Unde sînt copiii mei ?

— Fii calm, echipaj, fii calm !

— Nu mai mergem în America prin partea asta !

— În Indii, urlă directorul.

— Fii calm, echipaj, fii calm !

— Ne e sete !

— Ne e foame !

— În lanţuri, în lanţuri, în lanţuri, în lanţuri Columb, în lanţuri !

— Fii calm, echipaj, fii calm !

— De trei ani ne spui : fii calm, echipaj !

— De patru luni, corectă directorul.

— De patru luni ne spui : fii calm, echipaj !

Directorul se agita pe lîngă elevi îndemnîndu-i să spună, să strige numele corăbiilor.

— Noi de pe *Pinta* ne-am săturat !

— Noi de pe *Santa Maria* ne-am istovit !

— Noi de pe *Nina* nu mai putem !

— Fii calm, echipaj, fii calm !
— La moarte Columb, la moarte Columb, la moarte Columb, la moarte, la moarte !
— Fii calm, echipaj, fii calm !
Directorul se apropie de un băiețel :
— Vorbește-i lui Columb despre orașul tău !
— Sînt din Torino, oraș care se află în inima regiunii Piemont și numără șase sute de mii de locuitori ; pe unde curge Fluviul Pad care izvorăște din Monviso are afluenți pe stînga și pe dreapta și se varsă în Marea Adriatică printr-o deltă întinsă...
— Fii calm, echipaj, fii calm !
Directorul îmi făcu semn să strig
— Pămînt ! Pămînt ! strigai.
— Adevărat ? strigă Columb.
— Pămînt ! Pămînt ! repetai.
— Pămînt, pămînt, pămînt, pămînt, pămînt, pămînt, pămînt, pămînt, pămînt, pămînt, pămînt.
— Trăiască Columb ! urlă directorul.
— Trăiască Columb ! strigă echipajul.
— Acum, zise directorul, ca să ne odihnim după ceea ce în pedagogie se numește colectivism individualizat (în aparență doi termeni care scîrțîie ca un do cîntat împreună cu un si) : colectivism individualizat, spuneam, acum puțină distracție. Copii ! Nu e așa că vouă vă plac macaroanele *Barilla* [1] ?
Copiii se uitară unul la altul.

[1] O firmă producătoare de macaroane pentru care se face reclamă.

— Ei ! Cu macaroanele Barilla e în fiecare zi duminică, iar duminica școala e închisă.
— Cine știe să-mi spună un animal care hibernează ? fu întrebarea următoare.
— Învățătorul vostru trebuie să vă fi explicat ce animale hibernează !
Se uită la mine :
— Nu e așa că le-ai explicat ?
— N-am ajuns la ele... Sînt încă la cîine ! spusei.
— Domnule învățător, trebuie să ne punem la zi ! Îmi șopti. Bine ! Să trecem la religie : tu, ia spune-mi : care a fost prima minune a lui Isus ?
— Nunta de la Cana, răspunse băiețelul indicat.
— Nu ! zise directorul.
Urmă o tăcere plină de curiozitate. Copiii se uitau la mine. Apoi premiantul clasei zice :
— Așa ne-a spus domnul !
— Nunta de la Cana n-a fost o minune a lui Isus, spuse directorul.
Vorbi coada clasei :
— Prima minune a lui Isus a fost făcută la nunta de la Cana !
— Bravo ! zise directorul : la nuntă, nu nunta !... Dar ia să auzim : italiana este o limbă monosilabică sau polisilabică ?
— Monosilabică ! spuse pe nerăsuflate coada clasei.
Directorului îi plăcu.
— Tatăl acestui copil nu și-a aruncat sămînța în vînt ! Acea sămînță care îi va aduce de șaptezeci de ori cîte șapte ! zise el.

Ii ceru caietele şi la a treia pagină îşi schimbă părerea.

— Sfinte Dumnezeule! Face buclele la fel ca învăţătorul lui... Dar cum e cu putinţă să tolerezi asemenea bucle? Şi pe urmă nu există nici un *i* cu puncul pe el... Domnule învăţător, cere-le să facă punctele...

— Le voi cere să facă punctele pe *i* spusei.

— Pe *i*-uri, domnule învăţător. Un *i*, două *i*-uri, mă corectă el.

Cînd ieşi din clasă, rămăsese o oră pînă la sfîrşit.

— Să mergem în curte să ne jucăm, spusei.

În curte, copiii se jucau, iar eu mă gîndeam acasă.

— Domnule învăţător, joacă-te de-a mingea azvîrlită! spuse directorul.

— Dar cum e jocul de-a mingea azvîrlită?

— Domnule învăţător! Nu ştii cum e jocul de-a mingea azvîrlită? Şi ai ajuns la a patra gradaţie a clasei a doua? Vino la bibliotecă să-ţi dăm o carte de jocuri!

Luă mingea şi-o azvîrli unui elev, care la rîndul lui o azvîrli altuia.

— Uite, domnule învăţător, cum e jocul de-a mingea azvîrlită, spuse:

Minge, mingică!
Unde te-ai dus?
M-am dus la bunica!
Şi ce-ai adus?
Un pui de pisică!
Unde l-ai pus?
L-am pus aici!

— Ai văzut, domnule învăţător, cum este jocul de-a mingea azvîrlită?... Curaj, domnule învăţător, joacă-te de-a mingea azvîrlită...

În sfîrşit mă întorsei acasă. Rino se juca liniştit, fără pic de febră.

4.

De trei zile caut s-o conving pe Ada să nu se ducă la fabrică.

— Vine omul de la gaze şi trebuie să mă încui în casă şi să mă fac că nu-l aud. Vine omul de la lumină şi trebuie să fac acelaşi lucru! Am adus doctorul şi a văzut ce ştii c-a văzut...

De două nopţi se plimbă prin cameră în zdrenţele ei.

Azi noapte am trezit-o cînd a bătut de trei. Mi se dădu pe jumătate adormită.

— Nu ţi-e scîrbă de mine?

— Dar ce, ţie ţi-e scîrbă de mine?

— Vrei să mă umileşti, îmi spuse.

— Ada, demnitatea e ca o crustă de rîie care stă lipită de noi. Tu încerci să mi-o rupi, dar o smulgi o dată cu pielea. Ada, să nu te duci să lucrezi!

— Munca înnobilează, zise cu vocea ei nazală, care voia să mă imite.

— Ada, pînă acum m-am descurcat. Ada, nu mă umili. Nevasta mea în fabrică, nu, Ada, nu! Îmi promiţi?

— Nu-ţi promit!

— Promite-mi, Ada!

— Dacă vrei cu tot dinadinsul, dar o să-ţi pară rău!

Acest dialog avu loc în noaptea dintre prima şi a doua zi. Promisiunea mă linişte, dar ameninţarea mă îngrijora. „Are să-ţi pară rău", spusese.

La şcoală mă aştepta fabricantul, tatăl elevului meu parfumat.

— Domnule învăţător, soţia dumitale a venit acasă la mine să-mi ceară cincizeci de mii de lire. I le-am dat. Ştiu că un hamal cîştigă mai mult decît dumneavoastră. Totuşi, domnule învăţător, ori încetezi să-i dai note proaste copilului meu, ori să ştii că-i spun directorului.

Soţia mea se dusese să-i ceară cincizeci de mii de lire. Mi se părea că douăzeci, că o sută de mîini îmi rupeau „crusta" şi-mi jupuiau pielea de pe mine.

— Nu ştiam! murmurai.

— Eu cred că dumneata ai trimes-o şi că acum vrei să faci pe niznaiul! De acord! Dar dacă nu-i dai note bune, de Paştele ăsta s-a zis cu cadoul, ai auzit? Rămîi cu bine, domnule învăţător!

În clasă îl chemai pe băieţelul fabricantului.

— Adu-mi toate caietele tale! îi spusei. Uite, aici era un patru. Îl şterg pe patru şi pun zece. Cinci. Îl şterg pe cinci şi pun zece. Ţi-ai făcut lecţia?... Nici nu mă uit la ea: îţi pun zece. Spune-i tatălui tău.

Dar iată că soseşte directorul.

— Voiam să vedem dacă ai îndreptat buclele în catalog! zise el.

Pînă una alta se uită la caietul elevului şi vede un patru şters şi dedesubtul lui zece.

— Domnule învăţător Monbelli: mă mir cum de-ai putut să ajungi la salariul maxim al clasei a doua! Mă... Rămînem pur şi simplu uimiţi. Dumneata dai dovadă că nu cunoşti nici valoarea notei de patru, nici pe a celei de zece!

Gîndul că Ada s-a dus să ceară bani devenise de nesuportat.

— Domnule învăţător, ce facem acum? întrebă premiantul clasei.

— Compunere!

— Am făcut ieri!

— Facem şi azi. Dictai titlul unei compuneri şi spusei: Vă rog, scrieţi foarte încet! Vreau să citesc cel puţin şase pagini. Şi nu umblaţi cu şmecherii, să începeţi de la mijlocul foii şi să lăbărţaţi literele! Aveţi grijă la bucle!

Colegul Amiconi a venit să mă cheme:

— A plecat directorul!

Ieşirăm pe coridor. Eram eu, Amiconi, colegul Cipollone şi colegul Pagliani.

— Se apropie Paştele, spuse Pagliani; toată dimineaţa îi pun să cînte *Zboară, porumbiţă*!

Cipollone sări:

— Ce-am mai mîncat aseară! Nişte găluşti, o minune! Aş vrea să beau puţină cafea cu puţină cicoare! Cicoarea înviorează!

— Ce-o fi aşteptînd comisia aia a zecea ca să isprăvească odată legea? mormăia Amiconi.

Apoi ieşi şi colegul Filippi:

— Merge bastonul? Ah, cum mai merge!

— Mai isprăveşte odată, tu care n-ai „baston" decît în teorie! spuse Amiconi.

— Cine are baston în teorie, eu? urlă Filippi furios.

Scoase o batistă şi-i arătă că era murdară de ruj de buze şi nu numai de ruj.

— O vezi, da ? Şi tu îmi vorbeşti mie de baston în teorie ?

Amiconi chemă omul de serviciu.

— Du-te şi spune-i nevesti-mi să-mi facă fidea fără brînză pentru primul fel...

— Nu pot, răspunse omul de serviciu, care stătea liniştit pe scaun şi citea ziarul, fără să ridice ochii.

— Veneticule ! Servitorule ! urlă Amiconi. Trebuie să-i fac cerere pe hîrtie timbrată. Veneticule !

În fundul coridorului se profilă silueta directorului. Dintr-odată se ridică un nor de praf. Colegii dispărură într-o clipită. Cu excepţia lui Amiconi care, vrînd să fugă, îşi suci piciorul.

— Ah ! Vai ! Ah ! se văita, în timp ce directorul se apropia de el.

— Ce-ai păţit, Amiconi ?

— Mă duceam la bibilotecă, şi mi-am sucit atît de rău piciorul, că am căzut jos — spunea Amiconi, sprijinindu-se de zid şi ţinîndu-şi piciorul cu mîna.

— Oh ! Tare aş vrea să te văd căzînd sus ! spuse directorul.

— Un elev de-al meu m-a întrebat ce înseamnă diaspora ! zise Amiconi.

Directorul îşi luă o mină serioasă :

— Întrebarea asta era dictată de un capriciu momentan al elevului sau era o cerinţă interioară ?

— O cerinţă interioară, spuse Amiconi, punînd piciorul jos.

— Diaspora... Directorul se gîndea. Diaspora... e ceva cu evreii... şi cu sămînţa... diaspora... Oh, memoria asta... Ne uităm numaidecît...

Întorcîndu-mă spre clasă, auzii cum din sala colegului Pagliani se înălţa un cor de voci subţiri : *„Zboară, porumbiţă albă, zboară..."*

Ada s-a dus la fabrică.

— Mi-am dublat orele de meditaţie, îi spusei.

— Sînt însărcinată ! îmi răspunse ea.

Cafeaua, pe care tocmai o beam, mi s-a oprit în gît.

— Ce ?

— Sînt însărcinată ! repetă.

Auzisem bine. Ea mă privea cu un aer de sfidare.

— Am scos-o atîţia ani la capăt în trei, putem s-o scoatem şi în patru, zisei.

Chipul Adei luă un aer sălbatec.

— O să-l creştem cu alocaţia pentru copil ? mîrîi ea.

— Ada, nu te duce la fabrică ! Am să muncesc de două ori mai mult, am să-mi caut de lucru, dar nu te duce ! o rugam.

— Fabrica nu e bordel, spuse ea.

— Ştiu, fireşte !... Ada, mai bine dau meditaţii şi noaptea...

— Nu insista ; crezi că mie nu-mi place să stau acasă, să fiu cucoană ? Crezi că mă duc la distracţie, aşa crezi ? Crezi că nu fac un sacrificiu ? Dar la urma urmei... urlă ea.

Izbucnirea ei mă umili.

— Muncitoare ! îi spusei cu dezgust.

Ea coborî privirea.

— Muncitoare ! repetai cu răutate.

— Sigur, prietenele mele nu sînt muncitoare, spuse ea, tărăgănat, sugînd cuvintele cu gura și fața mea cu ochii. Dar ele au bărbați care... și făcu un gest cu mîna. Nu ca nenorocita de mine !

În fiecare dimineață se scoală cu un ceas înaintea mea. O aud cînd pleacă.

— Pentru cît faci, ai putea să pui o oală la foc, îmi spune la fiecare prînz.

Așa că trebuie să mă ocup de bucătărit.

— De ce faci mutra asta ? spuse ea : nu e nici o nenorocire !

Știu că nu e nici o nenorocire, dar mi se pare că-mi scade din demnitate.

— Du-te și ia verdeață, îmi spune.

Iar eu, ca să evit discuția, mă duc. Acum am început să mă obișnuiesc.

5.

Azi a fost o adunare a învățătorilor.

Colegul Pisquani, președintele sindicatului Snuse, se pregătea să plece la Roma, ca să discute cu un subsecretar de stat. Lîngă el se afla colegul Pagliani, președintele sindicatului Snase [1], gata să dea bătălia.

— Îi dăm acum cuvîntul domnului învățător Pisquani, președintele sindicatului Snuse, zise directorul.

— Dragi colegi ! Dragi colege ! Mă pregătesc să mă duc la Roma. Voi fi primit de subsecretarul

[1] *Snuse* și *Snase* — inițialele a două sindicate locale de orientare politică opusă.

de stat de la Instrucțiune deputatul Badaloni. Eu sînt, ca să zic așa, în raporturi bune cu excelența-sa, deoarece am făcut armata cu un văr de-al lui. Știu bine, dragi colegi, că voi vorbiți, și iar vorbiți, dar cînd e nevoie de luat contact cu vreo personalitate, sarcina îmi revine întotdeauna mie. Anul trecut l-am abordat pe inspectorul șef...

Directorul tuși.

— ... pe domnul inspector șef, de trei ori. Pe prefect de cinci ori... Dragi colegi, am să vă împărtășesc acum ceea ce vreau să-i spun excelenței-sale domnului subsecretar de stat la Instrucțiunea Publică. Învățătorii de școli elementare pe care îi reprezint cer : punctul unu : definitivarea să pornească de la coeficientul 229 în loc de 202 ! Punctul doi : stagiul la coeficientul 229 să se reducă de la optsprezece ani la nouă. Categoriile de salarizare în cadrul aceluiași coeficient să se înmulțească de la patru la douăzeci, cu procentaje duble de majorare. Să se acorde coeficientul 325 din al nouălea an de serviciu, nu ca acum, din al nouăsprezecelea ; iar apoi să fie înlocuit cu coeficientul 432 cel al profesorilor de liceu de gradul VIII. În afară de aceasta cer ca pensionarea să fie admisă după zece ani de serviciu, cu condiția ca învățătorul să aibă zece foi calificative notate cu „foarte bine".

Se ridică o colegă :

— Puneți opt cu „foarte bine" și două „cu distincție".

— Îți fac pe plac, colega : opt cu „foarte bine" și două „cu distincție". Mai cer să ni se aprobe al paisprezecelea salariu, iar reducerea pe căile ferate să fie majorată cu încă 31 la sută... În afară de

asta cer să fie luat în studiu acest proiect de lege pe care l-am elaborat eu: pentru învăţătorii de şcoli elementare care au luptat în Africa de la 10 iunie 1940 pînă la 27 septembrie 1943 să se admită reducerea cu cel puţin zece ani a serviciului...

— Şi atunci eu, care am luptat în Rusia ? strigă un coleg.

— ... Am să-i mai cer excelenţei sale ca salariile învăţătorilor să fie majorate cu 33,17 la sută pentru cei cu coeficientul 229. Cu 43,17 la sută pentru toţi ceilalţi. Dragi colegi, vă invit să vă înscrieţi la sindicatul Snuse !

— Asta e şantaj ! urlă colegul Pagliani. La sindicatul Snase să vă înscrieţi !

— *Quieta non movere et mota quietare !* [1] spuse directorul, potolindu-i.

— Îi dăm acum cuvîntul domnului învăţător Pagliani de la Snase.

— Colegi ! În numai cîţiva ani salariul vostru s-a dublat, mulţumită eforturilor depuse de Snase. Colegi taţi de familie : peste cîteva luni alocaţia pentru soţie şi copii va creşte cu două sute de lire pentru soţie şi cu trei sute pentru fiecare copil. Acesta e un succes parţial al sindicatului nostru, care ceruse o majorare cu trei mii de lire. Ceva am obţinut totuşi...

— Comisia a zecea să aprobe proiectul ăla de lege... urlă Amiconi.

— Snuse e contra acestui proiect de lege, urlă Pisquani. Snase în schimb îl susţine.

[1] Nu tulbura ce e liniştit şi tulburarea linişteşte-o (lat.).

Atunci Amiconi se ridică, se duse în mijlocul sălii, scoase din buzunar un carnet şi-l rupse.

— Mă înscriu la Snase, zise el.

— Nu uitaţi că Snase luptă pentru asimilarea cu funcţionarii de stat ! urlă Pagliani.

— Sigur ! Ca să ni se dea majorarea de 3,2 la sută la salariu.

— Snuse luptă în schimb ca să nu fim asimilaţi. În felul acesta vom putea obţine majorări numai pentru noi ! Trăiască Snuse !

— Trăiască Snase şi jos cu Snuse !

— Jos cu Snase şi trăiască Snuse !

— Colega Pisquani, informează-te în ce stadiu se găseşte proiectul de lege ; dă o fugă pînă la Comisia a zecea şi spune-le să se mişte, urla Amiconi.

Se ridică directorul.

— Să nu fim materialişti. Acum, după ce am vorbit şi am discutat despre latura economică, să ne înălţăm un moment. Să vorbim despre copiii noştri.

Se ridică o învăţătoare.

— Domnule director, la noi a venit tatăl unui elev şi ne-a spus că doreşte ca fiul lui să fie scutit de lecţia de religie. Am simţit fiori reci pe şira spinării. I-am spus : „Gîndeşte-te bine !“ Am văzut că omul se gîndea. Şi am fost umiliţi în credinţa noastră cînd omul ne-a spus : „M-am gîndit !“ Am insistat.

— Dumneata ai călcat în picioare articolul doi din constituţie ! urlă colegul Pisquani. Unde e libertatea cultului ?

— Ba noi insuflăm sentimentul religios, urla ea. Datoria noastră este să insuflăm sentimentul reli-

gios. Dacă dumneata nu-l insufli, schimbă-ţi meseria... pardon ! misiunea...

Directorul luă notă de incident, apoi spuse :

— Comuna ne-a alocat o sută de mii de lire pentru cheltuieli şcolare. Am putea să dispunem de ei după voia noastră, dar înainte de a face aceasta am dori, în mod democratic, să vă auzim părerea.

Se ridică una cu coeficientul 325 din a patra clasă de salarizare, cu treisprezece gradaţii :

— Domnilor, propun ca din această sumă să se facă o uşă. E ruşinos ca învăţătorii să intre şi să iasă pe aceeaşi uşă pe care intră şi ies oamenii de serviciu. Să facem o uşă pentru ei.

Un alt coleg, cu coeficientul 271, spuse :

— Catedra mea e prea scundă. Nu am cuier...

Directorul lua notă.

— Eu vreau să se cumpere papuci pentru oamenii de serviciu, spuse o colegă cu coeficientul 202, stagiară. — Cînd umblă pe coridoare deranjează raporturile dintre învăţător şi elev.

Directorul lua notă.

— Nu papuci, uşi pentru oamenii de serviciu ! urla coeficientul 325.

Se ridică Amiconi.

— Domnule director, domnilor colegi ! După patruzeci şi şase de ani de serviciu, calificat de patruzeci şi şase de ori cu „foarte bine", marele suveran al Antiohiei m-a numit *commendatore !*

Toţi aplaudară. Directorul vru să-i strîngă personal mîna, cum îi şi spuse.

— Asta nu e tot. Ministerul m-a decorat cu medalia de aur a Meritului Educativ, spuse Amiconi. După ce ne-a arătat şi ne-a citit diploma şi

expunerea de motive, spuse : Medalia de aur costă o sută de mii de lire. Nu că aş ţine eu, dar voi, colegii mei, ar trebui să ţineţi să aveţi în sînul vostru o medalie de aur !

Se ridică un tînăr care trebuie să fi avut coeficientul 271, a treia clasă de salarizare. Flutura o carte.

— Aceasta e prima mea carte de poezii !

— Citeşte-ne una ! se auzi strigînd din mai multe părţi.

Colegul meu nu prea voia. Apoi spuse :

— Am să vă citesc *Preludiu la noaptea nunţii !*

— Vai de mine ! Vai de mine ! urlară învăţătoarele. Cîteva din cele cu gradaţie maximă îşi astupau urechile.

— Ai grijă ! — spuse directorul, fixînd insigna de membru al Acţiunii catolice de pe pieptul colegului.

Colegul citi *Preludiu la noaptea nunţii*, după care, încurajat de comentariile binevoitoare, citi altă poezie.

Directorul îl felicită pe colegul poet.

— Poezia dumitale e preţioasă ca diamantul şi, ca şi diamantul, are preţioasele ei şlefuiri.

Colegul mulţumi şi spuse :

— Tipograful mi-a cerut o sută de mii de lire ca să-mi tipărească o mie de exemplare. Aşa că...

Pisquani se ridică să-l întrerupă :

— Poezia nu mai e necesară în ziua de azi, urlă el.

— Domnule învăţător, cum îţi permiţi... urlă directorul.

— Eu sînt un intelectual de stînga ; vă spun că știința a învins credința ! urlă Pisquani și mai tare.

Pentru învățătoare a fost o adevărată grozăvie. Vreo două cu gradație maximă leșinară. Cele cu gradație mijlocie erau — ca să nu spunem mai mult — indignate.

— Colegul nostru trebuie să-și ceară scuze ! urlau.

— *Quieta non movere et mota quietare !* striga directorul.

— Învățător Pisquani, tot ce ai spus aici, în această incintă, va merge direct la dosarul dumitale personal !

Pisquani își trecu mîna pe față, în vreme ce toți stăteau cu privirea ațintită asupra lui și se auzea un murmur :

— Dosarul personal ! În dosarul personal !

— Domnilor colegi, eu am fost un om cu credință, un om evlavios. Dar nu eu m-am îndepărtat de biserică. Biserica s-a îndepărtat de mine. Ascultați cazul meu foarte personal... Ascultați cazul meu. Foarte special. Eu...

— *Quieta non movere et mota quietare !* îl întrerupse directorul.

— Voiam să spun că am scris o carte intitulată : *Puțină știință cosmică,* care ar fi mult mai necesară decît poeziile colegului ! spuse Pisquani.

Directorul luă notă.

Se ridică învățătoarea lui Rino.

— Domnule învățător Pisquani...

— Te rog, domnișoară, spuse directorul, dumneata trebuie să te adresezi nouă, iar noi, la rîndul nostru vom transmite întrebarea colegului dumitale Pisquani !

— Domnule director, aș vrea să întreb pe colegul Pisquani dacă e adevărat că a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a determina un elev de-al lui să nu intre la seminar și l-a împiedicat să se dedice celei mai frumoase dintre misiuni ?

— Da, și mă mîndresc cu asta, urlă Pisquani.

Învățătoarea lui Rino izbucni în plîns.

— Sînt patruzeci de ani de cînd nu izbutesc să trimit un elev la seminar, patruzeci de ani de cînd mă străduiesc, și mi se pare... că misiunea mea a fost inutilă !

Lacrămile ei îi emoționară puțin pe toți.

— Nu avem cuvinte pentru a-ți exprima profunda noastră solidaritate, zise directorul.

Ea plînse și mai tare, dar spuse că plîngea de emoție.

— Solidaritatea dumneavoastră, domnule director, e pentru mine balsam, balsam, balsam !

Cînd adunarea luă sfîrșit, se făcuse seară.

Eu și Pisquani și Cipollone și Amiconi ne-am dus la cafenea.

— Ai grijă, Pisquani, dă o fugă pînă la Comisia a zecea și spune-le să se miște, că sînt oameni care așteaptă de trei ani ... mormăia Amiconi.

— Ți-am dat asigurări. Și cînd eu dau cuiva asigurări, așa rămîne, spuse Pisquani. Mai bine plătește-ți carnetul la Snuse !

— Dacă ești în stare să obții de la Comisia a zecea...

— Scoate banii...

— Cît costă carnetul ? întrebă Amiconi.

— Membru simplu, o mie de lire. Membru susținător, o sută de mii !

— Ah... o mie de lire ! spuse Amiconi, plătind carnetul și bodogănind : Aia de la Snase sînt mai cinstiți. Membru simplu, cinci sute de lire ; susținător, o mie de lire. Și se uită la hîrtia de o mie pe care Pisquani o băga în buzunar.

La bar am comandat o cafea.

— Un moment, cine plătește ? spuse Amiconi.

— Eu plătesc ! zisei galanton.

— Eu vreau cafea cu cicoare. Ah, cicoarea, spuse Cipollone.

Lîngă masa noastră, un client voia și el o cafea. Chelnerița îi duse mai întîi lui cafeaua și pe urmă nouă.

— Cine te-a învățat să te porți așa ? urlă Cipollone. Rîndășoaico ! Cine te-a învățat ? Noi am comandat întîi cafeaua și tu l-ai servit întîi pe ăla de colo.

— Ăla de colo oi fi eu ? spuse vecinul de masă.

— Dumneata, da ! Crezi că nu știu cine ești ? Crezi că nu știu că nu ești nici măcar un amărît de conțopist ? urlă Cipollone.

Chelnerița stătea și nu știa ce să facă. Cu un ochi se uita la patronul barului, cu celălalt la noi și la Cipollone.

— Cară-te de aici, rîndășoaico ! urlă Cipollone. Întotdeauna mica burghezie, care nu știe să se facă respectată. Noi, mica-burghezie, care plătim impozitele pînă la ultimul gologan, care ne ducem la război spunînd : mă supun, care sîntem coloana dorsală a Italiei...

— Mă... pe tine ! mîrîi chelnerița.

Luai un ziar și mă apucai să-l citesc.

— Cum poți să citești ziarul la cafenea ? mă

întrebă Amiconi. Eu dacă nu mă aflu la W.C. nu sînt în stare să-l citesc.

— Și tu ? făcu Cipollone. Află că eu, de cîte ori mă duc la W.C., îmi iau o carte ! Și stau cinci, zece, douăzeci de minute, pînă vine nevastă-mea să vadă dacă nu mi s-a făcut rău...

— Parcă eu nu ? Mi-am comandat o etajeră mică și-am pus-o la W. C., spuse Amiconi. N-ai crede, dar am citit acolo o mulțime de cărți !

— O etajeră mică ! Bună idee, am să-mi comand și eu una, zise Cipollone.

— Sînt și inconveniente, spuse Amiconi. Nevastă-mea stă ceasuri întregi acolo...

Intră directorul și toți sărirăm în picioare :

— Bună seara, domnule director !

— Director sîntem la școală, în afara ei sînt profesorul Pereghi ! spuse directorul, așezîndu-se la masa noastră.

— Profesore, zise Amiconi, am găsit într-o carte un cuvînt a cărui semnificație n-o cunosc. Cuvîntul este tetraplegie. Ce înseamnă tetraplegie ?

Directorul spuse că nu-și amintea așa, pe nepusă masă, dar că a știut-o cîndva.

— Memoria asta care mă trădează ! oftă el.

Colegul Pisquani spuse :

— Domnule... Profesore, există un cuvînt pe care dicționarul Zingarelli nu-l are, dar Melzi, da.

— Ce cuvînt ? întrebă profesorul.

— *Antepegment !* zise Pisquani.

— Ești sigur că Zingarelli nu-l are ?

— Foarte sigur !

— Și nici *practipedist* nu există la Zingarelli, spuse Amiconi.

După ce a stat o clipă să se gîndească, profesorul-director zise :

— Uite cum o să folosim suta de mii de lire ! Cumpărăm dicționare !

6.

La fiecare sfîrșit de lună, Ada îmi arată plicul cu leafa ei și tace. Vorbesc cifrele. Mă simt umilit că nevasta mea cîștigă mai mult decît mine.

— M-am uitat în tabelele tale, spuse Ada. Cîștig cît o învățătoare cu coeficientul 271 și patru gradații !

Pot să dau lecții mai puține și să mă odihnesc mai mult. Dar gîndul că ea e muncitoare și are un salariu mai mare ca mine mă consumă mai mult decît lecțiile.

A cumpărat pe credit altă mobilă, alte lucruri. Casa se schimbă, cum ne-am schimbat noi și raporturile noastre.

Mai înainte, cînd o trezeam în miez de noapte, se supunea de bună voie. Părea că-i face plăcere trezirea aceea bruscă.

Ultima oară s-a supărat.

— Lasă-mă să dorm, tontule ! Schimbă-ți orarul, peste cîteva ceasuri mă scol !

Modul ei ordinar de a vorbi, cuvintele pe care le rostește cum sînt *tontule, mă doare-n dos, să nu-și vîre coada,* îmi rănesc urechea.

— Ada, să nu spui nimănui că ești muncitoare ! Te rog !

Ea îmi răspunse :

— Și ce dacă sînt muncitoare ?

— Am impresia că ne scade din demnitate.

— Din demnitate îți scade dacă nu muncești ! răspunde ea pedantă. Vocea îi e ironică, la fel ca și chipul, ca zîmbetul.

— Ce pot să creadă oamenii, spun, despre nevasta unui învățător care e muncitoare în fabrică !

Cuvintele mele sună trist, dar sînt sincere. Răspunsul nu se lasă așteptat :

— Dar despre mine ? Ce pot să creadă despre mine oamenii care știu că sînt nevastă de învățător ?

— Nu uita că școala este un mediu ales. Ca să pătrunzi în el trebuie să ai studii și să reușești la un concurs.

— Dacă n-aș munci eu... răspunde ea, aruncîndu-și privirea la lucrurile pe care le-a cumpărat.

— Ești meschină !

— Meschin ești tu, care nu vrei să am un ban ! care îți pare rău că încasez mai mult decît tine !... Sau poate că preferi...

A atins punctul dureros. Da, prefer să muncesc numai eu, să mă istovesc dînd meditații ; prefer ca familia mea să umble în zdrențe pe dedesubt, să-i crape obrazul de rușine în cazul cînd i s-ar face rău pe stradă, prefer toate astea decît să am o nevastă care se duce la lucru.

Și sufăr cînd Ada îmi spune : „Dă-mi asta ! Dă-mi aia !" iar eu trebuie să fac ce zice ea, dacă nu vreau să adaoge imediat : „Am muncit zece ore ! Am muncit douăsprezece ore !" care sună ca un reproș.

Face multe ore suplimentare.

Mă înnebunește gîndul că lipsește de-acasă pînă la douăsprezece noaptea ori pînă la unu. Nu pentru că se întoarce la asemenea oră, ci pentru că vede lumea.

O conduc la fabrică făcînd un lung ocol pe străduțe lăturalnice, iar cînd mă duc s-o iau, trecem prin centru, prefăcîndu-ne că am fost la cinema.

Este una din naivitățile mele. Să cred că într-un orășel ca Vigevano poți să te prefaci.

— Te-am văzut aseară cu nevastă-ta. Unde ai fost ? mă întrebă Cipollone.

— La cinema, răspunsei.

Cipollone făcu cu ochiul lui Filippi.

— Mincinosule ! Te-am urmărit cu mașina. Te-ai dus să-ți iei nevasta de la fabrică ! spuse Filippi.

— Ah, dar ce, nevasta ta e muncitoare ? întrebă Amiconi.

— Mă costă prea mult învățătura lui Rino, inventai eu o scuză.

— Mă faci să rîd ! replică Cipollone.

— Citește ! Nu știi ce mult citește ! O să se facă profesor de liceu, spusei, umflîndu-mă în pene.

— Dacă are sămînță... spuse Amiconi.

Singura speranță care mă face să uit prezentul este că Rino are să fie profesor de liceu. Rîia. Chiar dacă gîndul acesta, speranța aceasta ține tot de rîie.

Iar Ada continuă să lucreze și să cîștige. Și pentru mine, banii ăștia parcă ar fi bani furați.

— Am bani să-i cumpăr lui Rino trei rînduri de haine ! îmi spune.

— Păstrează-ți-i. Am și eu, îi răspund.

Ea se dezbracă și zăbovește în fața oglinzii cu lenjerie de mătase pe ea ; la mînă îi strălucește un ceas de aur.

— Cine ți l-a dat ? o întreb.

Clătină din cap :

— Mi l-am cumpărat singură ! Cum muncitoarele se mîndresc toate cu daruri de la bărbații lor, mi-am cumpărat și eu ceasul ăsta și spun că mi l-ai făcut tu cadou !

7.

S-a dus și duminica. O altă zi fără rost care stă să moară : problemă de cîteva ceasuri. Spun fără rost, dar îmi dau seama că am trăit zile și mai fără rost ; zile care, adunîndu-le laolaltă, ar depăși poate un răstimp de zece ani.

Azi dimineață m-am sculat tîrziu. Ăsta e tabietul meu duminical. Sculîndu-mă tîrziu, mi se pare că mă bucur de duminică. Pentru acest motiv oftez de altfel toată săptămîna după ziua de duminică : tocmai ca să mă bucur de tabietul sculatului tîrziu.

M-am plimbat pe sub portic cu nevastă-mea și cu Rino, așteptînd să se facă ora ca să ne ducem la biserică.

Așa a trecut prima jumătate a zilei de duminică.

Acasă, înainte de a ne aşeza la masă, mi-am spus : „Azi nu mă duc la cafenea să joc canastă".

E un alt tabiet al meu : duminica după-masă mi-o petrec la cafenea jucînd canastă. Ştiam că mi-e greu să renunţ, aşa că mi-am creat condiţiile ca să nu mă pot duce. M-am dezbrăcat şi m-am pus la papuci.

Dar cînd veni ora, ora obişnuită, adică unu şi jumătate, n-am mai putut să rezist. De ce, îmi spusei, trebuie să renunţ la cărţi ? Am muncit toată săptămîna ! Mă îmbrăcai din nou şi mă dusei la cafenea.

Partenerii mei de canastă sînt ziaristul Pallavicino şi alţii doi despre care, cu toate că jucăm împreună de ani de zile, n-aş putea să spun cine sînt.

Jocul de canastă are pentru noi o importanţă capitală. Ne restabileşte echilibrul. Ne înţepăm unii pe alţii pentru o carte dată greşit. Ne învinuim partenerul că a defosat, şi că deci a făcut o greşeală, sau că a făcut o greşeală fiindcă n-a defosat ; ne apărăm de acuzaţii căutînd să demonstrăm cît de frumos am jucat şi, la rîndul nostru, ne acuzăm partenerul că n-a respectat regula ; şi astfel se duce toată după-amiaza de duminică.

Acestea sînt duminicile vieţii mele. Ies din cafenea cînd ziua s-a sfîrşit. Piaţa e tăcută şi pustie, iar eu satisfăcut de partide, de victorii sau enervat de pierderi.

Partidele de duminică devin apoi subiectul care ne umple ceasurile goale ale săptămînii.

Eu am defosat patru şi trei şeptari şi am păstrat un şase şi un pinacle. Eu am dat şeptarul din

mînă şi mi-am oprit culoare cu un şeptar de caro. Eu am jucat prima mînă şi n-am etalat.

Pe la cinci, ziaristul lasă locul lui altuia şi se duce să vadă echipa din Vigevano jucînd. Cred că fotbalul îi dă mai mult echilibru decît cărţile. Lui îi închină o pagină întreagă de ziar. Astăzi mă gîndeam că jocul acesta echilibrează o mulţime de oameni. De ce, mă întrebam eu, o omenire întreagă se duce la jocul cu balonul ?

Trebuie să existe vreo legătură între om şi joc. O legătură diferită de aceea dintre el şi cărţi, căci nimeni nu se amuză să stea şi să se uite la patru oameni care joacă o partidă de cărţi.

Astăzi m-am dus şi eu la stadion. Un cer ca de plumb stătea să cadă pe noi, iar privitorii se numărau cu miile. Erau muncitori, erau funcţionari, erau oameni care dăduseră, pentru cele nouăzeci de minute de joc, mai mult decît salariul unei întregi zile de muncă.

Mă uitam la cei douăzeci şi doi de jucători care alergau în jurul unei mingi pe care şi-o pasau unul altuia, şi nu reuşeam să-mi dau seama ce putea să lege miile acelea de oameni de jucători şi de mingea lor.

Mulţimea urla, înjura, iar urla, îl insulta pe arbitru.

Îl priveam pe ziarist, care îşi lua notiţe clătinînd din cap.

— Nu merge ! mormăia el. I-am spus eu antrenorului să schimbe fundaşii la extreme şi să-l pună inter pe centrul înaintaş. Aici e nevoie de politică, ba chiar de tactică.

În pauză a vrut să-l însoţesc la vestiar,

— Dumneata n-ai habar de nimic, începu el să urle la antrenor: trece mijlocaşii fundaşi, dacă vrei să cîştigi! Şi fii atent la tehnica driblării! Ai văzut cu ochii dumitale cum i-au încuiat cei de la Leffe.

— Echipa rămîne aşa cum este! zise antrenorul.

— Ţi-am spus să-l dai afară pe inter!

— Şi eu nu-l dau afară!

— Şi eu te atac la gazetă!

În repriza a doua, echipa Leffe marcă două goluri în poarta echipei din Vigevano.

— Am prevăzut-o! urlă cu satisfacţie ziaristul.

Era un om cu echilibru. Acum are să se ducă acasă, are să redacteze un articol de o pagină; are să-l atace pe antrenor, are să laude cîţiva jucători, pe alţii are să-i critice, iar la sfîrşit are să dea sfaturi pentru întîlnirea viitoare.

De douăzeci de ani, de cînd îl cunosc şi îl citesc, de douăzeci de ani nu pierde un meci şi nu renunţă o dată să-şi spună părerea. Asta e echilibru.

Am descoperit cum un individ se poate simţi în echilibru cu sine însuşi şi cu lumea exterioară. Dar ceilalţi?

Iată, bate miezul nopţii. Duminica a murit. Întrebarea mea se sfîrşeşte, ca toate celelalte întrebări pe care mi le-am pus şi cărora n-am ştiut să le dau răspunsul.

Între duminica de astăzi şi cea care va veni vor trebui să treacă o sută şaizeci şi opt de ceasuri, unul cîte unul.

8.

Au trecut o sută şaizeci şi opt de ceasuri. O altă duminică e pe sfîrşite. Ce-am făcut cu aceste o sută şaizeci şi opt de ceasuri?

Douăzeci şi cinci le-am consumat la şcoală. Alte douăzeci şi cinci pe lecţii particulare; fac cincizeci.

Vreo şaizeci le-am pierdut cu somnul.

Şi celelalte cincizeci şi opt?

Vreo şase s-au dus mîncînd; vreo două pe treburi fără însemnătate, şi cincizeci de ceasuri le-am cheltuit pe tabieturi. Jumătăţica de ceas la cafenea, înainte de plecarea la şcoală, cesuleţul la cafenea după masa de seară; cesuleţul de odihnă pe divan după meditaţii; ceasurile care au mai rămas, discutînd cu ziaristul şi cu colegii, pînă la concurenţa cifrei de o sută şaizeci şi opt de ceasuri. Îmi dau seama că viaţa mea reprezintă o suită de ceasuri evaporate, de vreme pierdută.

— Dar ce trebuie să fac? mă întreb. Ce trebuie să fac? am întrebat o bătrînă colegă.

— Ce vrei să faci? mi-a răspuns, acum eşti definitiv!

Aştept clasele şi coeficienţii să urce de la sine, aşa cum am făcut pînă acum; să ajung în sfîrşit la pensie şi atunci să mă pot odihni după această viaţă intensă.

Ada şi-a cheltuit altfel ceasurile ei dintr-o săptămînă. Cel puţin nouăzeci le-a consumat lucrînd. Poate şi mai mult.

Ieri seară voiam s-o duc la cinema.

— Sînt obosită, mi-a răspuns.

— Altă dată ne duceam vinerea, acum mergem sîmbăta ! i-am spus.

— Mai bine du-te la cafenea, mi-a răspuns.

La cafenea, ziaristul se certa cu colegul Cipollone.

— Am trecut cu elevii mei prin fața spitalului — zicea colegul Cipollone, și le-am spus : „Aceasta e casa sănătății“, „Cine locuiește în ea ?“ m-au întrebat elevii. „Bolnavii“, le-am răspuns eu.

— Asta e a mea ! urlă Pallavicino. Plătește amendă !

Discuția lunecă spre mîncare.

— Mie nu-mi place carnea de pasăre, spunea Cipollone. Nu pricep cum poate mînca cineva carne de pasăre !

— Dar pasărea pe care o face mama mea ! replică Pallavicino : Eeh, pasărea pe care o face mama ! Hrănește găinile cu grîu cu bobul tare. N-ai mîncat în viața ta așa ceva !

— Cine n-a mîncat găini hrănite cu grîu cu bobul tare ? Mi-e greață de ele !

— Înseamnă că nu erau găini hrănite cu grîu cu bobul tare ! spuse Pallavicino.

Și iată : cel puțin trei ore le-am pierdut ascultînd această dispută.

Piața părea ca moartă. La aceeași oră, punctuală, a sosit mașina de lux a fabricantului gras cu nevasta.

La „Cafeneaua Socială“ întîrziau aceleași mutre. Ziaristul se apropie de mine și-mi spune :

— Te-am pus în articol.

— Pe mine ?

— O să-ți vezi numele tipărit la gazetă.

Scoase articolul în șpalt, adică scoase diferitele șpalturi care alcătuiesc ziarul.

— Articolele astea scurte se numesc casete. Cele din coloana întîia și din a șasea se numesc articole de fond.

Începu să-mi citească articolul sportiv.

— „Ploua ploua ploua. Și nebunii de noi ne duceam să vedem meciul. La un moment dat ploaia voia parcă să ne strivească *Giulietta* noastră *T.I.* Sîntem într-adevăr nebuni. Cu noi era învățătorul Monbelli, un suflet sensibil de sportiv. Vigevano a pierdut la întîlnirea cu Leffe. Am știut dinainte că vom fi bătuți. Antrenorul n-are nici o scuză. I-am spus-o. Dacă ne-ar fi ascultat, dacă ar fi înlocuit interii cu mijlocașul și mijlocașul cu extrema stîngă, Leffe ar fi pierdut. Antrenorul să afle că sfaturile noastre nu dau greș niciodată“.

S-a mai dus un ceas cu ascultarea articolului.

— Nu țin să fiu pus la ziar, zisei.

Ziaristul se uită cu mirare la mine. Cuvintele mele erau lovituri de cuțit care străpungeau crusta lui de rîie.

— Pune-mă pe mine, spuse Cipollone.

În comparație cu multe altele, această sîmbătă seara a fost o sîmbătă seara interesantă.

9.

Azi e o altă zi. Ce s-a întîmplat azi mai deosebit ?

Singurul lucru care s-a întîmplat este următorul : colegul Nanini a adus la școală *Corriere della Sera.*

În el era un articol de Indro Montanelli care vorbea despre *commendatori* și despre marele suveran din Antiohia.

Se descoperise că titlul acesta se poate obține în schimbul cîtorva mii de lire ; expediezi mandatul poștal pe adresa a două maici din Aversa și treaba s-a făcut.

Nanini arăta ziarul tuturor :

— Uite meritele lui Amiconi ! striga fluturînd ziarul.

Dezvăluirea părea să facă plăcere tuturor. Nanini își freca mîinile, spunînd :

— Acum, cînd sosește Amiconi, o să avem distracție în afara programului !

Stăteam cu toții pe coridor, cu sentimentul că se va întîmpla ceva interesant și ciudat, de care se va vorbi o bună bucată de vreme.

Clopoțelul sunase de intrarea în clasă, dar nimeni nu se mișca nici cele mai zeloase învățătoare. Stăteam cu toții în așteptare.

Nanini se apropie de Amiconi și tensiunea noastră electriză atmosfera.

— Așadar, Amiconi, ai fost făcut *commendatore,* spuse el.

— Marele suveran din Antiohia mi-a acordat această cinste, răspunse Amiconi, cu un aer care pendula între confuzie și semeție. Apropo, cine a ascultat la radio jurnal dacă nu cumva Comisia a zecea...

— N-a spus nimic la radio ! se grăbiră să-l informeze colegii.

Nanini îl fixă pe Amiconi și făcu de cîteva ori cu ochiul.

— Știi că marele suveran de Antiohia m-a făcut și pe mine *commendatore ?* spuse, rînjind. I-am trimes douăzeci de mii de lire...

Amiconi se îngălbeni, dar îl întrebă printre dinți cum își permitea, iar Nanini îi puse ziarul în față. Amiconi se uită la el și fața lui se făcu de ceară.

— Montanelli, ziaristul meu preferat ! mormăi el.

Nanini rîse și Amiconi, rotindu-și privirea, văzu că toți învățătorii școlii se uitau la el. Tremurînd de enervare, rînji la Nanini :

— Zilierule ! La cincizeci de ani ești încă suplinitor, plătit cu ziua ! și se bătea cu pumnii în piept. Zilierule ! repeta el. Trîntit la toate concursurile ! Dar anul ăsta n-o să vezi o oră de suplinire de la mine ! Voiam să cer un concediu de cîteva luni pentru motive de sănătate ; să știu însă de bine că pleznesc și tot vin la școală, suplinitorule !

Nanini se făcu alb ca varul. Amiconi avea ochii plini de lacrimi. Se uita fix la titlul articolului și la iscălitura ziaristului și clătina din cap.

— Fiți solidari cu mine, cu medalia de aur ! nu-i dați nici voi o zi de suplinire ! spuse Amiconi.

— Tot de la Aversa vine și medalia de aur ! rînji Nanini.

— Nu, asta vine chiar de la Roma, de la Roma vine, urlă Amiconi. Sînt singurul învățător din Lomellina distins cu medalia de aur, așa să știi...

Amiconi își șterse ochii cu batista și intră în clasă. Învățătoarele au tăbărît pe Nanini :

— Acum o să ai de ce te bucura că ai jignit un om cu medalia de aur ! Acum o să ai de ce te bucura...

Nanini lăsă capul în jos, fără să răspundă.

10.

Degetele de la picioare. În noaptea nunţii stăteam gol în faţa Adei. Mă gîndeam că e supărată pe mine fiindcă nu plecasem în călătorie de nuntă. Adevărul era că nu avusesem bani.

Dar vălul care ascundea acest adevăr era altul : dragostea e un lucru sfînt ; de ce s-o consumi în paturi de hotel în care a mai dormit cine ştie cine ?

Mi-aduc aminte că gol, în faţa soţiei mele, tremuram de emoţie. Ea îmi privea picioarele. Îmi privea degetele de la picioare. Mi le privea într-un asemenea fel încît începu să-mi fie ruşine că aveam degete la picioare.

Ea continua să le privească.

— Te interesează atît de mult ? o întrebai.

Făcu semn că da.

— Ştii de ce m-am îndrăgostit de tine ?

— De ce ?

— Pentru că nu te-ai încălţat niciodată cu sandale ; pentru că ţi-ai ascuns întotdeauna degetele de la picioare !

— Ah, da ?

— Îmi pare rău că m-am născut femeie. Dar cînd mă gîndesc că bărbaţii au degete la picioare, mă consolez !

Şi îmi privea picioarele.

— Un bărbat care îşi arată degetele de la picioare pentru mine e un om de nimic, spuse.

Ochii ei nu se dezlipeau de picioarele mele.

— Am făcut dragoste şase ani. Şase ani m-am gîndit : cine ştie cum o fi avînd degetele de la picioare ! spuse Ada.

— Priveşte-le ! spusei. Arătîndu-i-le, încercam o senzaţie de plăcere.

Ea se uita gînditoare la ele.

— Dar crezi că toţi bărbaţii au degete la picioare ? Eu cred că nu. Cred că unii savanţi, că mulţi oameni de valoare nu pot să aibă picioarele cu degete, la fel ca femeile. O femeie poate să aibă, poate să-şi arate picioarele, e femeie. Arătîndu-şi picioarele, compensează ceea ce morala îi interzice, îi impune să ascundă ; dar bărbaţii ?

Mă simţeam prost. Şi m-am simţit întotdeauna prost de cîte ori mă duceam să mă culc. Ochii ei îmi priveau ţintă picioarele, mi se părea că are un zîmbet de compătimire. Dar în acelaşi timp încercam o ciudată senzaţie de plăcere cînd i le arătam.

— Înaintea ta am avut un iubit, îmi spuse Ada : eram gata să ne căsătorim. Ştii de ce nu ne-am căsătorit ? Fiindcă vorbea de bătături, de bătăturile pe care le avea nu la degetele de la mîini — pe ele le-aş mai fi suportat — ci de la picioare !

Degetele de la picioarele bărbaţilor aveau o influenţă enormă asupra Adei. Uneori se întîmpla ca în ziare ori în reviste să apară fotografiile unor bărbaţi politici, actori, savanţi sau persoane cu nume ilustru, care stăteau desculţi la malul mării ori fuseseră luaţi în poză desculţi. Ea tăia fotogra-

fiile. Sau şi le întipărea în minte, iar dacă vreunul dintre ei vorbea la radio, spunea :

— Ăsta are degete la picioare ! I le-am văzut eu !

Ajunsei să-i arăt degetele de la picioare cu emoţie. Şi astfel începui să mă gîndesc şi eu la degetele de la picioarele bărbaţilor. Să-mi fie ruşine că aveam picioare cu degete. La şcoală, explicaţiile mele asupra trupului omenesc se opreau la glezne. Mi-aduc aminte că un elev a scris într-o compunere cuvintele : *degetele mari de la picioare* şi eu le-am şters. Apoi mă gîndii că ştergîndu-le, putea să-şi închipuie că nu ştiu ce înseamnă aceste cuvinte, şi atunci am rupt pagina. Ada mi-a transmis complexul ei.

Se întîmpla să citim o carte, o poveste ; se întîmpla ca autorul să descrie picioarele unui personaj şi Ada spunea imediat :

— Acest scriitor are degete la picioare !

Cînd ne duceam la plimbare eu şi cu Ada, primăvara, vara sau toamna, întîlneam întotdeauna cîte un bărbat încălţat cu sandale, deci cîte unul care îşi arăta degetele. Ada le fixa, le urmărea, cu privirea, şi cînd îl revedea, după mult timp, cu pantofi, se gîndea :

— În pantofii aceia sînt degetele de la picioare !

Cînd se uita fix la degetele de la picioarele bărbaţilor, mă cuprindea un acces de gelozie.

— Nu te mai uita la picioarele bărbaţilor ! o rugai.

— Ţi-o făgăduiesc, îmi răspunse ea.

Şi într-adevăr, nu se mai uită la ele, aşa cum îmi jurase pe capul lui Rino.

— De-ai şti ce canon este, îmi spunea, să ştii că un bărbat e cu picioarele goale şi să nu te poţi uita la ele. Cîteodată vreau să cobor privirea ; dar cînd îmi aduc aminte de jurămîntul pe capul copilului, nu mai sînt în stare şi mă opresc.

Îmi era recunoscătoare că nu purtam niciodată sandale şi că nu vorbeam niciodată despre bătături şi despre degetele de la picioare, ca şi cum nu le-aş fi avut ; şi îmi era recunoscătoare că picioarele i le arătam numai ei.

Mi se făcuse ruşine de picioarele mele. Dacă mă îmbrăcam şi intra Rino, îmi ascundeam imediat extremităţile. Şi acelaşi lucru îl făcea şi Rino. Mama sa îi transmisese şi lui aceeaşi jenă.

— Picioarele să i le-arăţi numai nevestei tale ! îi spusese ea.

Rino îşi acoperea întotdeauna picioarele, aşa că nu ştiam cum avea degetele. Mi le aminteam vag de cînd era mic, şi deci eram sigur că avea degete, pentru că i le văzusem de mic ; dar cum erau acum nu mai ştiam. Şi, ca să spun adevărul, eram curios să văd picioarele băiatului meu.

Cînd colegul Amiconi îmi spuse :

— Am bătături la tălpi ! îl privii cu milă. Amiconi abia mergea, călca parcă pe ouă :

— Bătăturile mele ! Bătăturile mele !

Dar iată ce se întîmplă la şcoală. La un moment dat, colegul Amiconi ceru cu împrumut de la portăreasă un lighean, îl umplu cu apă, îl aşeză sub catedră, se descălţă şi îşi puse picioarele la înmuiat. Stătea aşa, cînd intră pe neaşteptate directorul. Amiconi se făcea că nu îi e bine, că nu e în stare să se ridice, dar directorul văzu sub catedră o bucată de ciorap, apoi între-

gul spectacol. Își astupă nasul. După care, veni la mine și mă chemă ca martor.

— Deschideți ferestrele ! urlă la elevi.

Amiconi era bun de fotografiat cu mutra pe care o făcea și cu picioarele lui goale.

— Să sperăm, domnule învățător Amiconi, că te vei limita să-ți speli numai picioarele în clasă, spunea directorul.

— Să nu mi-o treceți în dosarul personal, se văita Amiconi.

— Asta o să mai chibzuim ! răspunse directorul.

— Să nu mi-o treceți, vă implor !

— Dumneata ai o medalie de aur, zise directorul. Am impresia că nu ești întru totul demn de această distincție !

— Nu-mi pătați dosarul personal ! gemea Amiconi, încălțîndu-și ciorapii.

Îmi explică apoi că avea o bătătură între degete, și eu mă gîndeam : „Oare nu-i trece prin cap că eu aș putea să nu am degete la picioare ?"

Și-mi spun : „Sînt gelos pe degetele de la picioare !" Cred că nu toți bărbații au degete la picioare, și fixez piciorul desculț al lui Amiconi, îl fixez și îl studiez, așa cum făcea Ada.

11.

Azi-dimineață ceartă cu Ada. Ea vrea să-i cumpere băiatului haine și cele de trebuință pentru confirmare pe socoteala ei, eu vreau să i le cumpăr pe socoteala mea.

— Nu-mi trebuie nimic de la tine ! strigai.

— Profesorașule ! îmi răspunse.

— Muncitoareo ! îi spusei.

Pentru ziua aceasta de sărbătoare îmi irosisem nervii tot dînd la lecții. Aveam trei rînduri de meditații pe zi : zece copii de la două la patru ; alți zece de la patru la șase ; alți zece de la șase la opt ; în afară de toată dimineața la școală. Cînd se făcea ora opt, cădeam frînt de oboseală. Odaia era la fel de murdară ca o sală de mese după un prînz al elevilor. Aveam însă măcar satisfacția că Rino va putea să meargă la confirmare îmbrăcat elegant, ca și cum ar fi fost băiat de patron ; sau de muncitor de categoria întîia. La asta se mai adăuga și altă setisfacție : de a nu cere nimic de la Ada. Sînt satisfacțiile rîiei.

În afară de oboseală, satisfacțiile m-au costat, fiecare din ele, cîte o umilire. Umilirea orgoliului, firește.

Terminam școala la douăsprezece și patruzeci de minute. La două începeau să sosească elevii din primul lot. Înainte de două trebuia să revăd noțiunile pe care le-am învățat în clasele primare, pe care le predau copiilor de douăzeci de ani și pe care nu mi le amintesc niciodată.

Directorul continua să mă viziteze.

— De ce n-ai corectat temele elevilor ? De ce nu faci buclele în catalog ? Dumneata știi, domnule învățător Monbelli, că pe statul de salarii există o rubrică intitulată : alocația pentru muncă suplimentară ; iar munca suplimentară este munca pe care trebuie s-o depui în afara orelor obligatorii de școală. Ți se pare o faptă morală, domnule învățător, să încasezi o alocație de muncă

suplimentară fără să îndeplinești această muncă suplimentară ?

Se uita țintă la mine, așa cum mă uit eu de obicei țintă la un elev care nu și-a făcut lecția.

— Ca să spun drept, mie mi se pare că am scris catalogul cu o caligrafie frumoasă ! murmurai.

— Caligrafie frumoasă ai spus ? zise directorul, sărind de pe un picior pe altul ca un drăcușor. Caligrafie frumoasă ! Bine, domnule învățător, așa ai învățat dumneata limba maternă ? Mă întreb ce le-oi fi predînd dumneata copiilor ? Caligrafie frumoasă ! Nu-ți dai seama că e o contradicție în termenii pe care-i folosești ? Caligrafie, din grecescul *calè grafia,* înseamnă : *calè,* frumoasă, *grafia,* scriere. Deci caligrafie frumoasă, pardon, caligrafie înseamnă scriere frumoasă. Iar caligrafie frumoasă, înseamnă : frumoasă scriere frumoasă ! Contradicție în termeni !

„Să vedem cît sînt de curajos", îmi spusei.

— Domnule director, contradicție în termeni, cum spuneți dumneavoastră, ar fi dacă eu aș fi spus caligrafie urîtă, care literal înseamnă urîtă scriere frumoasă. Spunînd însă caligrafie frumoasă, am comis poate o greșeală, dar nu o contradicție în termeni. Nu vi se pare ?

Și mă gîndeam : „Uite că am curaj !" Mă miram singur că i-am vorbit astfel. Îmi ascultam vocea, în timp ce vorbeam, și-mi ziceam : „Ciudat !"

— Domnule învățător, dacă nu capeți anul acesta o foaie calificativă notată cu „foarte bine", știi că nu treci la coeficientul superior ! Așa că măsoară-ți cuvintele ! Noi am făcut universitatea.

Am luat un concurs la care mari și iluștri pedagogi ne-au decimat rîndurile. Dacă ți-am relevat această greșeală, înseamnă că este greșeală. Ori dumneata vrei să știi mai mult decît noi ?

Cînd i-am povestit Adei această scenă, n-a vrut să creadă, de fapt nici n-a crezut. Și asta mi-a făcut plăcere. Simțeam că sînt un om cu curaj !

Astă seară am golit pușculița cu banii strînși de pe lecțiile particulare. M-am dus cu Rino să facem cumpărături. Este ajunul zilei de confirmare. În oraș, aerul ajunului de sărbătoare crea atmosfera sărbătorii de mîine. Piața era plină de mame și de copii, magazinele tixite de copii și de părinți.

Am intrat cu Rino într-un magazin de confecții din Piață. În vitrină se afla expus un costum de aviator dintr-o frumoasă stofă albastră, cu nasturi care păreau de aur.

— Îți place ? îl întrebai pe Rino.

— Hmm ! făcu Rino.

— Mie foarte mult.

Negustorul fu de părere că nu făcea să dăm banii pe costumul de aviator ; era mai bine să cumpărăm niște haine obișnuite, pe care băiatul să le poată purta în zilele de sărbătoare.

— Costumul de aviator, spusei.

Cînd l-a încercat și l-am văzut pe Rino în uniforma aceea, începu să-mi bată inima. Parcă era făcută anume pentru el. Nici o cută, nici un defect. Pantalonii cădeau frumos pe pantofi și albastrul stofei îi făcea fața mai palidă încă, și trupul mai subțire, iar aurul nasturilor se răsfrîngea în ochii lui puternic colorați.

După ce am cumpărat uniforma, am intrat la pălărier. Rino şi-a ales o şapcă frumoasă de ofiţer de aviaţie cu gradele în aur, rotundă şi cu cozorocul mare.

Am trecut apoi la magazinul de lenjerie.

— Aveţi cămăşi foarte fine ? am întrebat.

— Avem, dar costă mult. Avem şi cămăşi foarte bune şi ieftine la preţ.

— Vreau o cămaşă foarte fină ! am spus.

Negustorul scoase o cămaşă şi spuse că era poplin de mătase de cea mai bună calitate.

— Pune, pune mîna să vezi ce fel de marfă este, şi adăugă că avea o croială de guler superbă. Ia uite ce croială de guler !

Era într-adevăr frumoasă.

— Dar avem şi din astea, care sînt şi ele frumoase, chiar dacă nu au aceeaşi croială de guler, zise negustorul.

— O vreau pe aia cu croială specială ! spusei.

În afară de cămaşă îi luai şi o cravată.

— Asta e în nuanţele cerului, zise negustorul.

— Dă-mi-o pe asta în nuanţele cerului !

Intrarăm după aceea în magazinul de încălţăminte. Ca să spun drept, de pantofi eu aş fi avut nevoie ; şi am văzut acolo o pereche făcută parcă pentru mine. Îmi zisei însă că un părinte trebuie să se sacrifice pentru copii şi mi se făcu ruşine că mă gîndisem la mine.

Am ales o pereche de pantofi care costa de două ori cît două perechi de lux pentru un om mare.

— Ăştia sînt pantofi din Bologna, spunea negustorul.

Mă bucurai că erau din Bologna. Dădeam o palmă morală oraşului Vigevano, citadela pantofilor.

— Se vede după preţ, murmurai.

— Cum ? întrebă negustorul.

— Ziceam că sînt scumpi.

— Dar e lucru bun ! Şi îmi învîrtea pantofii pe sub nas. Mănuşi, nu altceva, spuse el. Rinuccio n-a vrut să-i probeze acolo, şi asta mi-a făcut plăcere, fiindcă nu mă obliga să-i văd picioarele de faţă cu negustorul.

— Degetele au să stea comod ! spuse acesta.

În ochii lui Rino observai o uşoară jenă, care dispăru imediat.

La ambalaj văzui însă că-mi împacheta cutia într-o foaie de ziar, în vreme ce clientului pe care îl servise înaintea mea i-o împachetase în hîrtie cu firma prăvăliei. Iar el cumpărase pantofi mai ieftini.

— M-am răzgîndit ! nu mai vreau pantofii dumitale ! spusei.

— Domnule, dar...

— Ţi-am spus că nu-i vreau...

Pe drum, Rino mă întrebă :

— De ce, tată ?

— Pentru că mi i-a împachetat în hîrtie de jurnal, spusei. Rino se uită la mine şi privirea lui mă făcu să-mi fie ruşine şi mă irită.

Ne-am dus la alt negustor şi acolo n-am mai putut să dau o palmă morală oraşului Vigevano.

În drumul spre casă, Rinuccio ţopăia prin faţa mea încărcat cu pachete şi pacheţele. „Nu l-am văzut niciodată aşa vesel“, mă gîndeam.

Şi filozofam despre bani şi despre fericire. În mod obişnuit, fericirea te face să te gîndeşti la bani şi banii la fericire. Nu mai aveam o leţcaie în buzunar. În cîteva ore cheltuisem toată munca atîtor şi atîtor alte ore. Şi totuşi în momentul acela eram fericit.

Mă uitam la lumea care trecea ; fabricanţi cu nevestele lor, care umblau şi ei după cumpărături, şi-mi ziceam : „O să vedeţi voi mîine !", şi mă gîndeam că Rino are să fie cel mai frumos dintre toţi copiii aceia care au mutrele pe care le au.

Din colţul străzii, văd că Rino se opreşte în faţa unei familii de ţigani, care cereau de pomană. Bărbatul stătea într-o căruţă şi cînta din armonică ; femeia ţinea doi copii la sîn, iar altul stătea culcat pe pămînt, murdar şi pe jumătate gol. Mă oprii, ca să nu-i văd degetele de la picioare de faţă cu Rino.

Dar ce-am făcut ?

Îl văzui pe Rino dînd acestui copil toate pachetele şi pacheţelele lui. Apoi luînd-o la fugă. Îl găsii în poarta casei.

— Ce-ai făcut ?

— Tată, pe oamenii ăştia îi cunosc, n-au un băţ de lemn să se încălzească şi trăiesc dormind pe băncile grădinilor ! Noi avem măcar ce să mîncăm şi cu ce să ne încălzim !

— Le-ai dat chiar tot ?

— Da, tată !

Luai atunci mîna lui într-a mea, i-o strînsei, şi cu ochii umezi îi spusei :

— Lua-te-ar dracu !

Demnitatea a fost salvată. Rinuccio se duce la confirmare cu hainele pe care i le-a cumpărat maică-sa.

12.

Directorul mi-a făcut azi o nouă vizită. Tocmai dictam o problemă, cînd a intrat. „Un kil de ardei verde..."

— Domnule învăţător Monbelli, vrei să repeţi ?

— Un kil de...

— Kil ai spus, sau n-am auzit eu bine ?

— Kil am spus !

— Kil ai spus, da ? Domnule învăţător Monbelli, dumneata zici kil sau kilometru ?

— Kilometru !

— Kilometru zici. Atunci de ce spui şi-i înveţi pe copii să spună kil pentru kilogram ? Kil nu există, există kilogram. Am zis : kilo-gram, de la *kilioi*, o mie şi *gramma*, măsură. Kilogram — o mie de grame, kilometru — o mie de metri. Zîmbi ironic şi adăugă : Dumneata nu ştiai că *gramma* înseamnă măsură ?

— Nu ştiam !

Alt zîmbet ironic.

— Şi pe urmă ai spus ardei verde ! Domnule învăţător Monbelli, ardei verde e compus din cuvîntul ardei şi din cuvîntul verde. Pluralul de la ardei verde este ardei verzi — adjectivul se acordă cu substantivul — nu ardei verde, cum se zice la mahala ! Mahalaua poate să zică ardei verde, fiindcă e mahala şi este ignorantă ! Noi trebuie să

spunem, în spirit italic : ARDEI VERZI. ARDEI VERZI. Pune imediat să șteargă și să scrie din nou.

Reîncepui să dictez : „Un kilogram de ardei verzi..."

Ajunși la dezlegarea problemei, directorul îmi spune :

— Dumneata i-ai învățat că opt ori șapte este egal cu cincizeci și șase ?... Da... Și o și spui ! Domnule învățător Monbelli, opt ori șapte nu este egal, pentru că egal înseamnă identitate. Iar opt și șapte nu sînt identici cu cincizeci și șase, după cum cincizeci și șase nu e identic nici cu șapte nici cu opt ! Șterge imediat ! Nici un egal : șapte ori opt, spațiu, cincizeci și șase ! Afară cu egalii, afară cu toți egalii : pentru că egal înseamnă... ce înseamnă egal, domnule învățător Monbelli ?

— Egal înseamnă... ce să însemne ? Egal... că sînt egali !

— Vezi că nu ești atent ? Cum pot să-ți dau eu „foarte bine" pe foaia calificativă, dacă nu-ți concentrezi atenția în fața omului numit să dirijeze învățătorii ? Egal înseamnă identitate. Identitate ! Repetă, domnule învățător !

— Egal înseamnă identitate, spusei.

13.

Astă seară stăteam lungit pe divan, cu țigara în gură, așteptînd să se aerisească odaia. Mă bucuram de tabietul meu de la șapte seara. Abia

terminasem lecțiile ; pe ziua de azi îmi plătisem tributul datorat vieții.

Ada se apropie de mine. Fața nu i-o vedeam, dar felul ei de a călca îmi dădu alarma. Ada era nervoasă, Ada avea poftă de ceartă. Aproape că mă bucuram, deoarece viața noastră se scurgea într-o liniște aparentă, sub care se ascundea indiferența și calmul datorat bunei noastre stări.

Raporturile noastre conjugale constituiau fructul acestei stări. De două ori pe săptămînă făceam dragoste ; dar felul în care ne dăruiam unul altuia semăna mai mult a probă, a experiență. Fără să fiu conștient de acest lucru, voiam să-mi verific forța sexuală, să văd dacă slăbise, dacă acest act mă obosea. Iar la sfîrșit, scoteam un suspin de ușurare și mă simțeam mulțumit, da, da, mă simțeam mulțumit de mine.

Ada era la vîrsta cînd femeia nu mai e tînără, și nici bătrînă încă. Era firesc să-i facă plăcere că trupul ei mă ispitea. La sfîrșit se simțea și ea mulțumită. Îmi dădeam seama dintr-o mulțime de lucruri mici.

Acum însă dragostea noastră, raporturile noastre deveniseră mecanice, rutiniere. De două ori pe săptămînă : mereu în aceleași zile.

Dincolo de pat, viața se scurgea mereu aceeași, făcută din obișnuințe, din îngăduiri reciproce, fără zguduiri, lina și liniștita viață burgheză.

— Antonio, îmi spuse Ada, cu vocea voit stăpînită, nu mai vreau să fiu muncitoare !

— Mă așteptam ! spusei.

Ea se așeză pe marginea divanului.

— Antonio, tu nu știi ce înseamnă să ai un patron care stă cu ochii pe tine ; nu știi ce în-

seamnă să fii toată ziua la un loc cu muncitoarele, care vorbesc la fel cum vorbesc bărbații ! Astea tu nu le știi !

— Pot să mi le închipui !

— Antonio, m-am săturat ! Pînă acum am rezistat, dar acum nu mai pot.

Oftă ; își ținea capul în mîini.

— Greșesc o cusătură și plouă cu vorbe de ocară ; fac o zgîrietură, același lucru, patronul nu mai isprăvește cu bodogăneala. Nu mai vreau să mă duc la fabrică !

— Nu te mai duce, spusei cu ușurare, ca și cum ghearele care-mi sfîșiau crusta de rîie s-ar fi oprit dintr-o dată. Îmi pare bine, Ada !

Ada tăcu un moment, apoi zise :

— Pot să-ți fac o rugăminte ? Dar trebuie să-mi promiți că ai să mi-o îmblinești !

— Spune !

— Îmi promiți ?

— Spune !

— Antonio : eu și cu fratele meu am făcut socoteala cît cîștigi tu. Nici Carlo nu mai vrea să fie muncitor. Atunci ne-am spus : „Dacă Antonio și-ar da demisia din învățămînt, ar lua aproape șapte sute de mii de lire lichidarea, și noi ne-am apuca să facem pantofi pe socoteala noastră !"

— Asta era rugămintea ? spusei printre dinți.

— Antonio, experiență avem !

Se uita în pămînt. Propunerea ei avusese efectul unei lovituri neașteptate de bici, pe care o suporți pe moment, ca să-i simți apoi durerea în toată intensitatea.

— Ce spui ? întrebă Ada, rupînd tăcerea.

— Ada, dacă demisionez din învățămînt, îmi pierd dreptul la pensie !

Avu un zîmbet iritat. Scrîșnea din dinți, făcînd același zgomot ca al unghiilor pe tabla de scris. Începu să mă ia cu frig.

— Și pe urmă, mi-aș pierde independența. Aș depinde de voi. În sfîrșit, dacă nu mai sînt învățător, ce sînt ? Cum trăiesc ? Cine îmi dă bani, voi ?

— Exact !

— Asta nu vreau.

Începu să-și rotească ochii ; căuta, vedeam bine, cuvintele care să mă lovească cel mai dureros.

— Leafa ta nu este decît un strop ; nu e așa, Antonio ? Și vrei să trăiești din acest strop !

Izbucni într-un rîs isteric.

— Nu trebuia să te însori cu o femeie ca mine...

— Nu insista, te rog !

O nouă scrîșnitură de dinți.

— Preferi să ai o nevastă muncitoare sau o nevastă patroană ?

— Dar știi că n-am nici o înclinație pentru comerț !

— Eu însă da ! Și fratele meu la fel !

— Și eu ar trebui să devin prințul consort !

14.

A venit cumnatul meu Carlo. Voia să mă convingă să las baltă școala. Am plecat de acasă și am hoinărit aproape tot orașul. Apoi m-am dus

la cafenea. Am stat puţin cu Cipollone, care îmi povesti cît mîncase :

— A fost o masă nemaipomenită ! La aperitiv sardele, măsline şi... Patru farfurii de colţunaşi cu carne, un măr, o chiflă şi o raţă friptă : trei mii de lire ! cu două sticle de vin roşu ! A fost o masă nemaipomenită ! Chelner, o cafea cu cicoare ! Cicoarea înviorează !

Plictisit, mă dusei la masa ziaristului. Fusese anunţat că într-un şanţ de irigaţie se găsea un făt avortat, şi el scria o mică istorioară despre mama lui. Mi-o întinse s-o citesc. Se intitula *O mamă denaturată*. „Îţi dai seama ce-ai făcut ? Am văzut un poliţist care n-a tremurat niciodată în faţa bandiţilor, tremurînd în faţa pruncului tău. Am văzut un comisar plîngînd. Mamă denaturată, ce-ai făcut, mamă denaturată ? Priveşte-ţi mîinile, mamă denaturată ; nu le vezi pline de sîngele pruncului tău ? Toată viaţa te va urmări, mamă denaturată, şi nu-ţi vei găsi liniştea, pentru că fiul tău putea să fie un bărbat, iar acum s-a înălţat printre îngeri ! Tu, mamă denaturată, nu ştii ce sînt îngerii ! Blestemată mamă denaturată !"

Ziaristul îşi contempla fericit opera. „Îţi străpung eu ţie crusta de rîie !" mă gîndii.

— Parcă l-am mai citit undeva ! spusei.

— Confuzi : celălalt se intitula *Mamă ticăloasă !*

— Iartă-mă ! zisei.

Mă cuprinse o bănuială îngrozitoare. Mă întorsei acasă în fugă, dar Ada stătea în pat, cu pîntecul ei mare şi umflat. Respirai uşurat.

15.

Din o sută şaizeci şi opt de ore în o sută şaizeci şi opt de ore, săptămînile trec una după alta. Şi fără întîmplările de la şcoală, de la cafenea şi din familie, curgerea lor ar fi egală şi neschimbată.

Ada nu mai vorbeşte cu mine.

Dacă are ceva să-mi spună, îmi transmite prin Rino. Acelaşi lucru îl fac şi eu. La prînz ea mănîncă după mine, seara înaintea mea.

Ne-am întîlnit în uşă şi ea mi-a spus :

— Scuză-mă !

— Cum îţi merge, doamna mea ?

— Nu tocmai rău, dar dumitale ?

Rîia ne-a făcut să pierdem sensul ridicolului.

Astă seară am expediat acasă al treilea lot de copii care veniseră la lecţie. Le-am spus că nu mă simt bine. Se făcuse ceasul şase cînd am ieşit din casă, ceasul şase seara. O seară călduţă şi primăvăratecă, ce se întuneca treptat. Cerul era de un albastru spălăcit şi o lună enormă se vedea răsărind la orizontul lui.

Trecui prin Piaţă, dar mutrele obişnuite îmi dădură parcă o senzaţie de greaţă. Aceleaşi chipuri de fiecare zi şi de fiecare seară ! Aceleaşi feţe pe care le ştiu acum pe dinafară.

Trece un bărbat, şi pe bărbatul acela îl ţin minte copil, mi-l amintesc elev de şcoală. Acum capul i-e năpădit cu fire de păr alb.

Dar bătrînul care se tîrăşte ? Pe acest bătrîn l-am cunoscut tînăr, l-am cunoscut frumos. Şi

muncitoarea aceea, neglijent îmbrăcată, care umblă după cumpărături ? Am cunoscut-o şi pe ea în vremea cînd era o strălucitoare mondenă.

Merg mai departe, iar seara coboară dulce şi luna urcă pe cer. Iată aici, în faţa mea, nesfîrşitul Bulevard Milano, cu forfota lui de biciclete, de maşini şi de oameni, care se mişcă, fug, aleargă ; mişcarea aceea, alergătura şi fuga constituie sensul vieţii lor, îmi spun. Mersul meu are şi el o semnificaţie. Dar nu ştiu ce semnificaţie să-i atribui. Poate pentru că fuga acelor oameni are un rost, are o ţintă, pe cîtă vreme eu mă mişc fără nici una... Mă gîndesc la bani. Biletele de bancă reprezintă o valoare fiindcă au o acoperire în aur ; dacă n-ar fi aurul, n-ar avea nici un preţ. La fel este cu forfota din jurul meu : are acoperire în aur ; în timp ce mersul meu nu are acoperire în nimic, în nimic, în nimic !

Mă întreb dacă există vreo legătură logică între lumea care aleargă, eu care merg şi biletele de bancă, şi mi se pare că între ele există mai multă legătură logică decît între degetele mele de la picioare şi copilul meu care se va naşte.

Tot gîndindu-mă, mă opresc la o răscruce şi o iau pe un drum de ţară. Oamenii mă plictisesc. Mişcarea oamenilor mă plictiseşte ; iată cîmpia care se aşterne verde în faţa mea. Mă uit la pajiştile ciupite de piciorul cocoşului şi spun cu glas tare :

— Pajişte ciupită de piciorul cocoşului.

Fraza îmi sună plăcut : pajişte ciupită de piciorul cocoşului ! Ciupitul ăsta îmi place cum sună !

Îmi continui mersul. Văd doi ţărani care lucrează şi mă întreb la ce se poate gîndi un ţăran în timp ce lucrează. Ţăranul e în picioarele goale şi lîngă el se află o femeie, poate femeia lui, iar în felul lor de a-şi arăta picioarele şi de a privi este ceva natural. Şi-o fi găsind ea oare echilibrul uitîndu-se la un bărbat cu picioarele goale ?

Merg mai departe şi mă gîndesc la Rino. O fi ştiind Rino cum se nasc copiii ? O fi ştiind ceea ce oamenii caută să ascundă în toate chipurile, ca să găsească poate mai multă plăcere în a le arăta ? Plăcerile interzise care, tocmai fiindcă sînt interzise, devin plăceri şi mai mari ?

La vîrsta lui Rino eu ştiam o mulţime de lucruri. Şi parcă mi-ar părea rău ca Rino să nu le ştie încă. Dar mi-ar părea şi mai rău dacă le-ar şti. S-o fi întrebat el pentru care motiv mama şi tatăl său dorm despărţiţi ! S-o fi întrebat dacă femeia e făcută la fel ca bărbatul, sau cum e făcută ?

Îmi continui drumul şi gîndurile, respirînd cu plămînii deschişi aerul îmbibat cu miros de fîn, de grajd şi de iarbă. Cobor un povîrniş abrupt şi iată-mă în valea largă a Ticinului. Mă uit la Centrala Edison şi îmi vine în minte o amintire din şcoală : învăţătorul nostru ne-a spus că aici i-a înfrînt Hanibal pe romani. Şi eu am repetat elevilor mei acelaşi lucru timp de aproape douăzeci de ani :

— Pe locul unde se află Centrala Edison, Hanibal i-a înfrînt pe romani !

Nu mă opresc din mers.

16.

Acum stau așezat pe un mic pod. Este un podeț de irigație, construit de-a latul, cu flancurile sprijinite de ambele părți. Pe sub el trece un tunel de cale ferată. Privirea mea cuprinde întreaga vale a Ticinului : apă, păduri și pod. Dacă mă întorc, văd casele din Vigevano, ca niște mase întunecate punctate cu mii de găuri luminoase, și-mi spun : acelea sînt ferestrele ; în spatele fiecărui ochi de lumină există un om care, ca și mine, are degete la picoare, are mîini și are un creier. Mă întorc din nou și văd iar cîmpia. Stau pe o lespede de granit și mă gîndesc că e granit. Îl zgîrii cu mîna și-mi spun : într-adevăr, e granit. Această răceală e răceală de granit. Și mă gîndesc : sînt treaz, nu visez, sînt aici. Sînt aici, nu undeva prin Arabia, aici, pe acest podeț, și văd Ticinul, și văd orașul Vigevano, și-mi repet : sînt aici, sînt treaz, nu visez. Și mă gîndesc. Mă gîndesc că tot ceea ce văd știu, și știu tocmai pentru că văd chiar acum. Mă gîndesc dacă există vreo legătură între hîrtia de împachetat și această lespede de granit. Poate că cineva ar găsi vreuna. Adică ar descoperi că între hîrtia de împachetat și lespedea de granit există o legătură ; dar eu nu sînt în stare să-mi dau seama care ar putea să fie. Și mă întreb : ce amestec are aici hîrtia de împachetat ? În fața mea sînt platani, frasini și ulmi ; fluviul, șoseaua și podul, iar dedesubt o vale cu o baltă. De ce mi s-a dus gîndul la hîrtia de împachetat și nu la unul din aceste lucruri ?

Senzația că nu sînt stăpîn pe mine mă cuprinse din nou.

Lîngă debleul de cale ferată, și separată printr-o barieră, se afla o potecă, iar dincolo de potecă se întindea o pădurice cu o colibă în mijlocul ei. O colibă sprijinită pe pari. Pe fereastra ei puteam să văd o femeie și un bărbat. Trebuie să fi fost pădurarii. Acum cînd îi privesc mai bine, îmi dau seama că sînt aceiași pe care îi întîlnisem mai înainte, cînd mă gîndisem că el își arăta degetele de la picioare și că ea lucra. Sînt într-adevăr ei. Îi văd cum stau la masă. Iar el e desculț. Coliba îmi amintește de epoca locuințelor palustre. Îmi spun : ce văd acum nu este o ilustrație dintr-un manual de școală, ci o colibă reală, o locuință palustră adevărată.

Cîți metri despart coliba de calea ferată ?

Aș zice vreo sută de metri.

Cîte mii de ani despart epoca locuințelor palustre de vremea drumului de fier ? Iată, în suta aceea de metri stă cuprins întregul drum de mii de ani al omenirii. Omul care construia colibe dădea un sens vieții lui ; ca și omul care s-a gîndit să facă drumul de fier. Fiecare epocă are sensurile ei de viață. Omul a construit acest debleu, această cale ferată, acest podeț de irigație, podul de pe Ticino, turnul pe care îl întrezăresc. Toate aceste lucruri au fost construite de om. A gîndit, a meditat, a calculat și le-a dat viață ! Același om care a inventat coeficienții, treptele, gradele, categoriile ; același om care se simte mîndru de el nu pentru că a parcurs acest drum, ci pentru că aparține cutărui coeficient, pentru că a ajuns la cutare grad. Îmi spun : această cale ferată n-am construit-o

eu ; eu n-am inventat nimic ; mă bucur de invețiile altora ; și totuși sînt fericit că sînt om tocmai pentru că omul a construit aceste lucruri și mi se pare că ceva din inteligența lui îmi aparține și mie. Gîndesc. Fac parte din genul uman.

Dar poate că gîndesc așa pentru că fac parte din categoria B, coeficientul 271, clasa a patra ; poate de asta gîndesc așa. Dacă aș avea însă un coeficient mai mare, un grad mai ridicat, m-aș mîndri și eu că aparțin nu marii familii a omenirii, ci omenirii aceleia restrînse, formate din cîteva sute de mii de oameni care au atins un anume coeficient, un anume grad, o anume categorie. Rîia, îmi spun.

Pe Rino nu vreau bineînțeles să-l fac zidar sau salahor, deși tocmai aceștia sînt cei care îi ajută pe savanți să-și materializeze descoperirile. Pe Rino vreau să-l fac profesor de liceu, funcționar de categoria A. Pentru că vreau să-l văd mîndrindu-se că face parte din categoria A și vreau ca ceilalți, cînd vor avea de-a face cu el, să gîndească la fel cum gîndesc și eu despre superiorii mei cînd mă fac să le simt superioritatea, adică : la W. C. te duci și tu ca și mine !

Rîia, îmi zic. Mă înăbușă rîia ; sînt tot numai rîie.

Ada îmi spune : „Lasă școala ! Aide, aruncă-te în aventură, riscă !" Nu o fac, fiindcă mă împiedică rîia, fiindcă mi-e frică ! Și-mi dau seama că sînt ca un naufragiat agățat de o stîncă pe marea vieții, și că rămîn agățat de ea în timp ce în jurul meu o omenire întreagă înoată, caută să atingă stînci mai comode. Sau înoată deoarece, de vreme ce ai venit pe lume, nu are sens să stai agățat de o stîncă și să aștepți moartea. Rîia. Sînt plin de rîie și de frică.

Las viața să curgă și curg o dată cu ea ; curgem împreună, pînă cînd am să mă opresc într-o zi. Categoria B, coeficientul 271, clasa a patra ; nouăsprezece ani de serviciu.

Ochii mei se plimbă de la colibă la calea ferată și de la calea ferată la colibă ; în cîteva clipe îmbrățișez mii de ani.

Ar fi inventat oamenii drumul de fier, ar fi construit trenurile, podurile, străzile, dacă fiecare ar fi avut coeficientul lui, gradul lui, categoria lui ?

Dar cîți oameni ar fi fost capabili să creeze ceva și nu au făcut-o, deoarece au dormit pe coeficientul, pe gradul pe categoria lor ?

Îmi vine în minte Ada. Rîia mă arde. Stătea la casa ei și cred că nu s-a dus la fabrică cu inima ușoară. Să stai departe de casă și de copil e totdeauna un sacrificiu pentru o femeie. Ada îmi spune : „Mișcă-te ! Arată că viața ta înseamnă ceva ! Mișcă-te !"

Dar eu rămîn nemișcat, agățat de stîncă. Mi-e frică să nu mă înec în această mare a vieții, în care atîția se îneacă în fiecare zi și atîția se nasc. Cuvîntul frică nu-mi sună plăcut în ureche. Zic : nu e frică, e prudență. Asta îmi sună mai bine, e acceptabil. Ce fac eu e prudență. Nu mai sînt tînăr și am răspundera unui copil de crescut. Îl așteaptă încă mulți ani de școală ; nu pot să-l las în voia soartei și să mă arunc în aventură.

Asta e tot rîie. Simple scuze, valabile într-un fel, dar nimic alceva decît scuze. „Eu sînt însă educator", îmi spun.

Ating din nou lespedea de granit şi mă întreb : „Ce legătură poate să existe între lespedea aceasta de granit şi hîrtia de împachetat ?"

17.

Nu ştiu cîtă vreme o fi trecut. Ştiu că mai înainte era încă lumină şi acum e întuneric. Luna, enormă, se oglindeşte în apa Ticinului ; ştiu că înainte copacii stăteau tăcuţi, iar acum întreaga natură cîntă ; cîntă greerii, cîntă bufniţele, cîntă huhurezii — sau, mă rog, urlă. Nu ştiu cîtă vreme a trecut. Să fie un ceas, să fie două... Ce importanţă poate să aibă însă un ceas, două ceasuri în faţa mileniilor ?

De la colibă la drumul de fier o sută de metri şi mii de ani ; două ceasuri de-ale mele : ce sînt două ceasuri de-ale mele ?

Pădurarul şi femeia lui au ieşit din colibă. Iar eu mă aflu aici, sînt viu, nu visez, stau aşezat pe lespedea de granit şi văd. Văd că pădurarul şi femeia lui sînt goi. Stau pe marginea văii adînci şi pline cu apă. Aruncă pietre în baltă şi după fiecare piatră valea răsună de un lugubru : gîlc. Femeia e întinsă, pietrele le aruncă bărbatul. Mă uit la trupul femeii şi mă gîndesc : este un trup de femeie ; un trup gol de femeie. În faţa ochilor parcă mi s-ar desfăşura tabloul unui mare pictor. Trupul gol al femeii iradiază o lumină care se răsfrînge în toată pădurea ; sexul îi e în armonie cu frumuseţea trupului. Într-adevăr un tablou ! îmi spun.

Îmi pare rău că nu am privit-o de aproape cînd am trecut pe lîngă ea ; şi mă simt meschin că mi-am oprit ochii pe degetele picioarelor lui.

Tabloul a rămas neschimbat şi parcă mi-e frică să nu se schimbe. Ea iradiază lumină ; o lumină care transfigurează totul. Mă gîndesc la Ada şi văd că între trupul gol al acestei pădurărese şi cel al nevestei mele este aceeaşi diferenţă ca între un nud zugrăvit de mîna unui mare maestru şi trupul gol al unei femei dintr-o fotografie pornografică.

Trece trenul. Doar o clipă. Aerul s-a adunat vîrtej în jurul meu, pe pămînt apar şi dispar pătrate de lumină, lăsînd impresia unui panou imens care se aprinde şi se stinge. Adulmec mirosul de tren şi-mi pare la fel de plăcut şi de parfumat ca şi mirosul cîmpiei.

Femeia se ridică ; şi iată un alt tablou de mare artist. Se mişcă. Şi fiecare mişcare a ei are o graţie nouă şi diferită ; dar nudul bărbatului este şi el altfel decît trupul obişnuit al unui bărbat gol ; de fapt tot un nud de tablou.

Bărbatul se duce în spatele unui copac, iar ea în spatele colibei. Luna bate pe trupul femeii şi-l luminează, dar această lumină se topeşte în lumina trupului ei.

— Eva ! o strigă bărbatul.

Eva, chiar Eva. E firesc s-o cheme Eva, îmi spun. Cum s-ar putea numi o femeie ca ea dacă nu Eva ?

— Eva ! repetă bărbatul.

Ea tace. Coliba mi se pare nelalocul ei în acest decor. Distonează în tabloul închegat de imaginaţia mea. Dacă n-ar exista, te-ai putea gîndi la

un paradis pămîntesc, la paradisul pămîntesc. Coliba face ca timpul să se curgă cu mii de ani spre noi.

— Eva ! strigă bărbatul.

— Sînt aici ! răspunse ea.

Vocea îi e la fel de luminoasă ca şi trupul. Aerul se îmbibă de vocea ei luminoasă.

O văd cum se ascunde în spatele unui copac, iar el rămîne pe locul unde se afla ea mai înainte ; ea nu-l strigă. Aştept să-i aud glasul, dar ea stă nemişcată în spatele acelui copac. Luna i s-a oprit pe chip. Am făcut bine că n-am privit-o de aproape. Cum o văd acum, e o adevărată minune. Emană lumină ca şi faţa Giocondei, dar parcă mai intensă. În faţa mea se află o femeie vie. Şi mă gîndesc : sînt aici, nu visez, sînt eu, Antonio Monbelli ; dar numele meu sună batjocoritor.

— Eva ! o cheamă el.

Tot el o cheamă, tot el.

— Eva ! strigă din nou.

Ea azvîrle pietre în baltă şi zgomotul lor se aude ca din fundul pămîntului, ca din lumea morţilor. Gîlc, gîlc.

— Eva ! o strigă el pentru a treia oară. Am spus pentru a treia oară ? dar numărul pare absurd în acest moment. Aici sîntem în afară de timp şi spaţiu ; aici s-au adunat mii de ani laolaltă şi eu spun pentru a treia oară ?

Vine la el şi el se lipeşte de trupul ei. Picioarele lui sînt acum luminate de clarul de lună ; are degete, îi văd degetele de la picioare, dar aici mi se pare natural, mi se pare logic să le aibă. M-ar durea dacă aş vedea picioarele acelea fără degete.

Intră amîndoi în colibă. Ea aprinde o lumînare. Şase, şapte, opt mii de ani au adus acest progres : o lumînare. Numai o lumînare ? Nu numai o lumînare, dar şi o sticlă de geam. Asta e tot : o lumînare, o sticlă de geam, să adăugăm şi coasa care luceşte în lumina lumînării ; acum şase, şapte, opt mii de ani cred că trebuie să fi existat coase. Eva îşi întinde un culcuş.

Acum sînt îmbrăţişaţi. Dragostea lor este o adevărată dragoste de paradis terestru, nu ca dragostea mea cu Ada...

18.

Atmosfera din casă mă sufocă. Ada umblă cu pîntecul ei umflat şi cu un aer de dramă. Are ochii roşii. Intram în bucătărie, dar m-am oprit.

— Tu nu ştii ce înseamnă să ai un stăpîn, îi spunea lui Rino.

Cum m-a văzut, a schimbat vorba.

— Rino, peştele ăla cîntărea trei sute de grame, zicea. Dar ochii îi erau roşii.

Am plecat numaidecît de acasă. M-am dus în Piaţă. Aceleaşi mutre se învîrteau, aceleaşi glasuri. Ziaristul explica de ce îl socoteşte pe Panciroli un mare jucător.

Am pus la tonomat *Omul în frac*. Vocea lui Modugno răsuna pe sub bolţile Pieţii. Ascultam cîntecul transportat. Cînd ridic ochii, văd că în faţa mea se afla o namilă grasă şi rotundă : faţa rotundă, capul rotund, pîntecul enorm şi rotund, ca

reclama pneurilor Michelin, rotund, alb și roșu, mai mult roșu decît alb ; namila stătea liniștită și mesteca un sandvici. Fălcile înfulecau de zor, iar gura plină dădea pe dinafară.

... către visul nevisat
spre pierduta amintire
către clipa de iubire
care-n veci nu va mai fi ...

Și namila mesteca fericită și netulburată.

Piața era pustie. Punctuali, la ora obișnuită, bărbatul și nevasta cu mașina de lux.

Ziaristul continua să vorbească. Acum dădea lămuriri cum funcționează sputnicii.

— Oamenii de știință au spus că sputnicul va sta douăzeci de zile pe orbită, după care se va volatiliza ; dar eu nu sînt de acord cu oamenii de știință. Cine vrea să parieze cu mine că am dreptate ?

Apoi, fiindcă nimeni nu paria, începu să explice cum sînt făcuți, cum au fost lansați pe orbită și de ce se învîrtesc în jurul pămîntului.

Mă plimb pe sub portic și-l întîlnesc pe colegul Pisquani, intelectualul de stînga.

— Ai văzut ce-a reușit să facă Uniunea Sovietică ? A lansat sputnici !

Rîde satisfăcut și își freacă mîinile, ca și cum sputnicii i-ar fi trimes el pe orbită. Îmi amintesc că azi e joi, că această joie seamănă cu o mie, cu zece mii de alte joi trecute ; că singura diferență dintre aceasta și celelalte o mie, zece mii de joi e pălăvrăgeala ziaristului și pălăvrăgeala colegului Pisquani.

Piața e pustie ca în toate zilele de lucru.

Atmosfera e tristă ca atunci cînd e lună și plouă mărunt și e zi de lucru.

Un preot traversează Piața. În toate serile preotul acela traversează Piața la ora aceea. De cînd eram de-o șchioapă îl vedeam trecînd la ora aceea ; la aceeași oră îl văd și acum. Schimbat este numai mersul preotului, care a obosit. Sau poate că au obosit ochii mei. Ochii mei trebuie să fie de vină că mă fac să văd ceea ce nu există sau ceea ce nu îmi convine să văd.

Cobor cu colegul meu spre celălalt portic. Iată-i pe fabricanți, pe industriaș cu lingăul lui de muncitor, stînd și privindu-se unul pe altul, stînd și așteptînd ora unsprezece și jumătate ca să plece, unul cu mașina lui, celălalt cu bicicleta lui.

Pe sub bolțile Pieții răsună și-acum vocea lui Modugno : tot *Omul în frac.*

— L-am pus ca să-i fac în necaz ziaristului ! îmi spune un prieten bun de-al lui.

Ziaristul își ia o mutră acră și bombăne :

— Mare scofală să faci un cîntec ca ăsta !

Dar e palid, foarte palid. O fi din cauza neonului de la firma barului „Principele".

Mă întorc acasă.

Odaia e goală. Mă uit pe fereastră la cele cîteva lumini care au mai rămas aprinse în Vigevano. Ascult mersul tîrșit al unei femei de stradă, uruitul unei mașini.

Din depărtare se aude trenul, fluierul lui în noapte. Plîng fără să-mi dau seama, în timp ce ploaia bate în geamuri.

19.

Trăiesc într-o stare de permanentă încordare. Simt că mă așteaptă ceva. Simt că Ada mă urăște. Uneori mi se pare că pîntecul nu-i crește din cauza unui copil, ci mînia i-l face să crească.

Ceva are să mi se întîmple. Nu știu ce, dar am sentimentul primejdiei. Al primejdiei imanente. La școală predau lecțiile, dar mă gîndesc în tot acest timp ce poate să facă Ada ca să se răzbune pe mine.

Să se ducă la tatăl vreunui elev și să-i ceară bani? Îmi spun că nu poate s-o facă; și asta fiindcă am un singur elev bogat, la care a mai cerut, iar azi, cînd lucrează, cunoaște valoarea banilor și știe că banii nu se dau. Sau se dau în dar, cu mulțumiri la *Informatorul*, sau nu se dau de loc.

Cum mi-ar putea face atunci în necaz? Spun în necaz, căci acesta e cuvîntul pe care mi-l sugerează mediul infantil. Ce-ar putea să facă Ada? Ar putea să avorteze!

Diminețile mi le petrec la școală, cu gînduri de acest fel. Cînd mă întorc acasă și-o văd cu pîntecul ei umflat, respir de ușurare. După ce a mai trecut o zi, respir din nou ușurat. Nu s-a întîmplat nimic, îmi spun eu adormind.

Înainte de a adormi, îmi privesc degetele de la picioare, gîndindu-mă că nu eu le privesc, ci Ada. S-ar putea ca ei, din cealaltă cameră, să-i fie dor de degetele picioarelor mele.

20.

S-a întîmplat. De ceea ce mi-era frică n-am scăpat.

Îl găsesc acasă pe Rino numărînd bani, foarte mulți bani.

— De unde-i ai? îl întreb.

— De la bacșișuri, răspunse el.

— Bacșișuri?

— Bacșișuri! Sînt băiat de prăvălie.

— Ce ești?

— Băiat de prăvălie.

Copilul meu băiat de prăvălie. Mii de cuțite parcă mă străpung. Copilul meu băiat de prăvălie! Copilul meu întinde mîna ca să primească bacșiș! Copilul meu!

— Tu primești bacșiș?

— Da tată!

Îmi arde capul. El se uită la mine și eu mă uit la bani, la monezile care stau pe masă întinse ca la pomană. Ada e pe partea cealaltă a mesei și are o mină satisfăcută.

— Cine te-a trimis la prăvălie?

— Mama!

— Aha!

— Am dus pachete la clienți; am făcut comisioane, și uite!

— Vigevano l-a văzut pe copilul meu făcînd comisioane! rînjii.

O privesc pe Ada. Are un zîmbet ironic și compătimitor, de satisfacție și de milă în același timp.

Îl apuc pe Rino și mîna mea cade grea pe obrazul lui, picioarele îl izbesc. Rino plînge și plîn-

sul lui îmi înzecește puterile. Nădăjduiesc că Ada mi-l va scoate din mîini; sînt sigur că va interveni... De unde! Stă pe scaunul ei, privește cu același zîmbet ironic și zeflemitor, și pare că se distrează. Ghicește poate ce gîndesc eu și e liniștită. Iar eu îl bat, și-l bat, și-l bat, părîndu-mi-se că o bat pe ea. O mamă trebuie să intervină, continui să-mi spun; să caute să-și salveze copilul; poate și ea gîndește la fel. Dar nu face nici o mișcare, rămîne mai departe indiferentă.

Rino fuge în camera lui și asta mă ușurează.

Îmi ard mîinile; mă simt răvășit. Privesc banii aceia pe care becul aprins îi luminează pe masă și turburarea mea crește.

— Ne-am pierdut demnitatea, mormăii.

— Rino va face și mai departe comisioane, șuieră Ada.

— Hamal! urlai.

Cuvîntul o face să tresară.

— Hamal! Hamal! repet, și văd cum cuvîntul o izbește ca o palmă. Dacă i-aș fi spus de la început lui Rino hamal, cu siguranță că ar fi intervenit.

Între noi s-a lăsat tăcerea. Ea mă privește cu o străfulgerare de ură; privirea e a celor ce vor să se răzbune, dar simt că sînt neputincioși și vinovați.

N-o mai pot suporta.

Mă duc în sufragerie și-l văd pe Rino care plînge și trage cu urechea la ușă.

— Dacă te atingi de mama mea! îmi spune.

Parcă n-ar fi vocea lui; parcă e altă voce; ba chiar altă persoană.

Mă întorc din nou în bucătărie.

Tăcerea e apăsătoare. Ada nu-și schimbă expresia; zîmbetul zeflemitor îi stăruie pe față.

Mă mănîncă palmele, nu s-au liniștit; degetele se desfac și se strîng; fixez gîtul Adei. Dar mă tem de Rino. Glasul lui îmi răsună în urechi.

— Ada! Sîntem săraci, dar pîinea nu ne-a lipsit niciodată. Nu e nevoie să trimiți băiatul la o treabă atît de umilitoare. Am trecut prin clipe mai grele... Cînd mă gîndesc la Rino că umblă prin tot orașul ca să ducă pachete; că întinde mîna să ia bani; că face pe hamalul... Ce va spune lumea de noi?

Mă apucă plînsul.

Cînd ridicai ochii, văzui că expresia i se schimbase: avea un aer confuz și rușinat. Ochii îi străluceau și în clipa aceea îmi spusei că e foarte frumoasă. E frumoasă cînd face dragoste, cînd suferă și cînd e supărată. Simți că s-a dat de gol. Rînjetul îi reveni ca o mască.

— Ești nenorocirea noastră, spuse printre dinți.

Îmi luai capul în mîini.

— Bine! Am să fac ce vrei tu! Ce vrei să fac? Să-mi dau demisia din învățămînt? Bine, am să-mi dau demisia. Ai să-ți faci fabrica tu și fratele tău!

Ada întinse mîna; mă mîngîia pe cap.

— O să fie bine! Ai să vezi ce de bani o să cîștigăm! Tu ai să ții registrele și ai să contezi la fel ca noi, mai mult chiar decît noi. În fiecare lună o să împărțim banii în trei, Antonio!

Numele meu rostit de ea mi-a dat întotdeauna un fior de plăcere.

— Antonio! repetă mai tare.

— Am să fac ce vrei tu ! Ada ! Copiii zboară, ca mîine o să rămînem singuri ! spusei mîngîindu-i brațul.

— Vorbești așa tocmai cînd trebuie să se nască celălalt, răspunse ea.

Ada se așeză pe genunchii mei. Îi atingeam șoldurile rotunjite. Ne-am sărutat îndelung.

Apoi ne-am dus la culcare. Eu îi arătam morbid degetele de la picioare, dar ea nu le privea. Zîmbea cu fața aceea luminoasă pe care o au femeile însărcinate.

Făceam dragoste, cînd l-am auzit pe Rino plîngînd cu sughițuri. Ne-am ascuns capul sub plapumă ; dar plînsul tot se auzea...

21.

M-am dus la colegul Bragaglia să-mi spună cum trebuie să procedez ca să-mi dau demisia din învățămînt. Colegul Bragaglia este mare specialist în materie de legislație școlară. Cunoaște toate legile și regulamentele juridice apărute de un secol încoace.

Văd că-i place întrebarea mea.

— De ce nu mai aștepți cîțiva ani ca să poți avea pensie ? mă întrebă el. Pensia echivalentă cu ultimul grad al coeficientului la care ai să ajungi atunci, plus trei la sută fără rețineri la Asigurările Sociale ?

— Așa am hotărît.

— Atunci ai dreptul la o lichidare de 654.223 de lire ! îmi spune. Înaintează cererea către inspectorul șef, pe cale ierarhică !

Am făcut cererea. O am în față ; din cînd în cînd o citesc.

Am impresia că sînt inconștient. Prin cererea aceasta renunț la leafă, renunț la pensie, renunț... Cum mi-o fi putut trece prin minte să-mi dau demisia din învățămînt ?

Nu am curajul s-o prezint. Mai mult : simt că-mi pierd siguranța faptelor mele ; că nu mai sînt răspunzător de mine. Rup cererea și parcă mă mai liniștesc.

Și-mi repet : cum m-am putut gîndi să renunț la independență, să mă dau pe mîna nevestei și a cumnatului meu ?

Mă plimb prin clasă și mă gîndesc la răspundere.

Îmi caut o justificare în fața Adei ; am găsit-o. Nu se poate ști ce se-ntîmplă, am să-i spun, am răspunderea lui Rino. Trebuie să învețe, trebuie să-și ia licența, trebuie să devină profesor de liceu.

Acasă găsesc o atmosferă de sărbătoare. Pe masă se află serviciul de porțelan pe care Ada îl scoate numai la zile mari ; în mijloc o pată rotundă și roșie : aperitivul. A venit și cumnatul meu Carlo.

— Mi-am schimbat părerea, spun ; nu cer lichidarea !

Ada ridică din umeri :

— Întrerup sarcina ! spune cu răceală.

Mi se părea că am mai trăit o astfel de scenă, că am mai trecut prin ea.

— Asta e șantaj ! spusei.
Ada ridică iarăși din umeri.
— Mamă denaturată ! mamă ticăloasă ! spusei, gîndindu-mă la istorioarele ziaristului.
— Lașitate pentru lașitate, răspunse ea.
— La mine nu e lașitate, este prudență !
— E lașitate !
— Prudență !
— Numește-o prudență !
Cuvîntul lașitate îmi zgîria urechea.
— Va să zică sînt laș ?
— Bineînțeles. Ce este un om care n-are curaj ?
— Poate să fie laș și poate să fie prudent !
Ada ridică din umeri :
— Pentru mine ți-am spus ce ești !
Își puse pe ea o rochie veche și peticită și porni spre ușă.
— Dar unde te duci în halul ăsta ?
— Să cer de pomană.
Rîia mă ardea. Soția mea ieșise pe stradă ca o cerșetoare.
— De altfel am umblat atîția ani îmbrăcată așa pe dedesubt !
— Dar nu te vedea nimeni !
Ada scuipă pe jos.
— Răpciugoasa judecată burgheză ! zise ea.
— Oprește-te, Ada !
Refăcui cererea, gîndindu-mă : pînă acum am stat agățat de stînca numită școală ; acum schimb stînca ; mă agăț de nevasta și de cumnatul meu.
— Facă-se voia ta ! oftai.

22.

Mă aflu la ușa direcției. Am cererea în buzunar, dar îmi lipsește curajul să deschid ușa. De dimineață, prevăzînd c-o să mă lase curajul, le-am spus colegilor că am de gînd să-mi dau demisia din învățămînt.
— Și ce-ai să faci ? mă întrebă Amiconi.
— Am să mă fac fabricant, răspunsei.
Și Amiconi, și Cipollone s-au pus pe rîs :
— Tare mi-e c-ai să te căiești și-ai să te-ntorci la școală !
Vestea se răspîndi prin coridoare. În fiece moment venea cîte un coleg să mă întrebe dacă e adevărat, dacă zvonul care circulă corespunde realității. Confirmam. Se uitau la mine ca la un nebun. Privirile lor îmi făceau plăcere.
— Fabricant ?
— Fabricant !
Stăteam în fața ușii ; mă uitam la clanța care lucea, dar nu eram în stare să ridic mîna și să apăs pe ea. Stăteam nemișcat, rezemat de zid și mă gîndeam : răspunderea. Fixam un colț al pardoselii cînd, ridicînd ochii, văzui colegii care mă priveau cu ochii cît cepele.
— Banii de lichidare se mănîncă repede, și pe urmă ? îmi spuse Amiconi.
Dumnezeule, ochii ăia care mă priveau, care mă cercetau pînă în adîncul sufletului, care îmi citeau gîndurile ; fețele alea neclintite, imobile, mărturisind încordarea cu care urmărești echili-

bristica unui om ce merge pe sîrmă fără plasă de protecție sub el, continuau să mă privească, să mă privească...

— Gîndește-te ce faci! îmi spuse colegul Cipollone.

Stăteam cu ochii pironiți pe ușa direcției și mă gîndeam: sînt încă aici, viu, treaz, sînt aici. Citesc: direcția; văd ușa, îmi văd colegii, și stau aici cu hîrtia asta care spune că-mi dau demisia, că renunț la slujbă; stau încă aici, iar ei stau acolo, încă acolo.

— Merge bastonul? zbiera colegul Filippi.

M-am întors în clasă. Am stat o jumătate de oră cu capul în mîini.

Intră colegul Peschetti cu *Gazeta*.

— Dacă auzi ce-a putut să facă un cilian, rămîi paf! A cîștigat proba de o mie de metri în trei minute și o sută douăzeci și patru de secunde. Un fenomen!

Ieșii din clasă și văzui că învățătorii nu plecaseră din fața direcției: Îmi zisei: „Dacă vreți neapărat să vedeți... ?" Și închizînd ochii, deschisei ușa direcției. Îi prezentai cererea directorului, care rămase înmărmurit.

— Va să zică e adevărat! Va să zică vrei să te faci fabricant! Bine, fă-te fabricant, dacă te simți în stare să te faci fabricant!

Îmi citi cererea cuvînt cu cuvînt; apoi luă condeiul și puse punctele care lipseau pe i.

— ...la cuvintele despărțite, linioarele nu se pun în afara marginii, ci înăuntrul ei... deși vorbesc cu un fabricant... O ideie nu se începe niciodată cu *dar*. Niciodată *dar* după punct... de ce trei de i unul după altul? Doi ajung... la al treilea, se pune virgulă... buclele le facem mereu la fel, domnule fabricant Monbelli...

Îmi eliberă o adeverință, ca primăria să-mi poată achita suma.

Afară colegii se aflau în același loc; și se uitau la mine exact ca la un echilibrist după ce și-a terminat un număr primejdios.

— Eu te invidiez, îmi spuse Nanini, strîngîndu-mi mîna.

M-am dus apoi la primărie, la consilierul comunal însărcinat cu problemele de învățămînt.

— Sîntem aleși ai poporului, în serviciul poporului, zise, numărîndu-mi banii.

Mă simțeam plin de rîie în fața lui.

Acasă Ada și Carlo mă așteptau. Erau palizi și obosiți de așteptare.

— Aștia sînt banii, spusei.

Păreau foarte surprinși. Apoi Ada zise:

— Ai să vezi că n-o să-ți pară rău.

23.

Sînt salariatul nevestei și al cumnatului meu. Fabrica se compune dintr-o cameră spațioasă. Mă fac folositor așa cum pot. În afară de ținerea registrelor contabile la zi, mă închid în casă, îmi pun șorțul de cizmar și lustruiesc perechile care mi se trimit, le netezesc zgîrîieturile și le așez în cutii.

Sînt liniştit că nu mă vede nimeni. Mă gîndesc că dacă m-ar vedea cineva în clipele acelea, aş fi destul de caraghios.

Sînt mulţumit de mine. Am săvîrşit un act de curaj. Sînt recunoscător Adei care m-a împins la acest act de curaj. Mă simt mai bărbat.

24.

Colegii mei sînt în vacanţă. Şcolile s-au închis. Trec cu bicicleta prin piaţă şi îi văd aşezaţi la mese, bucurîndu-se de vacanţă.

Mă încearcă un sentiment de superioritate.

Mă gîndesc : eu lucrez !

25.

Ziua mea este plină. Mă scol la şase ; pe la unu se încheie prima parte a zilei. La două începe partea a doua, care se încheie la opt ; la nouă începe a treia.

Fabrica se pare că merge. Carlo şi Ada se pricep la meserie. Eu le sînt inferior, sînt ca Rino ; dar faptul că încasez cît nevasta mea mă face să nu simt muşcătura umilinţei. Mai prost era cînd eu lucram ca învăţător şi ea ca muncitoare. Acum sîntem amîndoi un fel de mici patroni.

26.

Cunosc toate secretele fabricuţii. Ada mi-a spus că fratele ei n-ar fi vrut să mi le spună ; i s-ar fi părut mai bine ca eu să nu le ştiu. „Nu-l cunoşti pe Antonio !" i-a răspuns Ada. Răspunsul ei m-a bucurat.

27.

Mi s-a întîmplat ceva important. Fără să-mi dau seama, mi-am schimbat trei din tabieturile mele vechi de aproape douăzeci de ani. Dimineaţa nu mă mai duc la cafenea ; la şase seara nu mai fumez singura mea ţigară întins pe divan ; duminica nu mai joc cărţi toată după-amiaza. Mi-a rămas doar obiceiul ca duminica să ies la plimbare în Piaţă şi la ora douăsprezece să ascult slujba la biserică.

28.

Trupul Adei exală acum un miros de piele tăbăcită. Nu-mi displace. Îmi displace în schimb cînd vorbeşte şi cînd gesticulează. A luat mult din alura unui bărbat.

29.

Am mai pierdut un obicei, acela de a face dragoste de două ori pe săptămînă. Facem numai o dată, sîmbătă noaptea sau duminică dimineața.

30.

Mi-e teamă ca munca să nu-l îndepărteze pe Rino de învățătură. Noroc că sîntem în vacanță. Rino a trecut clasa cu bine și mi-a promis că are să învețe mai departe.
Am încă destulă rîie ; n-am renunțat să-l fac profesor de liceu.

31.

Am început să-mi pierd din rîie. Azi am dat ochii cu un datornic și i-am cerut banii pe care ni-i datora. A fost mai simplu decît credeam. Îmi închipuiam că o să-mi fie rușine și cînd colo lucrurile s-au petrecut cît se poate de natural.

32.

Ada se gîndește cu îngrijorare la naștere. După socotelile ei ar trebui să nască într-un moment crucial pentru mersul fabricii. Se roagă ca evenimen-

tul să se întîmple cu zece zile mai devreme sau cu zece zile mai tîrziu. Ada mi se pare alt om ; i s-a schimbat și fizicul și glasul.

33.

Sînt mulțumit de mine. În seara asta m-am așezat la „Cafeneaua Socială" la masa unor fabricanți ; aceiași care mă enervau cînd îi vedeam încîntați de propria lor persoană.

P A R T E A   A   D O U A

1.

Azi e zi de sărbătoare. Am lucrat pînă seara, pe urmă m-am dus din nou pe podeț. Pe drum am zărit-o pe Eva muncind la cîmp alături de omul ei și am luat-o prin altă parte. Un tablou văzut de aproape dezamăgește întotdeauna puțin. Prefer să mi-o închipui așa cum am văzut-o de sus de pe podeț.

M-am suit în același loc și am privit cu alți ochi drumul de fier. Tot cu alți ochi am privit și porțiunea care desparte coliba de calea ferată.

Aveam o senzație de ușurare la fel de plăcută ca atunci cînd ești murdar, intri în apă și vezi că apa devine murdară, iar trupul tău curat. O senzație de aceeași natură.

Evei îi plac și ei asemenea senzații care, pentru ea și pentru omul ei, nu reprezintă ca pentru mine senzații artificiale poate, ci senzații adevărate și naturale. Într-adevăr, astă seară am văzut-o pe Eva și pe omul ei rostogolindu-se goi în noroi (pînă și sub noroi trupul ei strălucea), afundîndu-se apoi în apa din valea cea adîncă și ieșind din ea curați și puri. Amîndoi rîdeau fericiți.

Au intrat pe urmă în colibă și au început să cînte cîntece bisericești. Glasul Evei este argintiu,

iar cînd coboară notele se face cald ; al bărbatului e un glas normal, poate mai mult de bas. Cîntau într-un fel pe care nu l-am auzit niciodată. Cu o imensă naturalețe, cu nici un fel de efort. Cîntau. .

De pe Ticino venea un uruit de barcă cu motor, care strica armonia. Aș vrea ca Eva să nu-l audă ; să nu știe că foarte aproape de ea există bărci cu motor.

Acum fac dragoste. Eva cu omul ei. Sînt așezați pe lemne și dulceața chipului ei îndulcește aerul.

Cred că e mai bine să nu mai vin să-i văd cum trăiesc. Cred că în acest moment comit un delict ; mă fac stăpîn al unei comori care nu-mi aparține.

Mă gîndesc la Ada și simt repulsie față de ea. Îmi vine chiar să mă gîndesc la moartea Adei ; aproape că-mi face plăcere să mă gîndesc la moartea ei și la faptul că, ea murind, aș putea lua eu locul pădurarului. Îl invidiez și mi-e necaz pe el ; aș vrea să trăiesc eu acolo, în coliba aceea, cu femeia lui.

Stau și privesc degetele de la picioarele bărbatului. Trebuie să fie grozav să trăiești mereu în picioarele goale.

Lîngă mine se află o piatră. Mă întreb de unde o fi venit această piatră, căci data trecută nu era. Cineva a adus-o aici. Pe aici a trecut cineva. Mă cuprinde o gelozie surdă.

Iau piatra și-o arunc în apa din vale. Se aude un zgomot lugubru : gîlc, gîlc, gîlc. Copacii îmi trimit înapoi ecoul.

O văd pe femeie ridicînd ochii ; privirea lor e minunată. Ea nu mă poate vedea ; stau lungit pe lespedea de granit.

2.

Mi s-a născut un băiat. O dată cu el o bănuială : că nu e al meu ! Are părul roşu, tot capul roşcat şi faţa plină de pistrui. Asta mă face să cred că nu e al meu. Nici în familia mea, nici în familia nevestei mele nu există vreun roşcovan.

Ţineam copilul în braţe, mă uitam la nevasta mea şi mi se părea că zîmbeşte ca de obicei ironic. „Ăsta nu e al meu !" gîndeam.

— Ăsta nu poate să fie al meu ! spusei cu jumătate de glas.

— Îţi foarte mulţumesc, zise Ada.

Doarme din nou în odaia lui Rino. Copilul nu-l iau în braţe ; nu pot să-l iau în braţe ; mi se pare că iau în braţe un animal. Un sentiment josnic. „Şi dacă e al tău ?"

Am rugat-o pe Ada să mă scape de îndoială.

— Prefer certitudinea nesiguranţei, îi spusei. Mai bine să ştiu că nu-i al meu.

— Te plîng, îmi răspunse ea.

Sînt într-adevăr de plîns ; dar este un canon să ştiu că am un copil care nu e al meu sau care, la urma urmei, ar putea să fie al meu.

Lunile astea i-am făcut Adei viaţa amară. Ne-am certat, şi încă rău ; am avut conflicte, chiar mai mult decît conflicte ; şi gîndul la vestea aceea

atît de neaşteptată, la sarcina venită după ani de cînd respectam calendarul săptămînal, la părul roşu al copilului, la atîtea alte lucruri, îmi întărea bănuiala că nu e al meu.

— Totul s-a terminat între noi ! spuse Ada.

Stau ceasuri de-a rîndul şi mă uit la capul acela înşelător şi mă gîndesc : „O fi al meu ?" Sau nu mai sînt eu stăpîn pe creierul meu ?

Îl compar cu Rino ; este exact opusul lui. Nu, în acest copil roşcat nu este nimic din aerul familiei.

— Dar de unde a picat îngeraşul ăsta ?

Nevastă-mea mă priveşte cu ironie.

— Te plîng, îmi răspunde ea.

Îndoiala mă ţinu o zi, o noapte, altă zi, altă noapte şi iar altă zi, pînă cînd mititelul muri. În nopţile şi în zilele acelea nu reuşeam să-mi găsesc locul. „O fi al meu ?" Întreabrea îmi biciuia fără răgaz mintea.

Moartea lui o primii ca o eliberare şi ca o bucurie, la fel cum primeşti vestea că o rudă nesuferită care ţi s-a instalat în casă pleacă în sfîrşit. „Sînt fericit", îmi spuneam. Ca să mă întreb apoi : „Fericit pentru că ţi-a murit copilul ?"

— Acum eşti fericit ! zise Ada.

— Spune-mi adevărul !

Mă privi cu acelaşi zîmbet ironic.

— Dacă n-ar fi fost Rino la mijloc, mă despărţeam pînă acum de un gunoi ca tine.

— Uite banii pe care ni i-ai împrumutat !

Luă banii şi cu un gest de dispreţ mi-i aruncă în faţă. Banii căzură pe masă. Există feluri diferite pentru a umili un om. Unul este să nu răspunzi la mojicii, mai ales cînd sînt violente.

— Cred că băiatul era al meu! spusei cu aerul buimăcit.

Îi sclipiră ochii.

— Nu simt nevoia să mi-o spui! Mai bine ai pleca! Eu, să fi fost bărbat și să-mi fi venit o astfel de bănuială, n-aș mai fi stat o clipă.

Parcă mă pălmuia. Își dădu seama.

— O clipă n-aș mai fi stat. Aș fi plecat imediat dacă eram în locul tău!

Îmi mușcam buzele pînă la sînge.

3.

Nevastă-mea veni să doarmă din nou cu mine, dar între noi se săpase o prăpastie. Nu ne vorbeam; dormeam ca doi prieteni și atît. Din cînd în cînd îmi aduceam aminte că mă bucurasem de moartea copilului meu; și îmi spuneam că acel copil nu era al meu.

„Pentru că avea părul roșu?" mă întrebam.

Mi se părea că sînt josnic; mi-era silă de mine, de îndoielile care îmi chinuiau existența.

Ada mi-a restituit suma de bani cu care o împrumutasem. Nu am luat-o. Atunci a depus-o la bancă pe numele meu. Mi-a pus carnetul în sertar, dar m-am făcut că nu știu de el.

Era noapte și mă învîrteam prin cameră cu bănuiala mea. Ada stătea lungită, privind plafonul cu umbrele străzii care se proiectau pe el.

— Ada, dacă mi-ai spune o vorbă, dacă m-ai întreba de ce pun în dubiu paternitatea copilului, Ada, ar fi altceva. Poate că aș crede!

Avu obișnuitul ei zîmbet ironic, care se făcu sarcastic, care se făcu rînjet și răspîndi un miros îngrozitor. Zîmbea mereu, și zîmbetul ei căpăta mereu altă nuanță, se repeta, crud, iar mirosul făcea să mă doară capul.

— Lasă-mă să-ți explic. Ai fost în fabrică; ai stat printre bărbați; încearcă să te pui în locul meu!

Continua să zîmbească, fără să spună nimic.

— Ți-am spus ce-aș face dacă aș fi în locul tău, zise apoi.

De ce nu plecam din casa aceea?

Ce mă ținea acolo, între pereții ei? Îmi zisei că Rinuccio. „Rinuccio e o scuză. Frica mă ține aici", îmi răspunsei.

— Te disprețuiesc! zise ea cu un aer trist și compătimitor.

Cuvintele și expresia feții m-au lovit cu brutalitate.

— Te disprețuiesc, repetă ea. Mă duc. Îmi face rău să te văd!

Iar eu mă gîndesc că stau aici, că sînt treaz, că nu visez, și mă învîrtesc prin camera asta în care persistă mirosul nevestei mele, al ființei cu care am împărțit atîția ani de viață și pe care n-o cunosc cîtuși de puțin. Nu-mi cunosc nevasta. Ea mă cunoaște în schimb pe mine, dacă mă disprețuiește. Mă uit pe fereastră la străzi, la case, la lumini și mă gîndesc că mă aflu aici, mă aflu închis aici, tot aici, în această casă, cu o femeie pe care o bănuiesc că m-a înșelat, și stau încă aici cu ea, sub acelaș acoperiș, deși ea îmi spune că dacă ar fi în locul meu ar pleca.

Îmi mușc un deget și durerea îmi face plăcere. Înfig dinții în carne, simt că mă doare și-mi spun : De ce mi-am dat demisia din învățămînt ? Dacă aș fi avut postul meu, leafa mea, aș fi plecat ! Da, aș fi plecat ! Așa însă, rămîn aici, tot aici, aici, și știu că voi mai rămînea.

Capul roșcat al copilului îmi joacă prin fața ochilor. Parcă e viu. Mă uit la becul roșu de pe zidul unei case care se construiește, mă uit fix la el, fix, pata lui roșie este capul copilului care mi-a murit. Doamne Dumnezeule, era al meu capul acela ? Era într-adevăr sau nu era ?...

4.

Trebuie să-mi regăsesc echilibrul. Am ajuns ca o zdreanță ; la fabrică depind de cumnatul și de nevasta mea, care mă tratează ca pe un străin, sau, cînd sînt amabili, ca pe un amic al familiei !

E clar că munca mea nu le e de prea mare nevoie.

Acasă viața se scurge în singurătate. Trebuie să-mi regăsesc echilibrul !

Mă gîndesc la ziarist, care și-l află în jocul de fotbal, dînd sfaturi, de fapt ordine, antrenorului sau jucătorilor. Evident, echilibrul ți-l recapeți în fața persoanelor pe care le consideri inferioare ție. Mă gîndesc la colegii mei. Nu că eu m-aș socoti superior lor, dar ei mă socotesc astfel.

— Ai avut un curaj formidabil ! — îmi spun, cînd îi întîlnesc. — Ai avut un curaj nemaipomenit !

Colegul Nanini mi-a mărturisit că a vrut și el de cîteva ori să părăsească școala, dar i-a lipsit întotdeauna curajul de moment.

— Nu sînt singurul, mi-a spus.

Cunosc colegi de-ai mei care în orele libere fac comerț, care ar pleca bucuroși de la școală, dar nu se simt în stare să prezinte cererea aceea pe care am prezentat-o eu.

În fața lor trec de superior.

Mă duc la cafenea, spunîndu-mi : mă duc să-mi regăsesc echilibrul, să mă simt EU. În jurul mesei, colegii caută să-și treacă seara, așa cum au căutat să-și treacă ziua. Îi văd plictisiți de vacanță, și asta îmi face plăcere. Încep să-mi regăsesc echilibrul.

Mă așez lîngă ei și observ că nu se prea bucură de prezența mea.

— Uite-l pe fabricant, mormăie Cipollone.

Colegul Bragaglia vrea să știe cîți bani mi-au dat pentru lichidare.

— 654.225 de lire îi spun.

— Nu se poate ! răspunde el încruntat.

— Atît am luat !

— Ești sigur ?

Ca să-l liniștesc, scot chitanța din buzunar și citesc.

— Atît cît ți-am spus !

— Trebuia să fi luat 654.223, zice el.

— Douăzeci și cinci !

— Atunci au greșit calculul ! răspunde.

— Ai dreptate : sînt 654.223 !

— Ai văzut ? zice el încîntat. Cînd spun eu un lucru...

— Pot să vă tratez cu ceva de băut ? întreb.

— N-avem nevoie de pomana ta. Noi avem leafa noastră, răspunde Cipollone.

Colegul Amiconi bombăne :

— Nu ştiu zău, ce-o fi aşteptînd comisia aia a zecea ?... Nu s-a făcut încă, nu s-a făcut încă...

Echilibrul începe să-mi revină. Mă simt privit ; simt cum colegii se gîndesc în ce fel ar putea să mă lovească. Îmi pare bine că am venit aici. Într-adevăr, colegul Cipollone face cu ochiul colegului Pagliani şi spune :

— Cum îţi merge fabrica ?

— N-am fabrică, răspund eu, modest.

— Pardon, întreprinderea ! se corectează el.

— N-am întreprindere, răspund.

— Atunci ce ai ? întreabă colegul Varaldi, băgîndu-şi mîna în buzunar.

— Am un fel de atelier, în asociaţie cu cumnatul meu.

Colegul Varaldi dă din cap şi spune :

— Pariez că-ţi pare rău că ai plecat de la şcoală.

Ţin prinsoarea : fac degetele buchet şi scutur mîna ; în paharul de coniac îmi văd oglindită mutra lăudăroasă, care mă enervează pînă şi pe mine.

— Noi sîntem în vacanţă ! zise Cipollone.

— Pentru cît luaţi ! răspunsei, înfierbîntîndu-mă.

Colegii se uitară unii la alţii. Îi lovisem în plin. Răspunsurile mele erau ca nişte cuţite care le străpungea rîia.

— Eu cred că tu nu iei nici cît ia unul cu coeficientul 202 ! spuse Amiconi.

Îmi frec mîinile.

— Dacă vreunul cu coeficientul 202 vrea să vină să lucreze la mine, îl fac să încaseze trei mii de lire pe zi !

— Laudă-te gură ! mormăi colegul Varaldi.

Ne-am încălzit cu toţii. Comandai alt coniac.

— Vezi să fie franţuzesc ! spusei chelnerului.

— Franţuzesc ? spuse colegul Cipollone, de ce nu chinezesc ?

Şi rîse plin de veselie.

— Sînt sigur că Monbelli cîştigă cît unul cu coeficientul 325 ! zise colegul Bragaglia.

Trecu directorul şi toţi se ridicară în picioare ; în afară de mine, care întinsei picioarele cît erau de lungi.

— Ăsta trebuie să muncească trei luni ca să scoată cît scot eu într-o lună, spusei. Dar în locul meu parcă vorbea altul.

— Glumeşti ? Ăsta e profesor de liceu, are coeficientul 478 ! spuse colegul Bragaglia.

— Pe deasupra are şi indemnizaţie de locuinţă, mormăi Amiconi.

Îmi băui coniacul ; scosei o hîrtie de o mie ca să plătesc ; spusei chelnerului să-şi oprească restul, şi plescăind din limbă, zisei : „Mărunţiş !"

Mutrele colegilor îmi făceau plăcere.

— Dar tu n-o să ai pensie ! mormăi Cipollone.

— Eu nu trăiesc pentru pensie ! răspunsei ferm.

Tăcere încordată. Tăcere de pregătire a unei faze noi în bătălia ce se angajase între mine şi ei. Simţeam că le sînt superior ; simţeam că ei se simt inferiori, că voiau să mă umilească.

— Spune tu ce vrei, dar eu nu cred în cîştigurile tale. Nu cred cîtuşi de puţin ! zise Amiconi.

— Eu n-am crezut nici o clipă, spuse Varaldi. Ne arde de glumă? Parcă-l văd cum o să ne spună că-i pare rău după școală!

Scosei un pumn de bani în hîrtii de o mie și de zece mii:

— Vă ajunge?

— Frumoasă creștere, să-ți arăți banii! mormăi Amiconi. Eu cred că n-ai plecat din învățămînt de bună voie, cred că te-au obligat să pleci... Cum e cu putință ca un educator să facă asemenea lucruri? Să scoți banii?

Colegul Varaldi zîmbi:

— Cînd faci așa ceva, înseamnă că banii nu sînt ai tăi.

— Te rog, sînt ai mei! spusei.

— Atunci îi cîștigi așa, zise Cipollone, făcînd gestul șterpelitului.

Mormăii:

— Dacă vreți să credeți, credeți, dacă nu...

— Dar cum o să cîștigi atît cînd ai spus că n-ai nici fabrică, nici întreprindere?... zise Amiconi și rîse: Nu răspunzi, ai? Te-am prins, te-am prins!

Răspunsei cu toată bunăvoința:

— Pentru că n-am fabrică și nici întreprindere. Dau de lucru acasă. Patru cismari îmi lucrează încălțămintea; patru femei o rihtuiesc la ele acasă. Noi o așezăm în cutii și gata...

— Cît se poate cîștiga la o pereche de pantofi? întrebă Varaldi. Să zicem vreo două sute de lire!

— Opt sute la pereche! spusei.

— Aiurea!

— Opt sute la pereche, îți jur!

Au înghițit-o. Le-am închis gura; după o clipă, Cipollone spuse:

— Rămîne de văzut cîte perechi faceți și cîte vindeți!

— Facem patruzeci de duzini pe zi și le vindem pe toate patruzeci, zisei, cu un zîmbet de satisfacție.

Așadar, cum tot îi năucisem, cum tot îi vedeam îngălbenindu-se de cele ce le spuneam, adăugai:

— Și nu numai atît! Pielea și talpa le aduc cu taxiul din afara orașului și le ascund într-un garaj; așa trag fiscul pe sfoară! Puneți și asta la socoteală!

Nimeni nu mai spuse o vorbă. Îmi recăpătasem echilibrul. Clătinîndu-mă, ieșii să-mi cumpăr niște țigări *Sultan*; și mă întorsei la colegi. Îmi păru rău că nu-l mai găsii pe colegul Varaldi; plecase.

5.

Țigările *Sultan* sînt lungi.

— Le-am cumpărat ca să ofer clienților și furnizorilor, spusei colegilor. Totuși... vă rog să luați!

Nimeni nu primi țigările mele. Voiam să-mi aprind una, cînd colegul Cipollone spuse:

— Monbelli, ai observat că Varaldi și-a băgat mîinile în buzunar?

Chipul și zîmbetul lui mă tulburară. Privii pe ceilalți colegi, care se uitau la mine cu aceeași expresie ca în ziua cînd stăteam în fața direcției cu cererea în mînă.

— De ce ?
— Va să zică ai observat că şi-a băgat mîinile în buzunar ? zise Cipollone ; şi ai văzut că...
— ...că se scărpina !
Cipollone izbucni în rîs.
— Dar vorbeşte odată, ce este ? zisei cu vocea stinsă.
Cipollone se pregătea să-mi spună ceva. Şi într-adevăr, îşi puse piciorul stîng peste cel drept, apoi îl dădu jos şi puse dreptul peste stîngul.
— Află, dragă Monbelli, că de curînd a descins în oraş un funcţionar de la fisc. Ştii cum l-au poreclit patronii din Vigevano ? Ştii sau nu ştii cum l-au poreclit ?
— Spune, cum l-au poreclit ?
— Chelner, o cafea ! Dar să fie fierbinte, pentru că mie cafeaua îmi place fierbinte ; dacă nu e fierbinte, nu-mi trebuie, o arunc...
— Cum l-au poreclit ? urlai.
Cipollone înghiţi. Aşteptă calm cafeaua. Calm îşi bău cafeaua.
— E fierbinte, spuse chelnerului ; apoi mi se adresă mie : Javert l-au poreclit. Ştii tu cine era Javert ? Javert era un personaj îngrozitor din *Mizerabilii*. Javert. Se scrie Javert, se citeşte Javer.
— Şi ce-a făcut acest Javert ?
Cipollone rîse. Din nou îşi puse piciorul drept jos şi-l ridică pe cel stîng. Ceilalţi colegi stăteau cu gura căscată şi cu ochii zgîiţi.
— Acest Javert, zise Cipollone, văzînd că nu reuşea să descurce o groază de lucruri încurcate, şi-a pus întrebarea : Unde se pritocesc toate afacerile ? Şi şi-a răspuns acest Javert : în cîrciumi

şi în cafenele. Şi ce-a făcut atunci ? A luat mai mulţi pensionari bătrîni sau oameni în preajma pensiei şi i-a pus să asculte ce vorbesc oamenii în cîrciumi şi în cafenele. Pentru că şi-a zis : un tînăr care stă toată ziua în cafenea bate la ochi, dar un bătrîn...
— Zi-i înainte !
— Ce-ţi spun eu acum e sigur, fiindcă şi mie mi s-a făcut o astfel de ofertă...
— Zi-i înainte !
Cipollone înghiţi, oftă şi spuse :
— Aceşti oameni ascultă şi-i raportează lui Javert tot ce-au auzit. Cum uneori rapoartele au fost îndoielnice sau neadevărate, Javert i-a înzestrat cu cîte un mic magnetofon de buzunar.
— Şi Varaldi atunci ?...
— Varaldi şi-a băgat mîinile în buzunar ca să scarpine magnetofonul, zise Cipollone.

6.

E noapte. Mă plimb prin cameră ; aerul e îmbîcsit de fum ; cîte ţigări *Sultan* oi fi fumat pînă acum ?
Scena din Piaţă îmi revine în faţa ochilor : cum am scos banii ; cum mi-am umilit colegii. La asta te duce rîia, la astfel de meschinărie ?
La a mă lăuda cu ce cîştigă nevasta şi cumnatul meu, cu munca şi cu şmecheriile lor ? Îmi aud glasul rostind : — Cîştig de aici, cîştig de

dincolo... Revăd chipurile colegilor, privirile, culoarea feței lor. Echilibru, îmi spun, echilibru.

Neliniștea se preschimbă în furie împotriva mea; în desgust împotriva meschinăriei mele. Merit să am un coleg ca Varaldi.

Nevastă-mea sforăie. Văd plapuma cum se mișcă în ritm cu respirația și cu sforăitul ei calm. Hîr, hîr, hîr, hîr!

Nu-i mai pot suporta respirația; mă duc în sufragerie să fumez altă țigară.

Și magnetofonul îmi vine în minte. „Tocmai acum, cînd făbricuța începe să se pună pe roate, eu vorbesc, arunc în Piață rufele murdare ale familiei; afacerile mele, care nu sînt numai ale mele! Avea dreptate cumnatul meu să nu-mi destăinuiască secretele fabricii. Dacă Ada și Carlo vor afla?"

Îmi bate inima. Ridic ochii și mă văd în oglindă. Chipul acela cu țigara aceea lungă în gură sînt eu; eu, eu sînt ăla. Mă privesc fix. Mi se pare că cineva mi-a făcut caricatura.

Țigara lungă în acel moment; figura care seamănă cu mine, pe care oglinda mi-o trimite înapoi; eu sînt ăla, eu, eu, eu, eu.

Arunc țigara și mă ridic, gîndindu-mă: nu sforăitul nevestei mă enervează; eu singur mă enervez pe mine însumi. Eu. Și-mi spun că sînt viu, că adineauri mi-am dat în vileag în Piață treburile mele, șmecheriile mele, cîștigul meu; mi-am făcut-o cu mîna mea, am spus-o cu gura mea. Mă privesc încă o dată în oglindă și văd o mutră de om dezechilibrat, și rîd pentru că acel om s-a dus în piață la colegii lui ca să-și regăsească echilibrul. Uite echilibrul!

Mă întorc în cameră, mă bag în pat, încerc să adorm. Dar sforăitul ei mă înnebunește. Nu mai pot suporta sforăitul, mișcarea plăpumii, calmul ei. Aprind altă țigară și încep din nou să mă plimb în picioarele goale; călcînd pe mucurile nestinse, și mi se pare că usturimea este o pedeapsă dreaptă, ca palmele mamei care compensau micile mele înșelătorii de copil.

Înșelătorie, am spus. Ce-am săvîrșit eu la vîrsta mea? O înșelătorie am săvîrșit. Cuvîntul înșelătorie are un sunet stupid, cum stupid e chipul pe care mi-l trimite oglinda. Uite-l acolo pe omul înșelătoriilor, pe omul care destăinuie afacerile lui colegilor ca să-i umilească, înșelătoriile unuia care a trecut de patruzeci de ani și merge spre cincizeci, înșelătoriile unuia care-și caută echilibrul. Care vrea să-și dobîndească echilibrul stricînd echilibrul altora, eu, eu care mă uit în oglindă, care văd în lumina palidă a străzii, eu, eu sînt acela, eu care gîndesc și care vorbesc, singur: fiscul! Javert!

Și ea sforăie, sforăie, și parcă în sforăitul ei sînt două instrumente care-și răspund; cînd trage aerul în piept sunetul e aspru, cînd îl dă afară, fluierat; inspiră, expiră calm, doamna mea, liniștit, doamna mea care i-ai spus fratelui tău: „Nu-l cunoști pe Antonio!"

Îmi vine să rîd; ea era aceea care nu-și cunoștea bărbatul, ea care mi-a destăinuit toate secretele, ea care respiră acum liniștit și doarme somnul drepților. Somnul drepților! Țigara s-a terminat, se consumă pe jos, un mic punct roșu; roșu cum era capul unui copil care nu știu dacă a fost sau n-a fost al meu; se consumă și mi-

roase a tutun ars, infectînd aerul deja infectat de mirosul trupurilor noastre, de respirația, tot liniștită, a Adei; și plapuma se mișcă mai departe; și eu mă privesc iarăși în oglindă și-mi spun : ăla pe care-l văd sînt chiar eu.

Nu mai rezist, mă duc să mă închid în closet...

7.

Trezirea într-un closet îți dă o senzație neobișnuită. Mă trezesc și-mi dau seama că nu m-am trezit eu singur, că cineva bate în ușă, dar nu realizez pe loc unde sînt. Iată însă că văd ligheanul și simt că mă doare brațul și-mi spun : brațul meu era rezemat de lighean și capul rezemat de braț. Mă ridic și văd că stătusem pe scaunul de la closet și lumina dimineții îmi spune că mi-am petrecut toată noaptea așezat pe acest scaun. Bătăile în ușă nu contenesc. Fac un pas și sînt gata să cad ; îmi dădusem pantalonii jos. Mă uit în ce hal sînt și în ce loc mă aflu și încerc o senzație de tortură, care nu vine din durere, ci din sila că mi-am petrecut noaptea în acest loc. Și-acum îmi vine în minte de ce mi-am petrecut noaptea aici. Iar bătaia în ușă nu contenește.

Nu mă grăbesc să deschid, fiindcă mi-e rușine. Rușine provenită din rîie ; îmi plimb ochii în jur și-mi spun că ceea ce văd este într-adevăr un closet, că am dormit rezemat de lighean, că mi-am petrecut noaptea aici ; și constatarea îmi face parcă plăcere, ca unui sadic tortura. „Sînt aici,

sînt viu, sînt treaz ! M-am trezit acum, acum în acest loc !"

Pumnul bate în ușă.

Deschid și-mi văd nevasta care lasă ochii în jos.

Mă bag în patul încă desfăcut, gîndindu-mă că Ada trebuie să fi bănuit ceva. Ea se întoarce în cameră și respirația mea devine neliniștită. Încerc să-i atrag atenția, să-i capăt mila.

— Nu te simți bine, dumneata ?

— Nu, doamnă !

— Îți pun imediat termometrul !

— N-am nevoie, doamnă !

Trăiesc într-o atmosferă absurdă ; femeia care îmi spune dumneata e nevasta mea.

— Pune-ți termometrul ! zice ea cu asprime. Grosolănia tonului ei nu mă supără. Mă privește și mi-e rușine de mine.

Se reazămă de speteaza patului și în ochii ei citesc o lumină de indulgență.

— Antonio, copilul mort era al tău. Al tău era, îți jur pe capul lui Rino că era al tău !

Are vocea îndurerată, dar stăpînită ; pare un plîns reținut ; și asta îmi face rău.

— Azi dimineață cînd am văzut că nu ești în pat, nu pot să-ți spun ce-a fost în sufletul meu, continuă ea cu același ton ; iar ochii i se întunecă. Văd că are cearcăne, că sînt umflați. M-am pus în locul tău, Antonio ! Dacă a ajuns pînă acolo, încît să doarmă la closet, înseamnă că suferă, bietul om ! Îți mai spun o dată : copilul era al tău !

Ca să gonesc gîndurile ce stau de pîndă, încep să rîd ;

— Şi cînd te gîndeşti că m-am bucurat cînd l-am văzut mort !

Zîmbeşte şi ea înţelegătoare.

— Ada, numai două cuvinte pot să-ţi spun : scuză-mă şi iartă-mă ! Glasul meu îmi suna enervant, îmi suna fals.

Ada îmi trece mîna prin păr şi-mi spune :

— Iartă-mă tu, dacă am născut un copil cu părul roşu !

Scoate termometrul, se uită la el. Mi-e cald, mă simt transpirat ; faţa probabil că-mi arde. Zîmbetul ei e încurajator.

— Nu ai nimic ; treizeci şi şapte şi ceva ! Temperatură normală !

— Şi totuşi nu mă simt bine ! spun, căutînd să-mi descopăr vreo durere.

— Dar termometrul...

— Tu mă crezi pe mine sau crezi termometrul ? o întreb ; şi întrebarea mi se pare copilărească.

— Pe tine, Antonio, răspunde Ada. Stai în pat dacă nu te simţi bine...

8.

Ceasurile treceau încet. Stăteam în pat şi mă gîndeam la cuvîntul ancestral. Îmi plăcea cum sună acest cuvînt : ancestral. Şi repetam : ancestral. Apoi îmi amintii de situaţia mea, de motivul pentru care mă aflam în pat ziua în amiaza mare şi începui să urlu într-un acces de furie :

— Ancestral !

Mă pregătii să mă duc la colegul Varaldi. Trebuia să vorbesc cu el.

Mergeam spre şcoală, mă gîndeam că trebuie să mă umilesc în faţa acelui om, şi repetam mecanic cuvîntul ancestral. Ancestral care rimează cu monacal. Monacal care rimează cu ancestral. Şi la fiecare pas repetam ancestral, monacal, ancestral, monacal.

Intrai în clasa lui Varaldi şi mă trecură fiorii.

Colegul stătea aşezat în mijlocul clasei, îmbrăcat într-un fel de halat şi cu un aer majestuos. Elevii, aşezaţi cerc în jurul lui, şi în faţă un băieţel cu perucă, cu barbă falsă şi cu ochelari, iar în mînă cu un ochean, cu care fixa policandrul, repetînd : „Şi totuşi se mişcă !"

— Galileo, sîntem la ochean !

— Da, domnule învăţător !

— Sînt dogele !

— Da, doge !

Varaldi porunci să fie linişte şi apoi spuse :

— Acest messer Galileo zice că a făcut o descoperire ! Cine ştie ce-o mai fi şi asta ! Face semn unui băieţel, care se ridică şi spune :

— Doge, alteţă serenisimă ; Galileo Galilei este aici !

— Repede, spune-i să intre ! răspunde Varaldi.

— Slugă prea plecată, zise Galileo cu o închinăciune.

— Vorbeşte-mi de aparatul dumitale !

— Aparatul meu vă poate fi foarte folositor, căci vede departe şi poate zări pînze şi corăbii înainte de-a le vedea ceilalţi cu ochiul liber !

— Așadar, spuse dogele, o să putem descoperi o corabie, cu două sau mai multe ore înainte ca ea să ne poată descoperi pe noi ?
— Desigur !
— Vreau să-l încerc !
În acest moment elevii observară că sînt acolo. Varaldi urlă la mine.
— Gloabă prost crescută, cere voie, țopîrlane !
Apoi mă privi prin ochean și îmi ceru scuze :
— Credeam că e omul de serviciu, spuse.
Se încurca în mantia lui și avea un aer care mi se păru jenat.
— Fac o lecție activă ! bolborosi.
— Am văzut !
— Dar nu s-a isprăvit, spuse el, directorul m-a acuzat de materialism. Acum vine partea cu inspirația de la Tatăl Ceresc.
— Scuză-mă... spusei.
Varaldo se uită la mine pieziș. Făcu semn lui Galileo, care stătea cu barba în mînă și își freca bărbia :
— Galileo, monologul !
Galileo :
— Unde stă cheia succesului ? În a dovedi și iar a dovedi. L-am invitat pe doge să privească navele, pentru că pe el îl interesează mai cu seamă navele, pentru că sîntem într-un oraș la marea Adriatică și în centrul lui se află o lagună. Dar eu vreau să privesc cu instrumentul meu cerul ! Mă vor ajuta oare ochii mei ?
— În genunchi ! zbieră Varaldi.
Galileo în genunchi :
— Vai ! Doamne, Dumnezeule, păstrează-mi darul vederii ! Vai ! Sînt însetat să descopăr frumusețile operei tale ! Vreau să trăiesc din respirația universului tău ! Vai ! Vreau să văd mai sus, Doamne, mai sus !
Dogele :
— Bravo ! O, Galileo Galileu, născut la Pisa în 1564, tu ești fondatorul științei moderne !
Un băiețel dădu în clipa aceea o lovitură în policandru, care începu să se legene înfricoșător.
— Și totuși se mișcă, urlă Galileo.
— Un moment, copii ! — spuse Varaldi, după ce îl strînsesem de braț, repetîndu-i că voiam să-i vorbesc.
— De ce-ai venit aici ? — mă întrebă, privindu-mă fix.
— Mi s-a spus că tu... în sfîrșit... Uite, Varaldi, ieri am fost destul de prost ca să trăncănesc despre afacerile mele, dar tu...
— Eu ce ?
— Mi s-a spus că tu dai informații...
Ne uitam amîndoi unul în ochii celuilalt.
— E adevărat ?
— Monbelli, știi că e păcat să înșeli fiscul ? Și grav ? A decretat-o și papa ! Fiind catolic, eu trebuie să lupt împotriva păcatelor și a păcătoșilor...

9.

Carlo și Ada se află în fața mea. Nevasta mă privește cu un aer fioros.
— Antonio, azi dimineață au venit ăia de la fisc.

— Da ?
— Au controlat peste tot și s-au dus drept la locul unde ținem noi pielea !
— Ce vorbești ?
— Știau că ne ies opt sute de lire la perechea de pantofi, știau cîte duzini facem pe zi...
— Adevărat ?
— Ne-au trîntit o amendă de ne-au uscat !
— Nu mai spune !
— Antonio, cineva dintre noi a vorbit !
În cîteva clipe îmi făcui socoteala : „E mai bine să nu spun", și mă uitai fix în ochii Adei.
— Cine a vorbit ? urmă Carlo. Numai noi trei cunoaștem aceste lucruri.
Cîteva minute de tăcere penibilă, după care spusei :
— O fi fost Rino !
— Rino n-avea de unde să le știe ! zise Ada.
— Atunci ai vorbit tu ! spusei.
— Repetă ce-ai spus !
— Ada, și eu cred ca și soțul tău, spuse Carlo. Oi fi spus vreunei prietene, așa ți-o fi scăpat...
Ada izbucni într-un plîns nervos.
— Iartă-mă, urmă Carlo, dar nu pot să cred ca Antonio să fie atît de ușuratec ca să trăncănească despre treburile noastre.
Ada plîngea și mai tare ; ca o fetiță învinuită de un lucru pe care nu-l poate dezminți.
— Unei femei i se iartă, continuă Carlo cu asprime, femeia, se știe, n-are minte de la natură, dar un bărbat...
Carlo mă bănuia pe mine, eram aproape sigur, și își vărsa necazul în acest fel. Trebuie să fi

calculat totul, și vina aruncată asupra Adei trebuie s-o fi calculat.
— Ce se poate face ? întrebai distrat.
— Asta te întreb și eu ! bombăni Carlo. Ce vrei să se facă ? O să ne adresăm avocatului Racalmuto și să sperăm că o să scăpăm cu fața curată.
— Se poate aranja ceva ?
Carlo nu răspunse. Se uita la sora lui care continua să plîngă.
— N-am vorbit eu ; eu sînt mormînt, nu vorbesc. Nu povestesc altora treburile mele. Mă crezi cretină ? Numai un om care n-are mintea întreagă poate să povestească altora treburile lui. Tocmai eu...
Atunci îl fixai cu privirea pe Carlo.
— Și dacă ai vorbit tu ?
— Eu ?
— Da, tu, chiar tu care pălăvrăgești atît !
Carlo se ridică și-mi arătă pumnii. Găsii un nesperat ajutor în Ada.
— S-ar putea ! Tu care te dai de ceasul morții să fii patron.
Venirea lui Rino răcori atmosfera înfierbîntată. Prezența lui avu efectul unei căldări de apă aruncată pe foc.
— Să vorbim altceva, spuse Ada, ștergîndu-se la ochi.
— La patru ne întîlnim la avocatul Racalmuto ! zise Carlo sibilinic.

10.

Aştept ora patru ca să mă duc la Racalmuto cu Ada şi cu Carlo. De un ceas nici unul dintre noi nu scoate o vorbă. Privim toţi trei în podea şi aşteptăm plini de încordare.

Mai bine zis: eu stau aici şi aştept, căci sora îşi bănuieşte mai întîi fratele şi apoi pe mine; Carlo mă bănuieşte mai întîi pe mine şi apoi pe sora lui. Citesc în ochii lor neîncrederea.

Şi eu stau şi aştept, iar aşteptarea mea e poate mai îngrozitoare decît a lor; aş vrea să plec, să mă duc la Racalmuto. Mi-e teamă ca avocatul să nu aibă banda de magnetofon. Mi-e teamă ca ei să nu afle.

Sînt ca un condamnat în aşteptarea sentinţei. S-ar putea ca Racalmuto să nu aibă banda. S-ar putea s-o aibă şi să nu spună. Îmi plesneşte capul tot făcînd presupuneri; aş vrea să plec, să mă duc la Racalmuto. Mi-e teamă însă că bănuielile se vor îndrepta asupra mea. Şi apoi acest supliciu îmi face şi plăcere.

Stau aici nemişcat, iar ceasul merge, încet, implacabil, şi ţăcănitul lui umple odaia, dînd parcă glas neliniştii care ne macină pe toţi trei. Tic-tac, tic-tac. Îmi pare bine că Rino nu e aici. S-a dus să lucreze în locul mamei sale şi a unchiului său. Îmi spun: bietul Rino, dar ştiu că sînt fals, că în acest moment compătimirea mea este falsă. Noi trei sîntem tot aici şi nici unul din noi n-a scos o vorbă, nici unul nu s-a mişcat; stăm ţepeni, ne privim pe furiş, în tăcere, şi mă gîndesc că

dacă cineva ne-ar vedea acum, l-ar apuca rîsul: bărbat, nevastă şi cumnat nemişcaţi, ţepeni şi muţi.

Timpul trece: acul se învîrteşte încet dar implacabil; aşteptăm ora patru. La patru Ada speră într-un act de dreptate, ca să spulbere umbra îndoielii adunată asupra ei.

Dar Carlo, ce aşteaptă Carlo?

E poate convins că eu am vorbit, dar tace. Sînt sigur că e convins că eu am vorbit.

Iată, Ada îmi aruncă o privire de jos în sus, doar o clipă, dar eu am prins din plin această clipă; capul plecat.

Mă gîndesc că stau acum aici, că această femeie e nevasta mea, că am văzut-o goală, şi fratele ei ştie că am văzut-o goală. Stăm încă aici, şi fratele ei se uită fix în pămînt, şi mi se pare că buzele i se mişcă.

Uite, gîfîie cînd respiră; şi eu gîfîi cînd respir; şi Ada gîfîie cînd respiră, şi sîntem încă aici. Vreau să rup tăcerea, dar nu am curajul s-o fac. Sînt sigur că dacă m-aş apuca să strig în această clipă: „ancestral", totul s-ar schimba. Cei doi ar tresări. Carlo ar tresări cum a tresărit pădurarul cînd am aruncat piatra în apă. Aşa ar tresări Carlo.

„Ancestral" ar trebui să strig, dar nu strig. Mă uit la nevasta mea şi-mi spun că o doresc în această clipă. Afară vremea e întunecată: stă să plouă. Cînd e aşa, îmi doresc nevasta. Îi doresc trupul: aş vrea să o văd goală în acest moment. „Cine ştie la ce se gîndeşte ea?" îmi spun.

Privesc ceasul. Au trecut abia cîteva minute; acul mic se află între trei și patru, mai aproape de trei decît de patru; iar noi stăm aici și așteptăm.

Și nici unul dintre noi nu mai vorbește. Și capul ne plesnește la toți trei. Fratele și sora își țin acum capul în mîini.

— Atîta osteneală pentru ce dracu ?... mormăie Carlo.

Ada strînge buzele: ochii ei sclipesc a răzbunare. Mă privește:

— Azi dimineață te-am găsit, nu e așa... mormăie.

Îi fac semn să tacă; mi-e rușine să-i spună fratelui ei. Zîmbește ironică. Își duce mîna pîlnie la gură: — Pentru tine, murmură, și scoate un sunet de dispreț.

Și mă gîndesc că sînt aici, că sînt treaz, că nu visez. Și nu știu dacă senzația pe care o am acum este a condamnatului care-și așteaptă sentința sau a copilului care așteaptă o pedeapsă. Și-mi spun că am aproape cincizeci de ani.

Stăm tot în așteptare. Sînt sigur că dacă în acest moment aș striga: „ancestral", lucrurile s-ar schimba pentru mine. Strigătul: „ancestral" ar putea fi o mișcare strategică pentru mine.

Ce mutră ar face Ada auzindu-mă că strig acest cuvînt? Cum s-ar comporta Carlo? Dar eu? Aș repeta: „ancestral", care rimează cu „monacal". Asta e o mișcare strategică; mă gîndesc din nou și mi se pare o foarte bună mișcare. Ce încredere poți avea în unul care strigă vorbe fără

șir? Și mă simt ciudat de mulțumit: am găsit legătura logică dintre situația mea și cuvîntul ancestral. Cuvîntul acesta e apărarea mea.

Dar nu reușesc să aflu legătura logică dintre hîrtia de împachetat și lespedea de granit și drumul de fier și colibă și Eva!

De ce nu strig: „ancestral"?

Au să-și spună că sînt nebun, și chiar dacă Racalmuto le pune banda pe care sînt înregistrate cuvintele mele, n-au să mă poată disprețui. Pe un nebun nu-l poți disprețui. Ăstora le e teamă să-și arate disprețul față de un nebun: le e teamă ca Dumnezeu să nu le ia și lor mințile! Iar eu aș scăpa de clipa nefericită cînd ar trebui să-mi aud glasul vorbind altora despre treburile mele.

Îmi vine să urlu și nu urlu: stau aici, sînt treaz și respir; capul îmi huruie, ca și cum gîndurile ar fi obiecte care se mută din loc și se izbesc ca obiectele. Și stau încă aici, și mă gîndesc că sînt eu însumi, că femeia aceea îmbrăcată din fața mea mi-e nevastă și că am văzut-o goală. Că e cu mine de o groază de ani. Mă întreb: dacă n-aș fi luat-o de nevastă, dacă aș vedea-o acum pentru prima dată, m-aș însura cu ea?

Cred că nu m-aș însura. Nu pentru că e urîtă. Cunosc femei care la vîrsta ei arată mult mai rău: nu m-aș însura cu ea pentru că... nu știu de ce. Poate că m-aș însura. Dar poate că ea nu m-ar vrea. Privesc la pantofii cumnatului meu și mă gîndesc că are degete la picioare, că Ada i le-a văzut. Îmi aduc aminte că o dată am vrut

s-o întreb cum avea degetele de la picioare, dar mi-a fost ruşine.

Nu m-am hotărît încă dacă să strig cuvîntul : „ancestral". Ori cuvîntul „monacal". Rămîn nemişcat, mut, gîndindu-mă : sînt viu în acest moment şi sîntem încă aici.

Acum am să urlu : „ancestral !"

Nu am curajul să urlu : „ancestral". Las timpul să treacă. Îmi spun : întîmplă-se ce s-o-ntîmpla. Îmi vine în minte colegul Varaldi.

Acum am să urlu : „ancestral".

Nu am urlat. Mă uit la acul mic al ceasornicului, care se apropie de patru, şi la cel mare, care se apropie de douăsprezece. Şi mă gîndesc că sînt aici, că se face patru, că sînt un condamnat în aşteptarea sentinţei. Clatin apoi din cap şi mă gîndesc că sînt un elev care-şi aşteaptă pedeapsa.

Acele se apropie. Au mai rămas cîteva minute. Şi Ada şi Carlo ştiu că au mai rămas doar cîteva minute.

Se pregătesc să se ridice.

Îmi înăbuş în gît urletul : „ancestral".

Iată, s-au ridicat amîndoi.

Se pregătesc de plecare. M-am ridicat şi eu, şi toţi trei ne privim în faţă. Fiecare din noi are un aer sigur de el. Şi eu am un aer sigur de mine.

Ţin gura încleştată ca să nu strig : „ancestral".

11.

Ne aflăm la Racalmuto. Avocatul stă la birou ; se uită la un teanc voluminos de hîrtii scrise foarte mărunt şi strigă : „Isuse Cristoase, dar e nemaipomenit ! Pe cinstea mea, e nemaipomenit !"

Apoi ne fixează cu o privire de posedat şi spune :

— Voi trebuie să ieşiţi de-aici cu scînteia divină !

Şi ca un ecou : Cu scînteia divină !

Se ridică :

— Aceasta e o carte pe care mi-a dictat-o filozoful chinez Lao-Tzè ! Ştiţi voi cine este Lao-Tzè ?... Nu ştiţi cine este Lao-Tzè ! Bineînţeles ! Voi sînteţi nişte amărîţi de cizmari ! zise, privindu-mă în ochi.

Trebuie să-mi fi simţit orgoliul jignit, căci adăugă, continuînd să mă privească :

— Oameni de treabă sînteţi ! Îşi trecu o mînă pe faţă. Prietenul meu filozoful are dreptate ! Omenirea are nevoie de un limbaj universal ! Adică de un limbaj care să fie înţeles de toţi !

Bătu cu pumnul în masă :

— N-ajunge să desfiinţăm barierele ; n-ajunge să desfiinţăm vămile. Ne trebuie un limbaj unic !

Îmi place ce spune şi-l ascult cu gura căscată. Sper să continue : mă bucur că timpul trece.

— Cuvintele nu pot s-o facă ! Trebuie desfiinţate cuvintele ! Chestiile astea convenţionale pe care le numim cuvinte ! Da. Desfiinţate ! Ucise

toate limbile. Trebuie să ne înțelegem prin numere! Numerele vor înlocui cuvintele. Dacă acestui condei în loc să-i spunem condei i-am spune de exemplu treisprezece! Toată lumea ar ști că treisprezece înseamnă condei. Că optsprezece înseamnă tablou. Că cincisprezece înseamnă ceas. Acesta e limbajul universal pe care îl vrea filizoful Lao-Tzè!

— Domnule avocat, sîntem de părerea dumneavoastră, — spuse Carlo, — dar noi am venit pentru povestea aceea pe care o știți...

Racalmuto se afla la o mie de kilometri de povestea aceea. Stătu cîteva minute îngîndurat, privind fix hîrtiile și mormăind :

— Da! Ne trebuie un limbaj al numerelor! Omenirea nu s-a înțeles niciodată folosind cuvintele, numerele pot săvîrși miracolul comuniunii universale, da! Macaroane egal douăzeci și unu. Orez egal douăzeci și doi. Trandafir egal cincisprezece... De altfel oamenii nu recurg și la numere ca să indice diferite părți ale trupului?

Ne privește o clipă cu un aer neconsolat.

— Sînteți oameni de treabă! repetă și ochii i se opresc din nou asupra mea.

Apoi asupra Adei.

Apoi asupra lui Carlo.

— Cu povestea aia nu e mare lucru de făcut. Unul dintre voi trei a trăncănit în Piață despre propriile lui interese.

Automat întorsei privirea spre Carlo, care și-o întoarse spre mine și amîndoi ne-o întoarserăm spre Ada.

Avocatul luă de pe o etajeră un magnetofon și o bandă!

— Am aici dovada că unul dintre voi a vorbit. Doamna se exclude.

Ada scoase un oftat, parcă ar fi scăpat de un pietroi care-i atîrna de gît.

— Unul dintre voi doi a vorbit, urmă Racalmuto. A cui e vocea asta?

Simții o sudoare rece, iar sîngele îmi fierbea în vine.

Fără să se grăbească, Racalmuto pregăti magnetofonul; apoi, țac, un declic. Camera se umplu de o voce atît de asemănătoare cu a mea, încît mă sperie: „Atunci înseamnă că-i cîștigi așa, dacă vreți să credeți, credeți dacă nu, dar cum poți să cîștigi atîta dacă ai spus că n-ai nici fabrică, nici întreprindere, dau de lucru acasă patru cizmari îmi lucrează încălțămintea..."

Ochii nevestei mele și ochii cumnatului meu stăteau ațintiți asupra mea. Căutai scăpare la Racalmuto, dar el se gîndea la limbajul lui universal. Priveam cele două rotițe care se învîrteau încet, implacabil, banda care luneca inexorabil și vocea mea, mereu vocea mea, care vibra metalic în aer:

„Opt sute la pereche aiurea opt sute la pereche îți jur rămîne de văzut cîte faceți și cîte vindeți patruzeci pe zi și le vindem pe toate patruzeci..."

Banda continua să lunece încet, inexorabil. Și patru ochi mă priveau țintă.

12.

Stau și învăț să suport singurătatea. Este o singurătate dureroasă, fiindcă trăiesc alături de o femeie și de un băiat, și tocmai ei mă fac să simt singurătatea.

În făbricuță nu mai am voie să intru. După cum bănuiam, n-aveau prea mare nevoie de munca mea. O fac acum Ada și fratele ei, în clipele lor de răgaz.

Singurătate dureroasă, ziceam. Dar poate că nu e tocmai singurătate, ci conștiința inutilității ; îți dai seama că ceea ce ai făcut pînă acum a fost inutil. Asta este, nu singurătatea.

Ada îmi dă în fiecare zi o mică sumă pentru cheltuielile personale. Îmi petrec ziua stînd la fereastră și privind cum se desfășoară viața pe stradă. Mă uit la lumea care se mișcă, care umblă, care aleargă după treburi, iar eu rămîn nemișcat și mă gîndesc că jocul acesta mi-e interzis. Mă simt în aceeași stare sufletească ca pe vremea cînd, copil, nu mi se dădea voie să mă joc cu ceilalți copii, iar eu stăteam și mă uitam la ei cum se joacă. Așa îmi apare lumea de sus de la fereastră : copii bătrîni care se joacă.

Mă gîndesc că m-am chinuit aproape douăzeci de ani, că m-am ținut de la toate ca să stau inert în spatele unei ferestre, ca să ajung să primesc de la Ada o sumă fixă pe zi. Stau și privesc mai departe strada. Știu că pe la ora trei umbra blocurilor se prelungește pînă aproape de jumătatea străzii ; că după trei trece de jumătate și lunecă mai departe ; întunecă toată strada și se cațără pe blocurile din față.

Mă gîndesc că dacă în acest moment sînt inutil, viața mea n-a fost totuși inutilă. Ada și Carlo lucrează datorită banilor luați de mine la lichidare. Și-mi petrec ceasuri în șir ca să-mi demonstrez că viața mea nu a fost inutilă ; și aproape mă conving.

Știu că la fiecare oră și la fiecare jumătate de oră bate clopotul mare din turn ; bate timpul care se scurge împărțit în ore și în jumătăți de oră ; iar eu rămîn mai departe la fereastră ca să mă uit, fie și la o bătrînică, și să mi-o închipui tînără, fetiță : „Cine știe ce viață o fi avut ?" mă gîndesc.

Mă gîndesc că Dumnezeu a împărțit oamenii în două categorii : oameni utili și oameni inutili. Dar gîndul acesta nu-mi face plăcere și îl înlocuiesc cu altul. Îmi spun că bisericile din Vigevano devin trandafirii în lumina apusului. Îmi dau seama că și ăsta e un gînd fără rost, și atunci încep să delirez. Îmi spun că nu mă aflu aici, nemișcat în spatele unei ferestre, urmărind umbra care se cațără pe blocuri, ci că sînt Antonio Monbelli, adică adversarul cel mai de temut al lui Fausto Coppi[1]. Ba chiar că el este adversarul meu cel mai de temut. Sînt cel mai mare campion la ciclism. O adevărată rachetă umană. Intru dintr-odată în prima etapă a turului ciclist și îl depășesc cu trei ore pe Coppi ; la a doua îl depășesc cu șase ore. Îi bat pe toți. Pe munte mă sui stînd pe bicicletă și pedalînd elegant ; la coborîre merg atît de repede, încît urcușul următor îl fac fără pedale. Lui Coppi și lui Bartali[2]

[1], [2] Mari cicliști italieni.

le-am dat un avans de douăzeci și patru de ore și tot i-am bătut.

La curse nu mai sînt primit. Fabricile de biciclete mi-au declarat război pe viață și pe moarte, dar eu continui să alerg. Milano-Sanremo. Pornesc ca un fulger la start și încep să zbor; picioarele mi se învîrtesc ca două pistoane. În spatele meu e mașina firmei de biciclete pe care alerg. Mă angajez în cursă cu mașina: o sută, o sută douăzeci, pînă o depășesc. Sparg vreo cincizeci de pneuri și sosesc la Sanremo cu trei ceasuri înaintea adversarilor mei care, mi se spune, abia au atins periferia orașului Milano.

Mă întorc la Milano. Îi întîlnesc pe Coppi și pe Bartali și pe ceilalți pedalînd spre Sanremo. La Milano cer un nou start și îi ajung din urmă pe ceilalți. Fac un nou salt spre Sanremo și ajung primul și al doilea: la interval de patru ore.

Văd umbra care s-a cățărat pe blocul din față; aud sirenele fabricilor. Muncitorii se revarsă pe străzi; întunericul coboară; primele stele încep să scînteieze. Trec cursele de autobuze pline de muncitori care se întorc în sate și mă gîndesc: „Ei sînt în picioare de la ora cinci". Eu m-am sculat la unsprezece.

Aud clopotul mare scandînd orele.

— A mai trecut o zi.

13.

Continui să dorm. Somn lung, care îmi umple după-amiaza și mă ajută să ajung seara. Omor timpul.

După ce mi-am omorît toată după-amiaza, m-am dus și azi la podețul de irigație.

Mă aștepta o deziluzie. Coliba palustră nu mai există. A dispărut.

M-am gîndit intens la Eva. Unde o fi acum?

După ce am mîncat, am făcut o plimbare și pe urmă m-am dus să mă culc.

Am făcut socoteala că dorm peste șaisprezece ore pe zi.

Mi-e rușine de Rino.

— Sînt bătrîn, mormăi, sînt prăpădit!

În ceasurile cînd nu dorm, adică atunci cînd trăiesc, am sentimentul că nu sînt cu totul stăpîn pe mințile mele. Prea multe ceasuri mă gîndesc că sînt campion, mai mare campion decît Coppi și decît Bartali, că mă duelez cu toți campionii lumii, că-i bat pe toți. Și ceasuri după ceasuri mă închipui mare ciclist.

Zilele se scurg una după alta și-mi spun că lucrul cel mai bun este să-mi angrenez creierul în ceva complicat și neplăcut. Complicat, ca să nu mai am timp de gîndire; neplăcut, ca să dau lucrului interes.

Se anunțaseră concursurile pentru învățători. De ce să nu mă înscriu și eu?

Firește, la vîrsta mea e penibil să te înscrii la un concurs, dar nu-mi pot petrece întreaga viață

stînd la fereastră, urmărind umbra care lunecă încet pe stradă, pînă cînd o înghite, şi care se caţără apoi pe blocurile din faţă. Să vezi cum se scurg zilele şi să te gîndeşti că eşti campionul lumii la ciclism.

Aşa că m-am hotărît să mă apuc de învăţat pentru examen.

14.

Urmez două cursuri. Unul ca să obţin jumătatea de punct necesară clasificării ca suplinitor. Se numeşte cursul pentru Africa. Se ţine în clădirea şcolii normale, şi frecventîndu-l, afli ce trebuie să faci dacă te înţeapă musca tze-tze sau dacă te muşcă un şarpe. Şi cum se îngrijesc copiii atinşi de boli tropicale.

Este şi un curs de pregătire pentru examenul de concurs. Vin la lecţii tinere învăţătoare şi cîte un tînăr cu figură romantică. Şi eu, şi colegul Nanini, sîntem moşnegi pe lîngă ei.

Lecţiile le ţine o profesoară de pedagogie.

— Dragi învăţători, să vă intre bine în minte că elevul nu e un vas pe care-l umpli... îşi începu profesoara cursul.

— ... Ci un vas pe care-l goleşti, rînji Nanini.

Profesoara se enervă :

— ... ci o vatră pe care o aprinzi, zise ea. Nu mă mir de dumneata, Nanini, că eşti încă suplinitor la vîrsta cînd ar trebui să te afli la ultimul coeficient, rîse ea batjocoritor.

Nanini o măsură de sus în jos. Profesoara era o domnişoară bătrînă. Se uitară o clipă unul la altul cu ochi pătimaşi, apoi Nanini spuse, fixîndu-i trupul : — Ceea ce natura crează, omul păstrează !

— Nu uita că vorbeşti cu o funcţionară din grupa A, urlă ea. Şi că am intrat în grupa A la douăzeci de ani, ai înţeles ?

Apoi începu să explice :

— O lecţie despre fier pentru a patra elementară. Cum ai face dumneata să explici fierul ? întrebă pe o tînără învăţătoare.

— M-aş uita ce scrie în manualul auxiliar, răspunse învăţătoarea.

— Ah ! strigă profesoara, cu un aer dezgustat, după carte ! Veşnic după carte ! Pentru a face o lecţie despre fier, începem prin a duce şcolarii în casa unui miner !

— Imposibil ! urlă Nanini. La Vigevano nu există mineri !

O clipă de încurcătură şi profesoara îşi reveni :

— Cînd vă duceţi în excursii cu elevii, alegeţi un loc unde există mineri !

Se ridică o învăţătoare care trebuie să fi avut mai mulţi coeficienţi decît ani, şi care venea la curs pentru a-şi menţine cunoştinţele la zi, şi spuse :

— Nu e adevărat că la Vigevano nu există mineri. Era unul. M-am dus eu cu elevii mei la el. Dac-aţi şti însă ce-a putut să iasă din gura lui spurcată...

— În faţa copiilor ? întrebă profesoara scandalizată.

— Nu, în spate ! rîse Nanini.

Profesoara strînse din dinți și explică mai departe.

— Modest, învățătorul va lăsa locul minerului, care va explica cum este făcută o mină, cum se lucrează în ea, cum se trăiește... Apoi vom da fiecărui elev cîte o bucată de fier și-i vom spune : acest fier provine din mină. Și la acest punct se poate face o frumoasă lecție despre fier, care să rețină interesul copiilor. Se va vorbi și despre alte minerale, precizîndu-se diferența dintre fier și vreun alt mineral, știu eu...

— Sarea, urlă Nanini.

Profesoara ridică degetele arătătoare și, mișcîndu-le unul înainte și altul înapoi, cîntă :

— Suplinitorul ! Suplinitorul ! așa cum fac copiii : „Repetentul ! Repetentul !"

— Îi vom pune să caute cuvinte care au rădăcina în fier, ca *fierărie, fierar, feruginos, feros,* și iată o lecție de gramatică. Vom explica apoi că numele de familie cel mai răspîndit în Italia este Ferrari : și aici se va face o lecție de istorie. De ce este Ferrari numele cel mai răspîndit în Italia ? Pentru că numele de familie sînt poreclele transmise de-a lungul timpului, care vin din evul mediu, cînd existau diferite bresle de lucrători ; și cum peste tot se lucra fierul, iată explicația de ce sînt atîția Ferrari la noi. Am făcut deci și o lecție despre evul mediu.

— Eu am să angajez orchestra Ferrari ! rînji Nanini. Voi face deci și o lecție de muzică, și începu să fluiere melodia-uvertură a orchestrei Ferrari.

Se produse o învălmășeală care nu se mai sfîrșea : S-a mai pomenit să fluieri într-o sală de clasă ? Asta e culmea !...

— Iată o lecție de geografie în legătură cu fierul. Se va amenaja în clasă un fel de estradă și copiii vor fi puși să joace scene ca aceasta care va urma. Învățătorul va trebui să pregătească textul scenetelor.

Profesoara făcu un semn și apărură două fetițe :

— Iată un exemplu de școală activă. Fetițele începură să joace :

Prima fetiță : Ce mai faci, doamnă Ferri ?

A doua fetiță : Foarte bine, doamnă Ferrari, dar dumneata ?

Profesoara le întrerupe : După cum vedeți, nu scapă interesului nici educația cetățenească...

Fetițele reîncepură să joace.

Prima fetiță : De multă vreme nu l-am mai văzut pe soțul dumitale.

A doua fetiță : Soțul meu se află în Belgia, care se mărginește la miazănoapte cu... la miazăzi cu... la răsărit cu... și la apus cu... și anume la Bruxeles, capitala Belgiei, oraș cu trei milioane de locuitori...

— În Belgia ?

— Este miner. Și mi-a scris scrisoarea asta.

La acest punct fetița citește o scrisoare de cincisprezece pagini despre mine și despre munca din mine, precum și statistici privitoare la cărbune, la exportul și la consumul lui...

— Nu am auzit niciodată că există un stat care se numește Belgia.

— Nu ?

Fetiţa o ia de mînă pe colega ei, îi arată pe hartă unde se află şi îi explică : Belgia are douăsprezece milioane de locuitori, este monarhie, adică aici mai mare peste toţi e regele şi are posesiune în Africa : Congo Belgian, care se numeşte Belgian tocmai pentru că este al Belgiei...

— Şi astfel am făcut o frumoasă lecţie despre Congo Belgian, spuse profesoara.

După ce se termină sceneta, vorbi un profesor universitar despre Manzoni. Adică despre perlele lui Manzoni. În *Logodnicii*, capitolul cinci, este descrisă casa lui don Rodrigo. Cînd fra Cristoforo se duce la acesta pentru cunoscuta convorbire, foloseşte cuvîntul : *mic castel*. Micul castel al lui don Rodrigo. Cînd fra Cristoforo pleacă, capitolul şase, el nu întoarce spatele micului castel, nu ! Ci *hurdubăii de casă*.

Două ceasuri la şir ne-a vorbit despre diferenţa dintre *mic castel* şi *hurdubaie de casă*.

Şi cînd te gîndeşti, spuse profesorul, că şi în prima ediţie şi în a doua ediţie a *Logodnicilor*, adică în *Fermo şi Lucia*, apoi în *Logodnicii*, Manzoni întrebuinţase cuvîntul *mic castel* în loc de *hurdubaie de casă* !

— La luminat Dumnezeu ! mormăi o învăţătoare cu coeficientul 271.

Vorbi apoi un pedagog despre purificarea limbii :

— Cine vrea să se înscrie în asociaţia care îşi propune purificarea limbii italiene ? întrebă el. Membrii asociaţiei vor combate în şcoală toate galicismele, barbarismele, franţuzismele care fac să degenereze cea mai frumoasă limbă din lume !

15.

Continui să frecventez cursurile. Mă simt ca un peşte pe uscat între tinerii aceia abia ieşiţi de pe băncile şcolii normale : din fericire vine şi colegul Nanini, care are cîţiva ani mai mult decît mine şi cu asta mă mai consolez. Cum se consolează el uitîndu-se la mine.

16.

— La vîrsta mea să dau piept cu un alt concurs de admitere ! oftează Nanini. Şi rîde, rîde cu un rîs molatec şi amuzant : Sînt bunic şi dau piept cu un nou concurs !

Ne ducem să ascultăm în continuare lecţiile de pregătire. Profesoara de pedagogie mi-a corectat o temă. O ţine în mînă. Toţi stau şi se uită la hîrtia aceea oficială, subliniată din loc în loc.

— Să reînoim şcoala, o aud că spune. Să nu le mai spunem teme, să le spunem compoziţii.

Profesoara face o analiză a diferenţei dintre temă şi compoziţie.

— Compoziţie e un cuvînt mai armonios ! Se potriveşte mai bine cu spiritul compunerii. Compunere de la latinescul *componere* ; este deci mai exact, mai apropiat de limba noastră să-i spunem compoziţie.

Mă cheamă şi îmi întinde compoziţia mea :

— Domnule învăţător Monbelli, învaţă gra-

matica. În italiană nu se spune *le spuse* pentru *le spuse lor*, se spune *le spuse lor* !

Azi-dimineaţă m-am prezentat la examenul pentru concurs.

Trebuia să trag la sorţi o lecţie şi pe urmă să o dezvolt, sau să ţin o prelegere-conversaţie pe o temă trasă şi ea la sorţi.

După ce m-am gîndit, am ales prelegerea-conversaţie.

Trăsei un bilet din urnă. Tema era : „Arta de a vorbi frumos".

Am fost închis într-o clasă împreună cu alţi învăţători. Aveam la dispoziţie rafturi cu cărţi. Şi trei ore.

Mi-am petrecut cele trei ore consultînd texte şi cărţi şi am pregătit această prelegere pe care am expus-o comisiei :

17[1]

„O, limbă cu cîntec dulce şi pur !" Astfel numeşte Alfieri graiul nostru, căci dulceaţa sunetelor şi a silabelor fac din ea limba cea mai melodioasă. Frumos vorbită, ea sună ca o melodie dulce şi plină de armonie.

Din păcate însă, cu excepţia graiului toscan, limba nu e frumos vorbită. Aşa după cum, cu

---

[1] Această parte, pînă la pag. 157, este un adevărat mic tratat de dicţiune, scris de un coleg al autorului şi înserat de el în romanul său.

atîta pătrundere, o spune De Amicis, ea nu e altceva decît o muzică prost cîntată.

Pentru ca limba să fie bine vorbită, ea trebuie învăţată cu dragoste, luîndu-se ca exemplu frumoasa pronunţie a persoanelor culte din Toscana, în special a celor din Florenţa, şi ţinîndu-se seama de pronunţia romană a celor care ştiu să vorbească frumos. Pe drept spune dictonul : limbă toscană în gură romană.

Trebuie să fim însă atenţi şi să nu maimuţărim nici pe toscani, nici pe romani. Pentru nimic în lume ! Am cădea în afectare şi în ridicol.

În gura celor care ştiu s-o vorbească, limba noastră devine deci o poezie dulce şi o muzică suavă, iar noi, dacă vrem într-adevăr să ne mîndrim că sîntem italieni cu i mare, trebuie să învăţăm bine arta acestei poezii şi a acestei muzici, pentru ca vorba noastră să sune plăcut celor ce ne ascultă, căci frumuseţea vorbirii aduce infinite foloase omenirii.

Ea atrage, emoţionează, însufleţeşte, recreează, alină. Este mijlocul cel mai puternic şi cel mai eficace pentru a ne cultiva sufletul cu sentimentele şi afectele ei. Cu simpatia şi bunăvoinţa ei, care sînt forţe de nepreţuit şi apte de a pătrunde, prin intermediul intuiţiei imediate, adevăruri ascunse şi lecuitoare pentru o reală educaţie a sufletului, care este izvor al binelui şi leac al răului.

Oooh ! Educarea sufletului e totul în viaţă ! Oooh ! Numai ea poate să preschimbe lumea. Să reconstituie natura umană. Să redea frumuseţea divină şi să ne facă într-adevăr fericiţi.

Da ! Da ! Pe aripile dragostei şi ale credinţei ea ne conduce fără greş spre fericirea eternă.

Mijlocul cel mai puternic şi instrumentul cel mai eficace pentru a ne cultiva sufletul şi a face să renască divina frumuseţe este deci cuvîntul.

A ÎNVĂŢA SĂ VORBEŞTI FRUMOS DULCEA NOASTRĂ LIMBĂ ESTE O DATORIE SFÎNTĂ aşa dar ; în deosebi pentru noi, care nu sîntem toscani.

Ca să putem deci atinge un scop atît de nobil e necesar să vă spun unele reguli EXTREM DE IMPORTANTE în legătură cu trebuinţa şi cu importanţa faptului de a CITI FRUMOS, de a RECITA FRUMOS şi de a DECLAMA FRUMOS. Trei lucruri foarte interesante de practicat în toate şcolile, dacă nu zilnic — cum facem noi într-a noastră — cel puţin de două ori pe săptămînă.

Da, domnilor ! Deoarece noi sîntem profund convinşi că pentru a învăţa SĂ VORBEŞTI FRUMOS, e necesar ca mai înainte să înveţi A CITI FRUMOS, A RECITA FRUMOS şi, în sfîrşit, A DECLAMA FRUMOS, din care ţîşneşte în mod inevitabil, ca fructul din floare, pronunţia frumoasă şi armonia vorbirii.

Ne îngăduim să propunem atenţiei şi meditaţiei domniilor voastre unele reguli foarte utile, esenţiale chiar, pentru a deveni un bun cititor, recitator şi declamator, şi, în sfîrşit, un bun vorbitor.

A citi ! A declama ! A recita ! Să analizăm pe rînd aceste acţiuni în semnificaţia lor restrînsă şi amplă.

Să ne oprim puţin asupra cuvîntului a citi.

A citi înseamnă a parcurge cu privirea ceea ce e scris şi tipărit, pentru a-i afla conţinutul, fie în gînd, fie pronunţînd cuvintele cu oarecare forţă pentru a le face cunoscute, adică a le spune altora.

Să vedem acum ce înseamnă a recita.

A recita înseamnă a spune pe de rost şi cu glas tare o compoziţie dramatică sau literară, aşa cum fac actorii pe scenă.

Să vedem acum ce înseamnă a declama.

Declamaţia este arta de a rosti în public, cu ton mai afectat, discursuri, poezii, dialoguri şi aşa mai departe. Întovărăşindu-le cu gesturile corespunzătoare.

La antici, declamaţia se afla sub oblăduirea zeiţei Polimnia, una din cele nouă muze care protejau artele şi ştiinţele, şi era înfăţişată cu o coroană de nestemate. O splendidă femeie, modest învesmîntată în alb, cu mîna dreaptă schiţînd un gest, iar cu stînga ţinînd o hîrtie pe care scria : *Suadere* care înseamnă a convinge pe ascultători.

Ceea ce trebuia învăţat este arta de a citi frumos şi limpede, făcînd să se simtă armonia cuvintelor şi gradaţia ideilor, pentru a le avea, la nevoie, pregătite ! Clare ! Ample ! Bine rînduite ! În vorbire ca şi în scriere.

La citit nu trebuie admisă niciodată graba ; iar la pronunţie, la intonaţie şi la accente e necesară o atenţie deosebită. Să se audă accentul tonic şi accentul emfatic al bunilor vorbitori care, printr-o silabisire frumoasă, distinctă, clară, ştiu să dea glasului o intonaţie naturală şi o plăcută diversitate, în funcţie de sentimentele pe

care vor să le exprime, însufleţind cuvintele la fel ca un bun muzicant care dă viaţă notelor după tonusul său afectiv, făcîndu-le dulci ! agreabile ! triste ! vehemente ! şi colorîndu-le cu ajutorul modulaţiilor, pentru a-şi delecta ascultătorii.

Să vorbim acum despre voce.

În funcţie de sentimentele care o animă, vocea este numită : DE ARGINT, DE AUR, DE BRONZ, VOALATĂ. Căci vocea are capacitatea de a exprima FRUMOSUL în formele lui variate şi multiple.

Vocea de argint sau vocea argintie e proaspătă, veselă, blîndă, senină. O folosim pentru scrierile mucalite şi recreative, în care este descrisă frumuseţea, drăgălăşenia, farmecul, splendoarea, graţia frumosului.

Vocea de aur e clară, plină, majestuoasă. O folosim pentru scrierile în care sălăşluieşte majestatea şi măreţia frumosului, SUBLIMUL matematic şi dinamic.

Vocea de bronz este aspră, sonoră, sau joasă şi înspăimîntătoare, sau sepulcrală şi majestuoasă. O folosim pentru descrierile străjuite de disperare şi în care trebuie exprimat FRUMOSUL TRAGIC.

Vocea voalată este funebră, tristă, misterioasă. O folosim în scrierile care zugrăvesc apăsarea, depresiunea, misterul şi în care vrem să exprimăm FRUMOSUL OROAREI.

Nu trebuie să uităm că uneori există scrieri cu sentimente variate care cer, din această pricină, o atenţie susţinută şi numeroase exerciţii pentru a le putea exprima într-o MANIERĂ FRUMOASĂ şi prin varietate tonală. Ceea ce produce o armonie atît de plăcută încît auditoriul se simte extaziat, gustînd minunata împletire a tuturor formelor frumosului : COMICUL, TRAGICUL, SUBLIMUL, ORIBILUL, într-o armonioasă diversitate.

Varietas delectat.

Cu toate acestea, în folosirea vocilor trebuie s-o preferăm totuşi pe cea DE ARGINT şi pe cea DE AUR, pentru a exprima prin intermediul lor tripla viziune a adevărului, a frumosului şi a binelui, care linişteşte sufletul, îl desfată, îl face să se bucure. Şi aceasta ademenindu-l, înveselindu-l sau emoţionîndu-l, pentru a cultiva facultăţile noastre cele mai frumoase în spiritul gîndurilor, al sentimentelor şi al afectelor senine şi mărinimoase, înfăţişate prin cuvîntul clar, cald, puternic, tandru, suav, afectuos, plin de viaţă, de inteligenţă şi de dragoste. „Care spune sufletului : doreşte". *(„Che va dicendo all'anima : sospira" — Dante.)*

Să vedem acum ce trebuie să facă cel care citeşte, recită sau declamă.

Cel care trebuie să citească în public, să recite sau să declame este obligat să exerseze cu perseverenţă şi cu glas tare pronunţia vocalelor, a consoanelor, a silabelor, a cuvintelor pe care nu le rosteşte aşa cum s-ar cuveni.

Căci numai prin exerciţiu se poate ajunge la corectarea unei false pronunţii, consecinţă a unor defecte organice sau a relei obişnuinţe.

Este ceea ce facem noi de ani de zile în învăţămîntul nostru.

Defecte de pronunţie şi cadenţă greşită se observă în toate regiunile Italiei.

Denaturările cele mai frecvente se constată la pronunţarea vocalelor *e, o, u*. A consoanelor *s, sc, z*. A literelor duble, pe care puţini le fac să se audă clar.

Este apoi cazul să notăm deosebirea dintre cele două feluri de a-l pronunţa pe e şi pe *o*, ca sunete deschise sau închise. Pe *s* şi pe *z*, cu ton dulce sau aspru.

În toată Italia aproape, ca şi în insulele noastre, rareori se pronunţă aşa cum trebuie e-ul şi o-ul. Regulilor gramaticale nu li se dau importanţă. În acest caz, să fie clar. E nevoie de studiu, de practică şi de buni învăţători, care să ştie a preda justa pronunţare a lui e şi a lui o — închisă sau deschisă — după uzul toscan.

Cînd îi învăţăm pe discipolii noştri să citească, noi folosim dicţionarul lui Petrocchi, care notează cu accent tonic justa pronunţare a cuvintelor.

Iată-ne ajunşi la PUNCTUAŢIE.

Ce este punctuaţia ?

Punctuaţia este un sprijin şi un ghid pentru cititorul, recitatorul, declamatorul obligat să puncteze cu ajutorul cadenţei ceea ce scriitorul a punctat cu ajutorul condeiului.

Deoarece mulţi autori fac economie de virgule, iar tipografii sînt zgîrciţi cu ele, un bun cititor, sau recitator sau declamator trebuie să fie generos cu virgulele, adică să facă pauze multe şi să distingă chiar cea mai neînsemnată complinire logică, fără să uite nici pauzele de punct şi virgulă, de două puncte, de întrebare, de exclamaţie şi de punct final.

Care pauze, ca şi pauzele în teatru, fac parte integrantă din vorbire, aparţin legilor euritmiei sau ale ritmului — cum vreţi să-i spuneţi — legi asemănătoare cu cele ale muzicii — melodie armonie — arta de a vorbi nefiind altceva decît o melodie tainică, a cărei ritmică succesivă dezvăluie armonia cuvintelor, a frazelor, a perioadelor, care trebuie să formeze o vorbire absolut perfectă în părţile ei constitutive, adică ordinea.

În ce constă această ordine ?

Această ordine constă în următoarele : UNITATE ÎN VARIETATE. Unitate în varietate, în care se află întreaga esenţă a frumosului.

Cînd se vorbeşte deci, sau cînd se recită, sau se declamă, sau se cîntă este nevoie de pauze. Aşa cum am spus mai înainte... aşa cum am spus în prealabil, aceste pauze sînt adevărate pauze de teatru, care dau vorbirii cuvenita culoare şi o fac cît se poate mai muzicală prin naturaleţă, măsură şi artă.

Virgula este semnul pauzei de o secundă.

Punctul şi virgula — al pauzei de două secunde.

Două puncte — al pauzei de trei secunde.

Semnul întrebării şi semnul mirării — al pauzei de patru, chiar şi de cinci — dar nu mai multe — secunde, după necesitate.

Punctul final variază de la şapte la zece secunde, în funcţie de circumstanţele interne ale compoziţiei căreia i se dă citire.

Să vorbim acum despre punctele de suspensie.

Punctele de suspensie marchează o pauză mai lungă sau mai puţin lungă, indicînd o — iertaţi-mă dacă mă repet — o SUSPENSIE CARE DĂ TIMP DE GÎNDIRE SAU DE MEDITARE ASCULTĂTORILOR.

Dăm un exemplu : „Ah, dacă aţi şti... cîte necazuri... cîte griji... cîte chinuri... cîtă nefericire... cîtă durere !"

În concluzie, toate aceste semne fac parte din ritm sau euritmie, lege a ordinei înăscută în fiinţa umană, care, ajutînd la accentuarea cuvintelor, fac ca acestea să fie frumos pronunţate, LA TIMP, CU SENTIMENT, NUMĂR ŞI MĂSURĂ.

Tocmai în aceasta constă valoarea oratorului. Dacă în spusele lui găsim chibzuinţă, înţelepciune şi artă ; ca în aceste versuri ale lui Dante, de pildă :

Atarii vieţi îi cunoscui ţîctarul
în urbea preacinstită şi curată,
atare cuib avui anţărţ din harul
Mării,-n chinul facerii strigată.[1]

Am ajuns la gest. Să vedem semnificaţia cuvîntului gest.

[1] Dante, *Paradisul,* cîntul XV v. 130—133 Traducere Eta Boeriu.

Prin gest se înţeleg acţiunile şi mişcările — îndeosebi ale capului şi ale mîinilor — care dau sprijin, forţă şi expresie cuvintelor.

Uneori gesturile arată în mod foarte evident părerea pe care vorbitorul o are despre el însuşi.

O bună declamaţie nu presupune gesturi multe. Dar cele care se fac trebuie să fie naturale, spontane, rotunjite şi oferite cu graţie. Să nu preceadă cuvîntul la care se referă, ci să intervină simultan cu el. În afară de cazul cînd urmăresc să sugereze un lucru, înainte ca el să fie numit prin cuvînt.

Gestul mîinii trebuie să pornească şi să înceapă de sub piept, iar braţul să se întindă cu graţie. Nu în toată lungimea lui. Ci puţin aplecat şi nu prea depărtat de şold.

În mod obişnuit, mîinile nu trebuie ridicate mai sus de cap. Să nu fie oprite înaintea feţei, nici înaintea pieptului ; şi nici una dintre ele să nu încalce spaţiul celeilalte.

Cînd învăţătorul se suie la catedră ca să vorbească, sau cînd cheamă un elev la catedră ca să citească, mersul trebuie să aibă pasul modest. Braţul să atîrne. Să atîrne, am spus ! A nu se confunda cu să se legene. Să atîrne.

Să aibă aerul degajat, iar poziţia capului verticală.

Suit la catedră, pe estradă sau aflat în spatele unei mese, cititorul sau recitatorul sau declamatorul va face o mică plecăciune amabilă către auditoriu.

Dacă în mijlocul acestuia se află un reprezentant al autorității, cititorul sau recitatorul sau declamatorul va privi țintă la el.

Ochii nu trebuie să privească în jos. Numai vorbitorii fără experiență țin ochii în pămînt.

Pe urmă faci o plecăciune spre dreapta, apoi spre stînga, după care întorci grațios privirea spre toți.

Cînd anunță titlul bucății, recitatorul înaintează puțin capul spre auditoriu. Dacă bucata nu are titlu, își va lua imediat poziția cerută.

Hîrtia după care citește o va ține întotdeauna în mîna stîngă, pentru a permite dreptei să facă gesturile potrivite.

Cel care citește nu va da glas titlului și primului rînd ținînd ochii plecați pe hîrtie, ci îi va îndrepta spre ascultători.

Începutul trebuie făcut cu zîmbetul pe buze, pentru a predispune inimile să ne asculte cu binevoitoare atenție cuvîntul, care se cere bogat în savuroasă înțelepciune, de care trebuie să dispunem din plin. Căci bogăția inimii cuvîntul este cel care o mărturisește.

Dacă persoana care declamă se află singură pe estradă, trebuie să-și ia poziția gimnastică de trei sferturi spre dreapta, adică : ținîndu-și piciorul stîng nemișcat, să-l potrivească pe celălalt în așa fel încît să facă un unghi deschis natural și neforțat cu el ; această poziție poate varia fie înaintînd piciorul drept, fie dîndu-l pe celălalt înapoi, în funcție de expresia cuvîntului.

Cînd sînt doi vorbitori, unul trebuie să se așeze în poziție de trei sferturi spre dreapta,

celălalt într-una exact contrarie, adică în poziție de trei sferturi spre stînga.

Cînd sînt însă trei, al treilea va sta la mijloc ca și cum ar fi singur.

Atenție la faptul că trupul fiecărui vorbitor trebuie să stea tot timpul întors spre adunare ; doar capul se va mișca, întorcîndu-se spre cel căruia i se vorbește sau care este ascultat.

Trebuie de asemenea notat faptul că prezentarea plăcută a vorbitorului este una dintre cele mai frumoase calități ce se cer cultivate, pentru a capta simpatia adunării. Nu se poate spune în ce măsură politețea și curtenia cuvîntului împacă sufletele, spune Cicero.

Și cum bine zice *Sfînta Scriptură* : „Vorbirea frumoasă e ca un fagure de miere". *Favus mellis composita verba.*

Tot ceea ce am spus pînă acum e puțin lucru și de mică valoare dacă atunci cînd vorbim nu respectăm întru totul cu ÎNȚELEPCIUNE, cu CHIBZUINȚĂ adică, și cu ARTĂ, dar și cu MULTĂ NATURALEȚĂ legile ce vor urma, a căror făuritoare este însăși natura, în exprimarea gîndurilor, sentimentelor, afecțiunilor noastre, a căror mărturie sensibilă este cuvîntul, minunat vehicul revelator al SEMNULUI DIVIN înscris în sufletul ființelor, care cîntă odată cu poetul :

Și m-a zidit puterea sfîntă, steag,
Suprema minte, cea dintîi iubire. [1]

---

[1] Dante, *Infernul*, Cîntul III, v. 5—6. Traducere Eta Boeriu

Aşadar, atunci cînd citeşti, reciţi, declami, predici, predai, ţii conferinţe, într-un cuvînt atunci cînd înveţi să vorbeşti frumos, cu politeţă, curtenie, amabilitate şi într-o manieră plăcută de prezentare, cu gesturi şi mişcări elegante, trebuie — iertaţi-mă dacă schematizez, pentru mai multă claritate şi precizie :

A. Să dai adjectivului şi adverbului mai multă forţă decît cuvintelor care le însoţesc.

B. Să foloseşti gradaţia de intensitate a glasului, diminuînd tonul atunci cînd urmează cuvinte, complemente sau locuţiuni similare.

C. Să-ţi modulezi vocea, pentru a exprima prin intermediul ei semnificaţia anumitor termeni : astfel cuvîntul *dulce* se pronunţă cu dulceaţă. Cuvîntul *încet* : cu încetineală. *Aspru* : cu asprime. *Mîndru* : cu mîndrie. Şi acelaşi lucru în pronunţarea altor cuvinte, cu semnificaţia şi sunetul potrivit lor.

D. Să faci pauză între subiect şi predicat, pentru a atrage mai mult atenţia auditoriului.

E. Să faci pauză după *dar*, la începutul unei propoziţiuni adversative sau corective.

F. Să imprimi tonul semnului de întrebare nu întotdeauna la sfîrşitul propoziţiunii sau a periodului, ci al cuvîntului căruia trebuie să-i dai răspuns şi care de obicei este unul din următoarele : unde ? cum ? de ce ? cînd ? cine ? ce ?

Să luăm o carte la întîmplare...

Luai o carte şi o deschisei la pagina însemnată, lăsînd impresia că o deschideam la întîmplare.

...şi să citim o frază oarecare... iată aici...

„Tonino, tu te duci astăzi în oraş ?"

Pare o frază obişnuită, una din numeroasele fraze de care sînt pline manualele noastre auxiliare... Şi totuşi...

„Tonino, tu te duci astăzi în oraş ?"

Dacă vrem să răspundem la *te duci*, ca să ştim dacă Tonino se duce sau nu se duce, glasul marchează întrebarea după *te duci*.

Vrem să ştim dacă în oraş se duce Tonino sau altcineva, apăsăm vocea pe *tu*. Şi la fel se va face cu *astăzi*, ca să ştim cînd se va duce în oraş. Şi apăsăm vocea pe *oraş*, ca să ştim dacă se duce în oraş sau în altă parte.

Trebuie deosebite bine cele trei cadenţe ale glasului : cadenţa obişnuită, sau a virgulei ; cadenţa suspensiei sau a punctului şi virgulei, cadenţă care se foloseşte în mijlocul frazelor de suspensie şi de comparaţie ; cadenţa finală sau a punctului final.

Şi mai presus de toate nu trebuie niciodată confundat semnul întrebării cu cel al mirării, de care nu e bine să abuzezi, adică să exagerezi în folosirea lui.

Noi am creat un sistem de semne convenţionale care să ne stea de ajutor în buna folosire a cuvîntului.

Ne-am gîndit nu numai la elevii noştri, dar şi la toţi aceia care, dispunînd de o volubilitate naturală, rîvnesc s-o perfecţioneze pentru a deveni buni vorbitori. Ne bucurăm de această descoperire didactică a noastră, pe care am şi su-

pus-o luminatei și luminătoarei judecăți a cîtorva colegi. Ne-am dat seama că găsisem un lucru bun.

Acest sistem se adresează tuturor acelora care încep să învețe declamația.

Este o totalitate de semne convenționale, care îi ajută să aplice principiile și regulile mai sus expuse.

Iată-le :

Mă dusei la tablă și cu un singur gest făcui acest semn :

— Aceasta, continuai, se numește linie verticală.

— *Am impresia că nu ești în poziția de trei sferturi spre stînga ! spuse unul din comisie.*

Avea dreptate ! Mă așezai din nou în poziția cuvenită.

Linia verticală așezată în urma unui cuvînt indică : pauză ! nu ! semn ! în ! punctuație ! Pauză naturală și logică pe care trebuie s-o facem ca să atragem atenția celorlalți.

Am ajuns la al doilea semn :

Mă reașez în poziția de trei sferturi și explic.

Acestui semn i se spune : linie orizontală. Linia orizontală așezată sub cuvinte arată ACCENTUAREA GLASULUI ÎN PRONUNȚAREA CUVÎNTULUI SUBLINIAT.

În schimb, dubla linie verticală, adică acestea :

înseamnă că propozițiunea următoare trebuie pronunțată cu voce GRADATĂ, ASCENDENTĂ SAU DESCENDENTĂ, în funcție de sensul acelei propozițiuni.

Linia verticală punctată :

Linia verticală punctată atrage atenția că, schimbîndu-se ideea în vorbire, trebuie schimbată și intonația glasului ; ceea ce se face de obicei cînd se CITEAZĂ CUVINTELE ALTORA.

Paranteza dreaptă :

înseamnă repeziciunea în pronunțarea frazei pe care ea o închide : dar nu de natură să stîlcească sau să mănînce cuvintele : o repeziciune în care pronunțarea silabelor cuvîntului să fie distinctă în toată fraza.

Unghiul divergent :

așezat sub cuvînt arată că acesta trebuie să înceapă cu vocea moderată și să se termine cu voce tare.

În schimb unghiul convergent :

sub un cuvînt arată exact contrariul, că acest cuvînt trebuie adică să înceapă cu voce tare și să sfîrșească cu voce moderată.

Am ajuns astfel la ultimul semn al sistemului nostru, mai precis la ultimele semne ale sistemului nostru :

Aceste semne se numesc linii orizontale.

Liniile orizontale astfel trasate sub cuvinte arată accentuarea gradată a vocii în pronunțarea cuvintelor care urmează.

Pentru exemplificare vă voi arăta cum sună cîteva versuri din *Mormintele* lui Foscolo, folosind sistemul meu.

Mormintele sînt o poezie...

— *Ce sînt Mormintele ? mă întrerupe președintele.*

— *Un poem în endecasilabe albe, m-am corectat, după care continuai.*

Mormintele trebuie citite cu voce voalată. *Repetita juvant.* Repetarea e folositoare. Voce voalată deci ; funebră, sumbră, misterioasă.

La umbra | chiparoșilor și-n urnă

E poate somnul morții mai ușor

Cînd viii plîng ? Și-unde pămîntul

Nu mai rodește-n soare pentru mine

Nici iarba cu-a ei flori și animale

Și cînd în fața mea cu-ademenire

N-o mai dansa în ceasuri viitorul

Iar versul tău prieten dulce va rămîne

Mut pentru mine cu tristețea lui.

Pentru a citi frumos sau recita sau declama, elevii trebuie să cunoască pe de rost fragmentul sau pasajul din poezia studiată, cu semnele convenționale ale sistemului nostru.

Trebuie să-l citească de multe ori, mai întîi pentru sens, apoi pentru pauze, tonuri și cadențele însemnate.

Educatorul va cere deci elevilor să-și însoțească rostirea cu gesturi, împreună trebuind să formeze euritmia.

Şi iată, în sfîrşit, declamaţia, unde grija principală trebuie să fie naturaleţea vorbirii, care este zestrea cea mai frumoasă pentru a nu cădea în afectare şi ridicol, ce plictisesc şi dezgustă.

După cum bine a spus marele poet Pignatti di Melilli[1]:

Învaţă o copile
lectura şi arta
în orice timp copile
ele curaj ţi-or da.

Deoarece scopul imediat al artei îl constituie desfătarea, iar scopul îndepărtat perfecţiunea, este necesar ca artistul să se inspire din ritmul pe care Dumnezeu l-a aşezat în univers, rînduind toate lucrurile cu greutate, număr şi măsură, forţă şi suavitate.

Această simetrie se numeşte ritm, concordanţă cu alte cuvinte, care şi în limbă nu e altceva decît ordinea părţilor faţă de întreg, adică unitate în varietate care, folosind un cuvînt pur grecesc şi plin de frumuseţe, se numeşte armonie.

De aici ordinea cuvîntului în vorbire, care dacă e rostită cu voce clară şi retorică ia numele de ritm vorbit sau declamativ, devenind ca un cîntec latent ce desfată pe oricine-l ascultă.

Măsurat în silabe, accente şi versuri, el capătă numele de ritm metric sau ritm poetic.

În sfîrşit, se numeşte ritm muzical dacă vocea e mai puternică, solemnă, modulată, în acord

[1] De fapt un foarte obscur poet italian.

cu instrumentele, în aşa fel încît să dea naştere melodiei, în care ritmul are o varietate succesivă ; şi simultană, în armonie.

În aceasta constă toată esenţa frumosului, pe care noi o putem exprima prin cuvînt.

Universul este deci în totalitatea lui o muzică divină în care străluceşte o tainică şi veşnică melodie, variată la nesfîşit, cu un ritm inefabil care, împletind lucrurile create, de la floare pînă la astrul scînteietor, le face să se mişte într-o admirabilă armonie, pentru a aduce slavă eternă lui Dumnezeu, şi aceasta, prin mijlocirea cuvîntului, care de la El purcede ca primă cauză, eficientă, ideală şi finală a oricărei frumuseţi create, despre care Manzoni glăsuieşte atît de frumos în aceste minunate versuri din *Inni Sacri* :

Tu care de noi te-ascunzi,
În van ochiul te cată,
Doamne, dar ni te-arată
Lucrul mîinilor tale.

Am ajuns astfel la concluzia spuselor noastre.

Un fapt interesant şi demn de a fi chibzuit : în imperiul roman exista obiceiul lecturilor publice, la care alergau tinerii studioşi şi învăţaţi ce-şi cîştigaseră la Roma cea mai mare faimă.

Nu s-ar putea face acelaşi lucru şi astăzi, de către toate naţiunile în respectivele lor comunităţi, măcar o dată pe lună, prin concursul oamenilor cultivaţi şi studioşi şi docţi, uniţi laolaltă printr-o legătură de dragoste şi de credinţă ?

S-ar putea realiza astfel o nobilă instituţie.

Şi în afară de lecturi frumoase, de recitări şi declamaţii, să se ţină discursuri şi conferinţe, să se dea citire unor cugetări cu caracter educativ, în scopul de a scoate omenirea din prăpastia infernală de URĂ ÎNTRE FRAŢI ŞI ÎNTRE SEMENI în care din nenorocire a căzut.

Nici o altă epocă n-a avut atîta nevoie ca aceasta a noastră de HARUL EDUCATIV AL CUVÎNTULUI. CĂSĂTORIA, ŞCOALA, ALTARUL : NU AU EDUCATORI.

Adevăratul, unicul, supremul şi divinul educator a fost alungat.

Dragoste de şcoală n-au
Educaţie nu dau.

Instituţia pe care ne incumbă s-o realizăm astăzi este esenţială, vitală şi deosebit de frumoasă. Iniţialele ei vor fi A.M.E.N.

Ce înseamnă A.M.E.N. ?

A.M.E.N. înseamnă ADUNARE MENSUALĂ EDUCATIVĂ NAŢIONALĂ.

Amen este un cuvînt într-adevăr nobil, ba de-a dreptul sfînt, ba de-a dreptul divin, care înseamnă : AŞA ESTE ! AŞA SPER ! AŞA SĂ FIE ! Triplă afirmaţie deci a credinţei, speranţei, iubirii dintre suflete şi Dumnezeu : din care ia fiinţă rodul cel mai frumos : IUBIREA FRATERNĂ ; care, după cum bine spune poetul Pignatti di Melilli, este :

Prima lege, unică pe-ntreg pămîntul
Între oameni şi graiuri legămîntul.

Lege supremă pe care trebuie întotdeauna s-o respectăm, ca o condiţie SINE QUA NON a adevăratei fericiri în această viaţă atît de scurtă.

Cînd ne gîndim că ieri ne-am născut, azi respirăm, mîine murim, ce bucurie mai mare putem noi avea decît aceea de a ne fi dragi unii altora, de a ne iubi, de a ne ajuta u-nii pe al-ţii !

În aceasta e tot creştinismul : eternă idee şi omnipotent cuvînt educativ, care în viziunea trecutului, a prezentului şi a viitorului explică universului armonia divină. Neclintit, de neînfrînt, învinge totul, doboară totul, biruie totul pentru a da omului strălucire. Constrîns triumfă, în luptă stăpîneşte. Asuprit se eliberează şi e mereu rege.

Veşnic izvor al adevărului ; meşter desăvîrşit al frumosului ; îndrumător fără greş al binelui. Suveran în libertatea de a săvîrşi lucruri mărețe, e maestru şi creator nestăvilit de civilizaţie şi de progres : blînd, îngăduitor, lipsit de invidie, de orgoliu, de răutate, onest, generos, drept, liber, vesel, iubind şi fiind iubit, nu acţionează niciodată în van. Durează din veşnicie şi îndrumă omenirea spre sublimele sale destine.

Preşedintele îmi strînse mîna. Apoi cineva din comisie îmi spuse :

— Şcoala nu se rezumă totuşi la lecturi şi la recitări ! Spune-ne, cum ai face dumneata, domnule învăţător, ca să-i înveţi pe copii volumul sferei ?

— Cum aş face ? Aş dicta elevilor aceste versuri :

Luați cortul și plecați, străini, de-aci!
Cu-acest pămînt prieten nu veți fi!
Volumul sferei spune-mi-l de vrei!
De patru ori pi er la cub pe trei!

Rezultatul examenului: nota maximă.

La ieșire, mă întîlnii cu Nanini; avea un zîmbet ironic și enigmatic în același timp.

— Din nou trîntit, spuse cu un rîs batjocoritor. Lecția mea despre arțarul platanoid nu i-a convins!

PARTEA A TREIA

1.

Începe noul an școlar. Ar fi al douăzecilea an de școală, dar în realitate parcă ar fi primul meu an de învățămînt.

Azi-dimineață m-am dus la școală: se făcea împărțirea elevilor. Mie îmi cădea, printre alții, un băiat de fabricant.

— Vrei să-l schimbi pe trei copii de meșteșugari? mă întrebă Amiconi.

— Ce?

— Tu mi-l dai mie pe băiatul fabricantului și eu îți dau în schimb trei copii de meșteșugari!

— Nu vreau! spusei.

Veni apoi la mine colegul Cipollone:

— Băiatul tău de fabricant, pe doi mici patroni și unul de... femeie de moravuri ușoare.

— Pe băiatul fabricantului îl păstrez eu!

Își făcu atunci apariția colega Rapiani:

— Mie toată pleava, urlă ea. Nu e drept ca Monbelli să aibă toți copiii de bogătași și eu toată pleava!

— Eu nu am copii de bogătași, zisei.

— Cîți ai de la azil?

— Doi.

— Eu am treizeci și doi, strigă ea.

— Treaba dumitale !

— Dumneata ai totuşi cincisprezece copii de meşteşugari, un băiat de fabricant, trei de negustori ; nu e drept ; să facem juma' juma'.

— Eu îmi păstrez elevii mei, spusei.

Colegii continuau să-şi schimbe între ei elevii : colegul Filippi cedase un băiat de fabricant în schimbul a patru copii de meşteşugari ; colegul Pagliani dăduse doi copii de meşteşugari pentru doi orfani de tată.

— Eu am un băiat de meşteşugar : sînt gata să-l schimb cu doi de muncitori, striga Cipollone.

— De acord, spusei.

— Dar ai tăi sînt muncitori de categoria a treia, eu vreau de-a-ntîia, răspunse el.

Ne uitarăm în registre : aveam şi doi copii de muncitori de categoria întîia.

— Mortul de la groapă nu se mai întoarce, strigă Cipollone.

Aflarăm după aceea că elevul pe care-l schimbase Cipollone nu era copilul unui meşteşugar, ci al unui meşteşugar devenit între timp fabricant. Ne-o spuse Amicone, arătîndu-ne rubrica *Firme înregistrate* din *Informatorul din Vigevano.*

— Dă-mi-l îndărăt ! urlă Cipollone.

Avui un zîmbet şiret.

— Te servesc eu, îi spuse Amiconi. Îţi dau trei copii de femei uşoare contra trei de muncitori !

— La vîrsta mea ce să fac cu copiii de femei uşoare ?

— Nici nu ştii ce mărinimoase sînt !

Cipollone mi se adresă mie :

— Dă-mi-l înapoi pe băiatul de meşteşugar-fabricant !

— Mortul de la groapă... spusei.

Aveam trei copii de la azil, adică foarte săraci.

— Cine îi vrea pe copiii ăştia în schimbul unuia repetent şi tîmpit ? întrebai.

Colegul Filippi îmi spuse să nu fac pe deşteptul.

— Ăia sînt înscrişi la Patronaj [1], dar au televizor. Ba chiar şi un Topolino. Ţi-o spun eu, care am pus *bastonul* la treabă în maşina lor.

Schimbai doi copii pe unul repetent şi zănatec.

— Are ăsta o soră ! îmi spuse Filippi. Poţi să pui *bastonul* serios la treabă.

Colega Rapiani se întoarse :

— Ce înseamnă asta ? N-ai nici un copil sărac : sau îmi dai măcar zece din ei sau te spun directorului !

— Domnul mi i-a dat, vai de cine mi-i atinge, urlai eu.

Colega Rapiani zise că numără pînă la trei.

— Mi-i dai ?

— Nu !

— Nu vrei să mi-i dai ?

— Nu !

— Pentru ultima oară...

— Fetiţo dragă, nu.... !

Colega Rapiani începu să urle şi sosi directorul.

— Pe scurt, domnule director, este drept ca Monbelli să aibă treizeci de copii înstăriţi şi eu patruzeci de sărăntoci ?

— *Quieta non movere et mota quietare,* spuse directorul.

Pe coridor schimburile continuau.

[1] Organizaţie care îi ajută pe elevii foarte săraci din şcolile elementare.

— Eu am fata uneia din alea... Maică-sa are douăzeci de ani... Dar la vîrsta mea prefer un copil de măcelar, spuse Amiconi.

— Copilul măcelarului e la mine, zise Filippi.

— Facem schimb ?

— Haide !

Apoi Bragaglia zise :

— Am un băiat de fabricant ; îl dau pe doi de muncitori !

— Mie ! Mie ! Mie ! strigară diferiţi învăţători.

— Bragaglia, îţi dau pe ei doi copii de tehnicieni categoria întîia ! spuse Cipollone.

— S-a făcut !

Schimbul odată aranjat, Bragaglia izbucni în rîs :

— Fabricantul e un zgîrie-brînză !

— Dă-mi înapoi copiii mei de tehnicieni ! urlă Cipollone.

În catalogul meu figura un copil găsit, de la azil.

— Mi-l dai ? mă întrebă Amiconi. Îţi dau pe el unul de meşteşugar bogat !

— Nu, spusei.

— Dar e un bastard ! zise Amiconi.

— Îl ţin pentru mine ! Crezi că nu ştiu că e copilul natural al unui mare fabricant ?

Îmi pregătisem o clasă frumoasă de mică, mijlocie şi mare burghezie. Îmi admiram catalogul, uitîndu-mă la rubrica „Profesiunea tatălui“, cînd îşi făcu apariţia directorul.

— Domnule învăţător, predai clasa dumitale soţiei mele. Dumneata vei rămîne la dispoziţia direcţiei.

— Bine, domnule director, spusei.

— Am fost numit inspector !

— Grupa A, coeficientul 3250 ! mormăi Amiconi.

Inspectorul se uită în catalogul meu şi dădu din cap :

— Cu buclele tot nu stăm bine ! şi oftă.

2.

De la un timp bănuiesc că Ada mă înşală ; de mult timp. Gîndul la băieţelul cu părul roşu n-a murit ; dormitează. Din cînd în cînd se trezeşte şi-mi chinuie mintea.

Ada mă înşală ! Sînt sigur că mă înşală. Somnul îi e prea senin, faţa prea luminoasă ca să nu mă înşele. Îmi spun că am nevasta pe care o merit, coarnele care mi se cuvin.

Dar bănuiala mea e într-adevăr o bănuială întemeiată sau argument al urii mele împotriva ei ?

Soţia mea cîştigă mult mai mult decît mine : de trei ori cît cîştig eu ; şi o văd încîntată de ea. Mă simt jignit că ea cîştigă mai mult decît mine, jignit că nu mai sînt capul familiei : şi atunci îmi spun eu că mă înşală.

Stau după-amieze întregi gîndindu-mă că în timp ce eu stau şi mă gîndesc, ea mă înşală. Şi o văd cum se dă unui bărbat, aproape cu indiferenţă. Mă gîndesc că eu n-am înşelat-o niciodată, şi atunci mă cuprinde o ură năvalnică.

Cîteodată mă gîndesc că ar trebui să mă postez lîngă fabricuţă şi s-o urmăresc. Şi-mi spun că într-o zi am s-o fac. Dar zilele trec şi eu n-o fac.

Mi-e cumva teamă să nu mă comport ca un bărbat înşelat ? Dar cum se comportă un bărbat înşelat ?

Cunosc mai mulţi bărbaţi înşelaţi, care se comportă cum mă comport eu acum : cu indiferenţă, făcîndu-se că nu ştiu.

Refugiul mi-l găsesc atunci gîndindu-mă la Eva, închipuindu-mi trupul ei luminos, armonia ei, glasul ei. „Eva, mă aud chemînd ; şi mă întreb : „Cine ştie unde o fi Eva acum !“

Ceasuri de-a rîndul mă gîndesc la ea şi-mi spun că gîndindu-mă la ea îmi înşel nevasta ; şi aceasta îmi face mare plăcere. S-o înşeli cu gîndul ? îmi spun ; nu e chiar atît de greu !

Atunci mă gîndesc la Rino, care învaţă, care la şcoală are o purtare frumoasă, care ia note bune, care e primul în clasă. Îl văd cum stă aplecat deasupra cărţilor, cum învaţă, şi capăt o siguranţă în mine. „Are să se facă profesor de liceu.“

— Ce vrei să te faci cînd o să fii mare, Rino ? îl întreb.

— Nu ştiu, îmi răspunde cu ochii lui trişti.

Şi mă conving că n-are spirit de iniţiativă ca unchiul său Carlo, şi mă bucur, gîndindu-mă că va fi nevoit să trăiască dintr-o leafă. „O leafă de profesor“ îmi spun.

3.

M-am dus la făbricuţa Adei.

— Pot să fiu de folos cu ceva ? am întrebat.

Fratele şi sora au dat din cap : nu puteam. Prevă-

zusem acest lucru, dar am făcut-o ca să-mi dau seama dacă sînt în stare să mă umilesc.

— Nu avem nevoie de tine, mi-a răspuns Carlo.

Şi-au reluat lucrul, iar eu am stat şi m-am uitat la ei.

Au intrat pe urmă nişte bărbaţi, iar fratele şi sora s-au retras ca să discute chestiuni de afaceri, presupun.

Eram exclus de la treburile lor, exclus din viaţa lor, din cercul acela de activitate pe care-l creasem eu ; şi Ada îmi deveni nesuferită.

— Ce brăţară frumoasă, coniţă dragă ! zise politicos unul dintre comercianţi.

— Mi-a făcut-o cadou Antonio al meu ! răspunse Ada cu un zîmbet de cochetărie, punîndu-mi braţul pe umăr.

Nu i-am făcut niciodată nici un cadou. Brăţara aceea costă cît zece lefuri de-ale mele ; dar eu zîmbeam, jucam rolul pe care ea mi-l servise pe negîndite şi-mi spuneam : de ce nu te scuturi de rîie ? de ce nu strigi că nu i-ai făcut nici un cadou, că or fi şase luni de cînd nu te-ai mai culcat cu ea ? de ce stai locului, cu zîmbetul ăsta de soţ cretin ?

— M-ai dat de ruşine, domnule Monbelli, zise comerciantul. Cînd te gîndeşti că eu nu-i fac nevesti-mi nici un cadou !

— Foarte rău, spuse Ada severă, privindu-mă cu ochi de îndrăgostită.

Stau şi mă întreb : de ce ţine atît de mult să arate că are un bărbat care o adoră ? De ce nu spune : brăţara asta mi-am cîştigat-o eu singură, de ce ? Ar fi un motiv în plus de satisfacţie pentru ea.

Toate au un singur răspuns : n-am cunoscut-o pe această femeie cu care dorm alături de atîția ani de zile. Sînt aproape sigur că mă înșală, că băiețelul cu părul roșu n-a fost al meu.

Comerciantul repetă că l-am dat de rușine, că are să-și îndrepte greșeala, cumpărîndu-i nevesti-si ceva de aur, iar eu mă uit la el și încep să tremur. Omul ăsta are părul roșu ! Are fața plină de pistrui ! Omul ăsta... da ! seamănă leit cu băiețelul care mi-a murit...

Mă uit la Ada și mă uit la el... zîmbetul Adei face să-mi crească siguranța și neliniștea. O imputare pe care i-o făceam în mine Adei era zîmbetul ei stereotip. Tuturor le zîmbea în același fel. Îmi spuneam că zîmbetul unei femei ar trebui să se modifice, să fie mereu altul, în funcție de persoana căreia i se adresează. Mă enerva faptul că mie-mi rezerva același surîs, ca de exemplu băcanului, cînd aștepta să-i dea restul.

Iar acum văd că are un zîmbet nou, pe care nu i l-am mai văzut niciodată... un zîmbet care zăbovește, un zîmbet cu care-i stă foarte bine, și ea pare că știe că-i stă foarte bine.

Mă uit din nou la el : are un cap roșcovan, are chipul copilului Adei ; între ei trebuie să fie ceva.

Mă simt ridicol, mă simt absurd în această clipă. Oricît ar cîștiga, Ada nu-și poate permite o astfel de brățară !

Și el se uită încîntat la ea, cum mă uitam eu încîntat la cerceii pe care-i făcusem cadou cu mulți ani în urmă : aceiași scînteie de mulțumire lucește în ochii lui.

— Am să-i fac și eu nevesti-mi un cadou, ca dumneata, domnule Monbelli ! îl aud pe comerciant spunînd.

4.

Sînt un învățător la dispoziția direcției. Munca mea se rezumă la suplinirea învățătorilor care lipsesc sau — cînd sînt toți prezenți — la efectuarea unor lucrări de administrație la secretariat.

Dimineața, prima mea îndeletnicire este să-l ajut pe colegul Zarzalli să intre în școală. Colegul Zarzalli are picioarele gangrenate. Se străduiește să mai funcționeze încă doi ani, ca să poată căpăta un minimum de pensie. Stă tot timpul acasă, dar cel puțin două luni pe an trebuie să fie prezent la școală ; altfel nu i se calculează anul de pensie.

Colegul Zarzalli vine la școală cu taxiul. Eu și colegul Pisquani îl ajutăm să coboare din mașină. El plătește taxiul și bombăne :

— Șase sute la dus, alți șase sute la întors. Mi-am cîștigat ziua !

Amîndoi îl susținem cînd urcă treptele și cînd merge pe coridor, oprindu-ne la fiecare pas.

Ajunși în clasa lui, îl ajutam să se așeze în fotoliu.

Cînd n-am nici o suplinire, îl secondez la corectarea lucrărilor scrise, la explicații sau la ținerea disciplinei.

— Toți gangsterii s-au adunat aici ! bombăne Zarzalli. Asta e Shangaiul școlilor.

Astăzi, în timp ce-l ajutam pe Zarzalli, intră în clasă colegul Amiconi. Prezența lui îl irită pe Zarzalli.

— Ăsta vine să-și bată joc de mine, mormăie el.

Amiconi întrebă :

— N-ați auzit la radio dacă comisia a zecea a terminat...

— N-a spus nimic la radio, îi răspund eu.

— Dar l-ai ascultat ? insistă Amiconi.

— Nu l-am ascultat, răspund, spiritual.

Atunci colegul Amiconi se duse să capete informații de la alți colegi.

— Nu mi-a spus nimic dobitocul, zise Zarzalli încruntat. Și se uită urît la mine.

La ultima oră, lui Zarzalli i s-a făcut rău.

— Boala înaintează, murmura : putrezesc de viu...

Încercă să se stăpînească atît cît îi stătu în putere, apoi izbucni în plîns :

— Boala înaintează... Mă doare îngrozitor...

Elevii făceau o gălăgie infernală, iar eu stăteam lîngă el și nu știam ce să fac.

Sosi inspectorul.

— Am auzit țipete și am venit să văd ce s-a întîmplat... Ce e, Zarzalli, ce ai ?... Altă învoire nu-ți mai putem acorda. O sută douăzeci de zile de absențe pentru motive de sănătate. Treizeci pentru motive familiare. Toate absențele la care aveai dreptul, le-ai făcut !

Zarzalli stătea cu gura deschisă și cu ochii ieșiți din orbite. Gemea lugubru.

— Dacă pleci, n-o să poți căpăta foaia calificativă. Știi, regulamentul...

— Rămîn ! zise Zarzalli dintr-o suflare. O clipă păru să se simtă mai bine. Curînd începu însă din nou să geamă.

— Știi ce spunea împăratul Marc Aureliu ? zise inspectorul. Dacă suferi, înlătură eul dureros și ai înlăturat durerea.

Zarzalli se făcu ghem în fotoliu și începu să plîngă :

— Vreau să mă duc acasă ! Mîinile îi strîngeau pulpele picioarelor, vrînd parcă să oprească durerea.

— Zarzalli, toate înlesnirile ți le-am făcut, spuse inspectorul. Ți-am pus clasa a cincea la parter, lucru contrar regulamentului ; te-am lăsat să stai în fotoliu, eu care am scris o monografie pentru desființarea catedrelor, învățătorul trebuind să se afle în contact direct cu copiii. Monografie care mi-a adus cincisprezece puncte la concursul pentru directorat și trei mențiuni elogioase de la specialiști în pedagogie. Ți-am pus la dispoziție un coleg care să te ajute... Toate contrar regulamentului... Zarzalli, cu dumneata vorbim ! strigă el.

Zarzalli stătea întins ca un mort. Deschise ochii.

— Zarzalli, cu dumneata vorbim... Să-ți dăm un alt învățător, da ? zise inspectorul.

Colegul Nanini ne veni în ajutor :

— Vitregă mai e viața ! începu el. Eu abia aștept să am o clasă și el abia așteaptă să scape de ea ! zise mușcînd capătul țigării.

— Am venit să văd dacă blestematul ăla de Amiconi are de gînd să plece ; dar el așteaptă comisia a zecea... Și rîse batjocoritor.

Se uită apoi la copiii care continuau să facă o larmă îngrozitoare.

— Fantastica vîrstă a inocenței ! Ia te uită... Vîrsta bunătății... Privește-i, și se uita la Zarzalli. Inima lor este un tezaur de dragoste... Să descuiem aceste tezaure. Uite bunătatea copiilor.

În sfîrșit sună clopoțelul.

În timp ce colegul Pisquani și cu Nanini îl ajutau pe Zarzalli să-și pună paltonul, se apropie de mine colegul Pagliani :

— Lasă-mă să-l ajut eu pe Zarzalli să se urce în taxi !

— Pînă acum l-am ajutat numai eu !

— Dacă îmi cedezi locul tău lîngă Zarzalli, îți dau rubrica filatelică la ziarul *Sus inimile.*

— Rubrica filatelică ?

— Ca să-ți tipărești articolele și numele ! făcu el. Și insista, uitîndu-se la mine : Haide, fii drăguț ! Vin alegerile și eu sînt pe listă, iar prin fața școlii trece o mulțime de lume... înțelegi ! Și-apoi mai e și Pisquani lîngă el...

Atunci îl lăsai pe Pagliani să-l ajute pe Zarzalli.

Îl susținură pe bătrîn pînă ieși din școală, îl ajutară să se urce în mașină, se uitară în jur și văzură o mulțime de lume care stătea și privea la ei.

Pisquani veni lîngă mine.

— De ce i-ai permis lui Pagliani să-l ajute pe Zarzalli ? Ești de-ai noștri sau nu ești ?

5.

Azi am umblat toată după-amiaza. Ada s-a întors acasă cu un briliant : mi-a spus că și l-a cumpărat ea.

— Mă iei drept... drept cine mă iei ? o întrebai.

Dădu din umeri :

— Dacă vrei să crezi, crede, dacă nu...

Izbucni apoi într-un rîs isteric :

— Dacă asta e stima pe care mi-o porți, de ce stai cu mine ? strigă cu ton batjocoritor.

Nu i-am răspuns.

— Eu stau fiindcă e casa mea. Mobila e a mea. Tot ce e aici e al meu !

În primele ceasuri ale după-amiezii m-am întrebat de ce dracu stăteam acolo, și-mi părea rău că am o leafă : singura mea justificare cădea.

Începui să mă gîndesc iarăși că sînt marele ciclist care îl face praf pe Coppi și gîndul ăsta era ca un drog : primejdios ca un drog. Plecai atunci de acasă și umblai toată ziua, colindai orașul pustiu și gol. Prin ferestre, prin pereți și prin ușile caselor străbătea pînă la mine concertul mașinilor, al loviturilor de ciocan, iar eu umblam fără țintă, umblam ca să-mi omor timpul, ca să omor puțin din mine.

Îmi amintii de Eva. Un gînd neașteptat, fulgerător. Începui să mă gîndesc la Eva. Cine știe unde o fi ea acum ?

Simțeam nevoia s-o văd și mergînd mă gîndeam la ea ; iată : nu umblu degeaba ; umblu s-o caut pe Eva.

În prăvălii negustorii stăteau şi-şi aşteptau clienţii : şi asta e un fel de a munci, îmi spuneam. Şi nu mă opream din mers, deşi îmi simţeam picioarele umflate şi dureroase.

Trecui prin Piaţă şi mă oprii la cafenea. Colegul Varaldi stătea la o masă, cu urechile ciulite la discuţiile clienţilor.

Eram mort de oboseală. Mă trîntii pe un scaun şi făcui o partidă de şaizeci şi şase cu ziaristul. Din cînd în cînd îmi aruncam ochii la el, la ceilalţi. Ştiam că oamenii îi privesc într-un fel ciudat pe bărbaţii încornoraţi, cu o căutătură aproape fixă ; la mine mi se părea însă că se uită cu indiferenţă. Nu aflaseră încă, îmi spusei.

Zăboveam cu gîndurile mele. „Dar sînt eu oare sigur că Ada mă înşeală ? Şi dacă sînt, ce mai caut în casa aceea ?“

Leafa mea abia mi-era suficientă ca să nu mor de foame, dar insuficientă pentru rîia care mă înăbuşea.

— Rămîn mai departe, mormăiam. Am făcut un singur act de curaj în viaţă, mi-ajunge.

— Ai aruncat-o sau n-ai aruncat-o ? mă întrebă ziaristul.

Jucai cîteva ore gîndindu-mă : ce plăcere or fi găsind oamenii în jocul de cărţi ?

Este un fel ca oricare altul pentru a simţi că trăieşti, că exişti. Pentru a te întîlni cu altă persoană şi a sta de vorbă cu ea. Poate şi pentru a simţi că nu eşti singur. Dacă omenirea a avut nevoie la un moment dat să inventeze cărţi şi să inventeze jocuri, trebuie să existe un motiv pentru care a făcut-o.

Din păcate eu nu reuşesc să-mi explic aceste lucruri. Şi pescuiesc cărţi şi le arunc, şi pescuiesc şi arunc, şi pescuiesc şi arunc, iar minutele trec, orele zboară, şi eu stau aici în faţa unui alt bărbat care aşteaptă ca eu să arunc cartea pentru ca s-o ia el, după cum eu aştept ca el s-o arunce, pentru ca s-o pescuiesc la rîndul meu : e rîndul meu... e rîndul tău... e rîndul meu... al tău...

6.

Au trecut şase zile. În aceste şase după-amiezi n-am făcut nimic altceva decît să umblu. Gîndindu-mă bine, n-am umblat ca s-o caut pe Eva, aşa cum credeam : am umblat cu intenţia să-mi surprind nevasta cu negustorul acela roşcovan. Eva era doar o scuză.

Azi după-amiază am văzut-o pe nevastă-mea ieşind din făbricuţă însoţită de negustorul cu părul roşu. M-am ascuns în spatele unei porţi şi i-am auzit trecînd ; în ceaţă, pasul Adei părea mai greu şi mai hotărît : ţac, ţac, ţac, ţac făceau paşii ei. Au trecut pe lîngă poartă fără să mă vadă. Am auzit glasul ei care spunea :

— Nu ştiu cum să mă răsplătesc pentru cadourile tale !

— Plăcerea e a mea !

— Exagerezi totuşi ! Nu merit brăţări şi inele, răspunse ea.

Apoi vocile şi siluetele lor s-au topit în ceaţă. Îngheţasem tot, eram ca paralizat. Îmi dădui două

palme şi pornii în direcţia lor, gîndindu-mă cu ură la omul acela. Nu ştiam să-mi explic însă dacă ura venea din faptul că se bucurase de farmecele nevestei mele sau că îşi bătuse joc de mine cu povestea cadourilor.

Îi văzui că se urcă într-o maşină. Se aprinseră luminile de la spate, iar înainte ca maşina să pornească, avui vreme să citesc numărul.

Unde s-or fi ducînd ?

Continuai să merg ca un automat, fără să mă gîndesc la nimic. Nu era nimic de gîndit, nimic de mirat. Căpătasem în fond certitudinea unui lucru pe care-l bănuisem.

Mersei vreo două ceasuri, gîndindu-mă cu mîhnire la Rino.

Bietul Rino, nu merita o astfel de mamă !

Îmi dădui seama că făcusem de trei sau patru ori acelaşi drum şi-mi veni în minte : pajişte cupită de piciorul cocoşului. Dacă eşti deştept, găseşte legătura logică !

Trecui prin faţa unui hotel şi ochii mi se opriră pe numărul unei maşini. Am înlemnit : era maşina în care se suise Ada... Recitii numărul de cîteva ori şi-l controlai cu cel pe care mi-l însemnasem în notes : era acelaşi. Citii şi marca : ea era ! În faţa unui hotel...

Liniştit, mă dusei la un magazin de arme şi mă uitai la revolverele expuse în vitrină... Era unul tare frumos, cu tocul de sidef.

Ce să fac ? Era limpede că trebuia să fac ceva, pentru a-mi demonstra că sînt un bărbat jignit în onoarea, în drepturile lui.

Mă hotărîi să mă duc să cumpăr un ciocan. Judecam cu sînge rece şi calm. „Calm şi sînge

rece", îmi spuneam, gîndindu-mă că ciocanul nu putea să ucidă.

Cumpărai un ciocan mare, cu care aveam de gînd să-i dau de cîteva ori în cap, şi intrai în hotel.

Pe pupitrul portarului se afla deschis buletinul Adei : fotografia ei îmi zîmbea.

— Au venit aici doi amanţi ! spusei.

Portarul aruncă o privire colegului său şi zise :

— E un hotel serios, domnule !

Îi strecurai în mînă o hîrtie de cinci mii de lire :

— Aş vrea o cameră lîngă ei !

Portarul îşi privi din nou colegul şi zise :

— Îmi făgăduiţi că n-o să se întîmple nimic ?

— Vă dau cuvîntul meu de onoare !

Prezentai buletinul : îl comparară cu cel al Adei şi deveniră şovăitori.

— Înţelegeţi încurcătura noastră, domnule ! spuse al doilea portar.

Îi dădui şi lui cinci mii, şi atunci, înmînîndu-mi cheia, spuse cu vocea scăzută :

— Etajul întîi, camera 12.

— Mulţumesc !

— Vă rog să aveţi grijă...

— Fiţi liniştiţi, spusei cu un ciudat sentiment de bucurie.

Intrai în camera 12, gîndindu-mă : „Şi-acum ?" Mă aşezai la pîndă lîngă uşă.

La un moment dat aud din camera de alături o respiraţie gîfîitoare, un fel de ţipăt care se destrăma într-un horcăit.

— Ea este, mă gîndii.

Horcăiala continua. Ada ţipa la contactul sexual, ţipa de plăcere, ca acum... Ada horcăia. În clipa aceasta e goală cu un bărbat lîngă ea în pat, şi eu

stau aici, cu un ciocan în mînă, stau aici și mă gîndesc că Ada e cea care horcăie...

A încetat. O clipă de liniște. Îmi pregăteam ciocanul în mînă cînd îl auzii din nou... îmi mușcai buzele. Eram gelos pe virilitatea acelui bărbat, pe forța lui de mascul...

Trebuia să mă aștept. Ada e o femeie cu temperament. Și gîndul acesta mă liniștea : era mai mult o scuză pentru mine decît pentru ea.

Iar horcăielile nu conteneau, și eu auzeam că-i face plăcere, ascultam sunetele care ieșeau din gîtlejul ei, ascultam, ascultam, ascultam...

Mă plimbam prin odaie ; îmi astupam urechile, dar zgomotul îl simțeam chiar și fără să-l aud. Soția mea e cu un bărbat, îmi spuneam.

Îmi atinsei membrul, stătut și stafidit, și-mi veni să rîd.

— Nu mai e bun decît să facă pipi !

Trîntit pe pat, priveam dreptunghiul ferestrei care se proiecta pe tavan.

Din nou... Din nou același horcăit... din nou... Probabil că este îndrăgostită de omul acela, iar el este îndrăgostit de ea. Gîndul acesta îmi făcu plăcere. O plăcere de rîie.

Din nou...

Lacrămile îmi alunecau pe obraz ; una îmi ajunse pe buze : era sărată. Timpul trecea. Mi-o spunea umbra ferestrei, care se făcuse oblică. „La ce te gîndești ? La legătura logică a situației tale ?“ Dincolo se făcuse tăcere. Satisfăcuți și sătui, acum au să plece. Sau poate că nu. Or fi stînd îmbrățișați, și Ada i-o fi privind degetele de la picioare. Cu siguranță așa trebuie să fie...

Horcăitul reîncepe...

În clipa aceea n-o uram pe Ada : îl uram pe el. Uram vigoarea lui virilă. Și horcăitul nu mai contenea...

Camera începu să se întunece, umbrele mobilelor se profilau pe pereți. Pe coridor se auzea zgomotul de papuci tîrîți ai vreunei cameriste.

Ce-or fi gîndind cei doi portari știind că nevasta se află în camera numărul unsprezece cu amantul ei, iar bărbatul aici, la numărul doisprezece, trîntit pe pat, uitîndu-se în gol, cu un ciocan în mînă, și așteptînd liniștit ?

Horcăiala continuă...

Era nestăpînită, mai nestăpînită decît înainte. Îmi aducea aminte de Ada din primele nopți ale căsătoriei noastre. Așa făcea dragoste, cu același geamăt nestăpînit...

Șușotesc... Nu înțeleg ce spun, dar îmi închipui...

Cu mine sînt ani de cînd nu mai simte aceeași plăcere. De cînd a devenit obișnuință. Geamătul ei s-a făcut mereu mai slab, mai puțin firesc. Uneori mi se părea că sunetele ieșeau cu caznă din gîtlejul ei...

Și iarăși... și iarăși... și iarăși...

7.

...Uite ! În camera cealaltă aud pași.

Mă pregătesc la ușă, cu ciocanul în mînă, și mă gîndesc să nu-l strîng prea tare, dar s-o lovesc bine pe Ada și pe roșcovan în cap... În clipa aceea mă simțeam ca un actor : ca și cînd aș fi fost privit

de oameni la o repetiţie. Poate din pricină că portarii mă ştiau acolo.

Trec cinci minute şi aştept.

Horcăielile au încetat. Probabil că se îmbracă şi Ada zăboveşte cu îmbrăcatul. Aşa făcea şi cu mine în primii ani.

Ce ciudat îmi sună : *şi cu mine! Şi cu mine*...

Aud paşi...

— A murit bunicul ! spuse o voce.

— Acum a murit, spuse altă voce.

Din camera numărul unsprezece văd ieşind două maici şi un medic şi pe pat zăresc un bătrîn întins.

— A mur... Femeia se întrerupe, privind fix ciocanul pe care-l strîng în mînă.

— Toată după-amiaza a fost în agonie ! spuse medicul.

Cobor. Portarii se uită la mine cu o privire vicleană.

În faţa hotelului maşina nu mai era.

Ne socotim noi acasă, îmi spun. Strîng ciocanul sub haină şi o pornesc încet spre casă, trăgîndu-mi paşii. Îmi făcea o plăcere ciudată să merg aşa, aşteptînd ceea ce va veni.

Mă oprii în faţa unui chioşc cu ziare şi mă uitai la poza unei actriţe. Pornii apoi mai departe. O vecină îmi făcu semn să mă grăbesc.

— Femeia dumitale se simte rău ! Te-am căutat peste tot, am răscolit tot oraşul ; se simte rău femeia dumitale...

Alergai acasă. Îl găsii pe don Licodori cu o figură de circumstanţă şi un doctor care clătina din cap, iar pe Rino stînd lîngă ei ca o cîrpă.

— Vrea să-ţi vorbească, îmi spuse don Licodori.

Ada era pe moarte. Avea un aer luminos, parcă de bucurie, care mă impresionă.

— Antonio... te-am înşelat tot timpul... Antonio... tot timpul, din primele zile ale căsătoriei... Antonio... copilul cu părul roşu era al tău. Îţi jur... era al tău... Antonio... Rino nu e al tău...

— Ce-ai spus ?

— Ce-ai auzit... Rino nu e al tău... nu e al tău...

— Cum ?

Dădu din cap :

— ...Nu... şopti. Capul îi căzu pe pernă, iar trupul mi se păru că exală un miros...

— Ada ! strigai.

Deschise ochii :

— Rino nu e al tău ! spuse cu o sforţare, iar capul i se răsturnă greu şi rece. Un zîmbet parcă ironic, parcă sarcastic i se aşternea pe faţă.

8.

Mă gîndesc mereu la Eva. Şi cînd nu mă gîndesc la ea, mă gîndesc că sînt ciclist-rachetă. În felul acesta alung îndoiala pe care mi-a lăsat-o Ada. Mi se pare cu neputinţă ca Rino să nu fie copilul meu. Caut să mă conving că Ada mi-a făcut această mărturisire ca să se răzbune : cum fac sinucigaşii care lasă în urmă scrisori în care aruncă asupra altora răspunderea actului lor. O răzbunare de acest gen.

Îmi tîrăsc viaţa de la douăzeci şi şapte la douăzeci şi şapte ale lunii, dată la care mă duc să ridic

maldărul acela de plicuri care, adunate la un loc, reprezintă salariul meu.

Plicul pe care scrie : muncă obişnuită. Plicul pe care scrie : ore suplimentare. Plicul : indemnizaţie de prezenţă. Plicul : indemnizaţie de chirie. Plicul : indemnizaţie de studii. Plicul : indemnizaţie de diplomă. În fond, valoarea omului nu stă în ceea ce cîştigă, ci în ceea ce ştie. E o banalitate pe care ne-o aruncăm unul altuia între colegi, cum îşi aruncă jucătorii de fotbal mingea. Din păcate acum ne-a venit un coleg nou care pretinde că valoarea omului nu stă în ceea ce ştie, ci în ceea ce realizează. Prezenţa lui a devenit odioasă întregului colectiv. Materialist !

— Eu nu sînt materialist, sînt pozitivist ! se justifică el.

Azi-dimineaţă am ţinut o lecţie activă de ştiinţă în faţa inspectorului, care a venit să se convingă dacă sînt apt ca să predau lecţii copiilor.

Am împărţit clasa în trei grupe.

Primul grup trebuia să imite, cu glas puternic şi scandat, zgomotul pe care-l face toporul lovind un trunchi de copac : poc pauză poc pauză poc pauză poc pauză poc pauză.

Al doilea grup, încorporîndu-se în zgomotul făcut de cel dintîi şi acordîndu-se cu el, imita ferăstrăul pădurarului :

Hîrrşş Hîrrşş Hîrrşş Hîrrşş Hîrrşş Hîrrşş Hîrrşş Hîrrşş (prelungit, fără pauze).

Al treilea grup, ţinînd seama de zgomotele celorlalte două, striga : „Atenţie !"

Intervenii eu :

— Uitaţi-vă în sus la coroana pomului !

Şi toţi se uitau tăcuţi în tavan.

Al doilea grup, imită, întîi murmurînd, apoi cu vocea crescîndă pînă la a deveni strigăt, zgomotul copacului care cade şi a trunchiului care se rupe. CRA A A A A A A A A A C C C C C C C

— Atenţie la zgomotul care creşte şi scade, spusei, la subiect şi la acţiune. Subiectul : Copacul viguros de pe munte îşi mişcă încet frunzele la adierea unui vînt uşor.

Elevii intrară în acţiune : îşi frecau mîinile una de alta şi, în acelaşi timp, executau cu gura un foşnet şoptit.

— Atenţie ! Subiectul : cerul se întunecă pe negîndite şi cu repeziciune. Vine furtuna. Vîntul se face mai puternic şi scutură crengile.

Copiii îşi făcură mîinile pîlnie în jurul gurii, imitînd vîjîitul crescînd al vîntului :

uuuuuuu uuuuuuuuuu UUUHHHUUUUUHHHH

Jumătate din ei continuau în schimb să imite, cu mai multă putere, zgomotul frunzelor : ŞŞŞŞŞŞŞŞ

— Atenţie ! Subiectul : Tunetul, mai întîi depărtat, răsună acum pe munte !

Toţi copiii imită cu mîinile pîlnie la gură, zgomotul tunetului.

— Atenţie ! Subiectul : ploaia biciuie cu violenţă crengile şi frunzele bătrînului copac.

Copiii bat din mîini cu degetele desfăcute. În acelaşi timp cu gura imită pic-pic-ul stropilor de ploaie pe frunze şi pe trunchi. Pic pic, pic pic, pic pic.

— Subiectul : furtuna s-a potolit, pe cerul, acum senin, apare curcubeul.

Copiii întind brațele și desenează semicercul curcubeului, însoțindu-și mișcarea cu un ahhhh ! de mirare. Ahhhh !

— Atenție : pe ramurile copacului păsărelele își scutură penele ca să se usuce.

Copiii imită ciripitul păsărelelor. Cirip cip, cip, cip.

9.

Colega Drivaudi a ajuns la ultima gradație a ultimului coeficient. Se pregătește să iasă la pensie. Ceea ce mă face să mă simt mic în fața ei este faptul că are numai cîțiva ani mai mult decît mine, care sînt încadrat la prima gradație a primului coeficient.

— Monbelli, nu poți să trăiești singur, mi-a spus azi dimineață. O femeie, da, poate trăi singură, dar un bărbat... Vezi, Monbelli, nu ca să te critic, dar gulerul cămășii dumitale nu e așa cum trebuie ; și dacă nu respectăm noi cei dintîi, și prin ținuta exterioară, templul educației, cum putem cere altora să ne respecte pe noi ?

Acum am să urlu, mă gîndeam. Dar spusei :

— Așa e !

— Monbelli, urmă Drivaudi, dumitale îți trebuie o nevastă. Dacă mă asculți pe mine, are să-ți fie bine !

— Așa e !

— Există o domnișoară, Monbelli, o domnișoară care este exact ce-ți trebuie. Are cinci ani mai puțin

decît dumneata și, fii atent, e definitivă ! A ajuns la coeficientul 222, ultima gradație ! Și știi cum se întîmplă : dintr-o leafă, unul trăiește prost ; din două, doi trăiesc bine. Lefurile voastre puse la un loc fac cît o leafă de director de școală, după șase ani de serviciu !

— Așa e !

— Și dacă ai ști ce fel de femeie este ! Moralitatea personificată ! În fiecare zi se duce la biserică ; pe copii îi învață catehismul ; e toată numai suflet, numai suflet, Monbelli, pîinea lui Dumnezeu!

— Ah, da ?

— Și nici ai ei n-o duc rău ! Nu-i dau banii afară din casă, dar știi, e singurul copil la părinți. Ascultă-mă pe mine, care am ajuns la ultimul coeficient : însoară-te cu o fată singură la părinți ! Și cu Rino să faci la fel : bagă-i în cap încă de pe acum, cît e copil, să se însoare cu o fată singură la părinți.

— Da, da !

— Gîndește-te, Monbelli ! E o fată admirabilă ! Gîndește-te : are casa ei, cu grădină de zarzavat în spate, care poate fi și teren de casă. Părinții ei muncesc singuri pămîntul. Au patru vaci, vreo cincizeci de găini și în fiecare an taie un porc !

Colega se făcu roșie la față și continuă :

— Gîndește-te ce-ți intră în luna decembrie în pungă ! Două lefuri de fiecare, fac patru lefuri... fără să mai pui la socoteală și restul... Ce zici ?

— Am să vorbesc cu Rino ! — răspunsei mecanic.

Colega se întunecă la față :

— Nu ! Copiii nu pot să înțeleagă ! Ce-l amesteci pe Rino ? De altfel, dacă fata e dispusă

să ia un văduv cu un copil, înseamnă că are inimă ! Ţi-am spus, Monbelli, pîinea lui Dumnezeu !

— Înţeleg !

Îşi prelinse privirea pe îmbrăcămintea mea neîngrijită, pe pantofii mei scîlciaţi :

— Vrei să-i vezi fotografia ?

Scoase o fotografie din geantă : văzui un obraz mare şi durduliu, pe care era întipărit un zîmbet de fericire.

— Ia uite ce mireasă voinică şi frumoasă ! Vezi ce mireasă frumoasă ?

Îmi făcu cu ochiul :

— Să vorbesc cu ea ? E singură la părinţi !

10.

Astăzi, adunare a învăţătorilor pentru programul de meditaţii. A luat cuvîntul directorul-inspector.

— Noi sîntem de acord cu ceea ce în mod impropriu se numeşte program de meditaţii, cînd ar fi mai exact să se numească : după-amiază recreativă. Această utilă instituţie nu va putea căpăta totuşi o formă concretă, deoarece programul de meditaţii nu se face gratuit, iar un articol al regulamentului (mai precis articolul optsprezece) menţionează că un învăţător nu poate să încaseze bani de la elevi.

Se ridică colegul Bragaglia :

— Dar noul statut juridic nu mai menţionează acest fapt...

— Noi funcţionăm tot după statutul vechi !

Se ridică Amiconi :

— N-aţi auzit dacă s-a aprobat legea de la comisia a zecea ?.,. Tot nu s-a aprobat ?... Of !

Vorbi din nou Bragaglia :

— Propun ca elevii să verse cotele pentru programul de meditaţii...

— ... Pentru după-amiaza recreativă, îl corectă inspectorul.

— ... Pentru după-amiaza recreativă, la Patronatul şcolar, care le va vărsa apoi învăţătorilor.

Inspectorul ridică degetul :

— Ne bucurăm să-ţi putem recunoaşte subtilitatea juridică ! zise el.

... În felul acesta luară naştere după-amiezile recreative. Eu strîng de la copii cotele pentru Patronat şi le depun la Patronat. Care schimbă plicul şi ni le dă înapoi.

Colegul Nanini face programul de meditaţii al colegului Amiconi.

— Eu sînt gelos pe elevii mei, spuse Amiconi, şi am să desfiinţez după-amiezile astea recreative !

— Dar trebuie să trăiască şi Nanini ! îi spuseră colegii.

Amiconi strînse din buze cu necaz.

— Şi trebuie să-şi facă după-amiezile recreative tocmai cu clasa mea ? Credeţi că am uitat ce-a spus despre titlul de *commendator* al marelui suveran din Antiohia ? Le desfiinţez ! începu el să urle.

Îmi făceam programul de meditaţii, cînd îl văd pe colegul Nanini că vine să mă întrebe dacă ştiu

să rezolv problema pe care Amiconi le-o dăduse copiilor ca temă.

Dumnezeule, complicată mai era!

Morala fabulei: seara ne-a găsit încă acolo, gîndindu-ne la soluția ei.

— Le-a mai dat și cincizeci de echivalențe, două teme și o bucată de analizat! mormăia Nanini.

A doua zi Amiconi făcu un scandal monstru. Îl chemă pe inspector și-i spuse că Nanini îi strică elevii, că îi distruge opera lui educativă.

— Nimic nu se creează și nimic nu se distruge, rosti sentențios directorul.

Amiconi continuă să-și încarce elevii cu teme și cu probleme complicate.

— Îl desființez! urla el.

După-amiezile recreative erau frecventate de puțini copii, și faima de învățător nepriceput începea să se răspîndească.

— Ăsta e învățător? Nici măcar o problemă nu știe s-o dezlege, spuneau părinții copiilor.

Nanini se plînse inspectorului, care îl chemă pe Amiconi, iar acesta îi spuse:

— Nanini face parte din partidul celor fără Dumnezeu.

— *Quieta non movere et mota quietare.* Amiconi.

Pînă într-o zi, cînd Nanini se zbătea cu o problemă cum alta mai încîlcită și mai complicată nu putea fi.

— M-a desființat! șuieră el. Apoi strigă: Copii! Scrieți cu bucle frumoase următoarea dictare. Are titlul: testamentul unui educator. „Urez învățătorului Amiconi să plesnească în clipa cînd va încasa prima lui pensie de profesor de liceu", dictă el silabisit. Se uită batjocoritor în jur și scuipă pe jos și pe pereți. Asta e dragostea mea pentru școală! spuse. Apoi se duse după tablă și făcu pipi. Pe urmă spuse: Am iubit copiii așa cum iubești rahatul!

Și ieși din clasă cu o figură răvășită.

După cîteva ceasuri fu găsit pe calea ferată, zdrobit de tren.

— S-a întîmplat o nenorocire, spuse inspectorul, și cuvîntul nenorocire trecea din gură în gură. Să nu arunci discreditul asupra merituosului corp didactic, îl ruga inspectorul pe ziarist. Iar el îi închină lui Nanini una dintre istorioarele lui.

„Un accident a tăiat firul vieții învățătorului Nanini. Portar al școlii! Îți cer un lucru pe care nu poți să-l faci; dar eu te rog, portarule, să-l faci! Cînd vor începe lecțiile, lasă poarta școlii deschisă. Trebuie să intre învățătorul Nanini: și va fi prima oară cînd va întîrzia. Învățătorul Nanini vrea să vină să-și regăsească elevii pe care îi iubea atît de mult, colegii pe care îi admira atît de mult, pe domnul director al său. Te rog, portarule, ai grijă să lași poarta deschisă! Învățătorul Nanini vrea să se întoarcă în minunata lui împărăție: școala!"

11.

Am cunoscut-o pe învățătoarea singură la părinți. O cheamă Roza și e mai grasă decît puteam să bănuiesc din fotografie. Are un trup fleșcăit și

sînii mari. Colega Drivaudi îmi luă mîna și mi-o puse pe șoldurile ei :

— Ca să vezi cît sînt de tari și de puternice !

Găsi un motiv ca să mi-o aducă acasă. Roza văzu dezordinea în care trăim și așeză toate lucrurile la locul lor. Prezența ei mă deranja. Drivaudi mă lămurea că Roza avea ceva bani puși deoparte — în afară de celelalte, se-nțelege — economii adunate de ea din lecțiile particulare. E o fată care duce la oboseală, adăugă.

Rinuccio se uita pieziș la ea.

— Ți-ar plăcea să ai o a doua mamă ca Roza ? îl întrebă Drivaudi.

Cu capul în pămînt, Rinuccio spuse :

— Mă las de învățătură !

— Rinuccio, se poate ?

— Mă las de învățătură ! N-o vreau pe aia, spuse cu încăpățînare.

Fugi în camera lui.

Drivaudi îmi făcu cu ochiul.

— Copii ! zise ea. Cînd o să găsească totul de-a gata, o să-și schimbe părerea !

— Nu pot să risc, spusei. Vreau ca Rino să se facă profesor de liceu !

Se despărțiră de mine cu răceală. La ușă, Drivaudi îmi spuse :

— Mai gîndește-te. Fata are răbdare !

Femeia nu mă entuziasmase, dar în casă era nevoie de cineva. Mă dusei la Rino și-i explicai. Mi se părea ciudat că eu, tatăl lui, trebuia să-i fac, plin de jenă, o asemenea propunere.

— Vezi, Rino, de o femeie avem nevoie ! Treaba din casă îți ia un timp prețios pentru învățătură, și pînă la urmă tot prost merg lucrurile !

Rino lăsă capul în jos :

— Te superi, tată ?

Mă îmbrățișă :

— Nu vreau, tată, n-o vreau pe asta în casa mea !

Ieșii din cameră și ascultai o clipă la ușă. Plîngea.

Apoi plecai la școală. Colegul Filippi și colegul Pisquani discutau dacă educația e știință sau artă.

— E știință la fel ca medicina, fizica, astrologia ! zicea unul.

— E artă. Ca muzica, pictura, sculptura ! îl contrazicea celălalt.

Supuseră problema inspectorului. Inspectorul zise :

— Educația este sinteza dintre știință și artă !

— Atunci noi sîntem și artiști și oameni de știință ? întrebă Cipollone.

— Bineînțeles, răspunse Pisquani.

Bucuroși ne frecam mîinile. După ce mai discutarăm puțin, ne veni o altă idee. Dacă educația a fost înaintea prostituției sau invers, dacă prostituția a fost înaintea educației.

— Prostituția s-a născut o dată cu omul ! spuse Pagliani.

— Nu e adevărat. Educația s-a născut o dată cu bărbatul, în timp ce prostituția s-a născut o dată cu femeia. Și cum bărbatul a fost creat înaintea femeii, înseamnă că învățătura există înaintea prostituției !

Pagliani se gîndea, iar Pisquani făcea pe expertul. Raționament socratic, se lăuda el.

— M-ai învins, dar nu mai convins, mormăi Pagliani jignit. Dar reacţionă imediat: Pisquani, ştii că nu mai eşti şef de grupă pe primul coridor? Nu! Şeful de grupă a fost suprimat.

— Şefii de grupă! îl corectă Pisquani.

— ... Acum şefii de grupă se numesc oameni de încredere! încheie Pagliani.

— Nu se poate! spuse Pisquani.

— Aşa cere noul statut juridic.

— Eu sînt şef de grupă!

— Om de încredere! Şeful de grupă creează o ierarhie. Tu eşti om de încredere.

— *Sutor, non ultra crepidam*[1]! rînji Pisquani.

— Om de încredere! Mare lucru! Să fii om de încredere fără un ban pe mînă!

— Nu isprăveşti cu omul tău de încredere?

— Dar tu de ce mi-ai spus *sutor, non ultra crepidam?*

Sună clopoţelul. Începea cenaclul pedagogic. Cenaclul pedagogic era o reuniune săptămînală a învăţătorilor, în care discutau experienţele lor didactico-pedagogico-filozofice.

Luă cuvîntul unul care după înfăţişare trebuie să fi fost încadrat la coeficientul 229 cu două gradaţii.

— Am reuşit să demonstrez ştiinţific existenţa lui Dumnezeu! spuse el.

— Nu demonstra un lucru gata demonstrat! strigă o învăţătoare vîrstnică, cu limita maximă de salarizare.

---

[1] Cizmarul nu merge mai departe de gheată (lat.).

— O demonstrez pentru cine nu crede. Şi va crede! spuse colegul. Iată dovada. Iau un ateu care nu crede în Dumnezeu...

— Am vrea să vedem un ateu care crede în Dumnezeu! îl întrerupse inspectorul.

— ... şi-i spun acestui ateu: crezi că doi şi cu doi fac patru? Şi ateul îmi răspunde: în mod obligatoriu! Iar eu îi răspund: dacă crezi în cifra doi, de ce nu crezi în Dumnezeu?

Se uita în jur, aşteptînd poate încurajare, dar colegul Cipollone dădu din cap:

— Cunosc o metodă mai bună!

— Care este această metodă? întrebă directorul. Cipollone se ridică.

— Ce este o picătură? Nimic, începu el. Dar două picături ce sînt? Nimic! Dar trei picături? Nimic. Dar patru, cinci, şase picături ce sînt...?

— ... Nimic! strigară colegii.

— Şi totuşi o picătură lîngă alta, dau fluviile, mările, oceanele! încheie Cipollone.

— Un moment, strigă Pisquani. Nu e de loc adevărat că o picătură nu este nimic. Dacă ne gîndim că într-o picătură se găsesc o mie de bacterii, trebuie să admitem că picătura este un tot!

— Nimic!

— Tot!

Interveni inspectorul.

— *In medio stat virtus*, spuse el. Picătura nu este nici nimic, nu este nici tot. Să repetăm: *in medio stat virtus:* virtutea se află la mijloc. O picătură...

— Este nimic! strigă Cipollone.

— Este un tot! replică Pisquani.

— O picătură nu este nici nimic, nu este nici tot ! Ci... o picătură ! conchise directorul.

În continuare vorbi un învățător de la o școală populară pentru tinerii muncitori.

— Elevii mei, spuse el cu un aer mîhnit, mă fac să mă gîndesc la un viitor întunecat. Iau cu asalt televizorul cînd se transmit gale de box sau concursuri de muzică ușoară. Și fug de el cînd se citește proză sau se anunță programe culturale, ca emisiunea profesorului Cutolo. Vinerea trecută i-am făcut să asculte totuși cu plăcere *Troienele* de Euripide. Cînd s-a terminat spectacolul, am provocat o discuție pe care am condus-o eu și care a dat roade...

Îi urmă la cuvînt un învățător de curs seral pentru ucenici și muncitori :

— Elevii abia așteaptă să împlinească optsprezece ani ca să se ducă în anumite case...

Colegele se înroșiră. Învățătorul continuă :

— Elevii mei sînt aproape toți comuniști !

— *Liberas nos Domine*, spuseră colegele în cor, parcă ar fi dat răspuns la o rugăciune.

— Vin la școală numai ca să-și treacă timpul, dar sînt indiferenți la cultură. Le-am citit, ca să vă dau un exemplu, bucata : *„Adio munți însoriți cu izvoare..."* [1]

— *„... și culmi înălțate spre cer..."* — completă directorul, cu un gest al mîinii sugerînd muzicalitatea lor.

— Și totuși i-am văzut cu ochii mei pe unii căscînd, spuse învățătorul.

— Nu se poate ! strigă una cu coeficientul 371.

[1] Din *Logodnicii* lui Manzoni.

— Dacă vă spun ! răspunse dezolat colegul de la cursul seral.

Atmosfera deveni tristă.

Vorbi apoi unul care lucra într-un cătun și începu să descrie astfel acel loc :

— Nu spun *Tatăl nostru* !...

— Cristos s-a oprit la Vigevano, zise inspectorul.

— Măcar de-ar fi așa ! zise una cu ultimul coeficient. N-ar mai flutura steagul barbarilor pe turnul lui Bramante !

— Numește barbar cel mai civilizat popor din lume ! urlă Pisquani. Domnule inspector, colega m-a jignit în sentimentele mele morale. Fac apel la constituție !

— Și el m-a jignit în sentimentele mele de catolică apostolică romană ! replică învățătoarea cu ultimul coeficient.

— *Quieta non movere et mota quietare*, spuse inspectorul.

Luară din nou cuvîntul învățătorii stagiari, vorbind despre experiența lor în școlile serale muncitorești de la orașe și sate.

Se ridică inspectorul :

— Înțelegem starea voastră sufletească, dragi speranțe ale școlii ! Dar să nu disperăm. Unul dintre elevii voștri ne-a dat un răspuns care ne-a umplut de emoție. L-am întrebat : de ce vii la școală ? Știți ce ne-a răspuns ?

— Ce v-a răspuns ? întrebă un cor de glasuri.

— Ne-a dat un răspuns care ne-a umplut de emoție. Ne-a răspuns : vin la școală ca să-i învăț pe copiii mei să scrie și să citească !

Urmă o tăcere meditativă...

12.

Tînărul învăţător de la şcoala populară spuse :

— Domnule inspector, încasez trei mii de lire pe an, la examene, pentru fiecare elev promovat. Şcoala mea numără acum douăzeci de elevi, dar nu mi se dă îngăduinţa să-i examinez pe toţi. Cer sindicatului să intervină.

Se ridică Pisquani :

— Sindicatul Snase a obţinut pentru dumneavoastră, învăţătorii de la şcolile populare, o reducere de treizeci la sută pe căile ferate, pe o distanţă de o mie de kilometri...

— Sindicatul Snuse, urlă Pagliani, a obţinut patruzeci la sută reducere pentru două mii de kilometri !

— Trei mii de lire pentru fiecare elev promovat a fost o izbîndă a sindicatului Snuse ! urlă Pisquani. Înainte se plăteau două mii.

Pagliani nu-i dădu replica. Pisquani îşi freca mîinile de bucurie.

— Ţi-arăt eu ţie acum, zise Pagliani, privindu-şi colegul de la celălalt sindicat. Domnule inspector, în numele meu şi în numele sindicatului pe care îl reprezint, vă cer o favoare. Mă adresez sentimentelor dumneavoastră umanitare de soţ, de părinte şi bineînţeles de educator ! Tinerii aceştia sînt obligaţi să facă mari sacrificii pentru a putea preda în şcolile populare. Aţi auzit ? Trei mii de lire pentru fiecare elev promovat ! Se ştie că ei lucrează aici pentru a putea să obţină punctajul care le va îngădui mîine să intre în şcoală. Domnule inspector : daţi-le tuturor calificarea maximă !

Inspectorul se luă cu mîinile de cap.

— O foaie calificativă notată cu „foarte bine“ valorează două puncte : „cu distincţie“ un punct şi jumătate. Faceţi-le cadou jumătatea aceea de punct pentru a-i ajuta să fie angajaţi în învăţămînt ! continuă Pagliani.

Se ridică inspectorul :

— Înţelegem starea dumitale sufletească şi apreciem mărinimia care te-a îndemnat să iei cuvîntul. Dar, domnilor colegi, dacă începem prin a da „foarte bine“ acestor tineri, ce-o să le mai dăm cînd vor deveni învăţători adevăraţi ?

— Este o jignire la adresa trecutului nostru de pedagogi, spuse una cu coeficientul maxim. Sau preşedintele sindicatului îşi retrage propunerea, sau ne retragem noi din sindicat !

— *Quieta non movere et mota quietare*, spuse inspectorul. Dragi învăţători, vă aduc la cunoştinţă că mîine va fi prezent între noi domnul şef al inspectoratului şcolar !

Într-adevăr a doua zi, spilcuiţi, ne aflam adunaţi cu toţii în sala de festivităţi, pentru a-l aplauda pe şeful inspectoratului şcolar.

O colegă îi înmînă trei monografii : *Cum să-mi înfrumuseţez mintea, Cum să-mi înfrumuseţez inima, Cum să-mi înfrumuseţez sufletul.*

Colegul Pisquani îi dădu în semn de omagiu două monografii : *Puţină ştiinţă cosmică* şi *Armonia naturală ca inspiratoare a artei.*

Colegul Pagliani îi oferi cartea lui : *Căsătoria, Şcoala şi Altarul.*

Colegul Amiconi îi făcu cadou un tratat al său intitulat : *Profeţii mesianice.*

Pe masă zăcea un maldăr de foi dactilografiate şi tipărite.

Inspectorul ţinu o conferinţă cu titlul : „De ce avem încredere în omenire".

Începu astfel : „Să nu disperăm. Un bătrîn elev de la şcoala populară ne-a dat un răspuns care ne-a umplut de emoţie. L-am întrebat : de ce vii la şcoală ? Ştiţi ce ne-a răspuns ? Vin la şcoală ca să-i învăţ pe copiii mei să scrie şi să citească..."

În timp ce inspectorul vorbea, mă uitam la colegii mei. Toţi aveau chipurile obosite şi trase de nesomn. Se vedea că lucraseră toată noaptea ca să-şi pună monografiile la punct. În cursul dimineţii mai telefonau încă dactilografelor sau tipografilor ca să întrebe dacă erau gata sau nu. „Atenţie la greşeli !" strigau ei în receptor.

Se ridică apoi Amiconi şi-l întrebă pe inspectorul şef dacă ştia ceva în legătură cu legea care-l interesa.

— De ani de zile stă la comisia a zecea a ministerului, zise el.

Inspectorul şef nu ştia nimic.

Porni apoi să viziteze clasele.

— Ghicesc dacă învăţătorul face şcoală activă sau nu după felul în care sînt aşezate băncile, spuse el.

Într-adevăr, în fiecare clasă băncile erau aşezate altfel decît obişnuit : unele drept, altele oblic, o bancă într-o parte, altă bancă în altă parte ; erau clase care aveau catedra în centru, altele tabla în mijlocul băncilor ; clasele unora erau împărţite în centru şi fracţiuni, ale altora în ministere.

— Cum vine povestea asta cu ministerele ? întrebă inspectorul pe colegul Filippi.

— Elevii îşi aleg miniştrii lor, fără să folosească sistemul proporţional şi majoritar. Ministrul de externe duce circularele în celelalte clase. Ministrul de interne se ocupă de disciplină, de curăţenie şi de stropitul ghivecelor de flori. Ministrul învăţămîntului are grijă să nu lipsească nimănui caiete, peniţe, tocuri. Ministrul transporturilor adună caietele şi lucrările scrise şi le împarte copiilor...

— Şi cît timp rămîne un ministru în funcţiune ? întrebă inspectorul şef.

— Educaţie morală, civilă şi fizică. Atunci cînd la Roma e criză de guvern, facem noi alegeri, spuse Filippi.

Trecurăm în clasa unei învăţătoare cu coeficientul 325. Toţi pereţii erau tărcaţi cu inscripţii : Inspiră-te de la Isus. Inspiră-te de la părinţi. Inspiră-te de la învăţătoare...

Intrarăm în clasa altui coleg care dimineaţa e învăţător, iar după masă samsar. Ce-am găsit în clasa lui ? Un cîntar, morcovi, cartofi, vreo treizeci de timbre, o etajeră cu cărţi de pedagogie pe care le cumpărase cu ridicata de la o taraba. Volume cu aceste titluri : *Cum să modelezi copiii !* Sau : ***Educare de la educare...*** Sau : ***Religia înţeleasă nu ca teroare servilă ci ca dorinţă...***

Părea foarte firesc ca toate aceste clase să aibă băncile împinse spre perete, iar tabla de scris să se găsească fie la mijloc fie întinsă pe jos.

Între rîndurile de bănci un coleg scrisese tot felul de nume, ca şi cum ar fi fost străzi. Strada Papa Pius al XII-lea. Strada Sf. Giovanni Bosco.

Strada Giovanni Maria Mastai Feretti (Pius al IX-lea).

— De trei ori pe lună schimb numele străzilor, spuse învăţătorul, şi toate au legătură cu ceea ce explic.

Nimerirăm apoi în clasa unui coleg cu limită inferioară de încadrare. Inspectorul şi învăţătorul făcură ochii mari. Strîmbau toţi din nas, ca şi cum ar fi intrat într-un canal de scurgere. Clasa aceea avea trei rînduri de bănci, una în spatele alteia, catedra în faţa lor şi tabla la dreapta.

— Acest învăţător nu-şi dă încă seama ce înseamnă şcoală activă, spuse jenat inspectorul. E încă la sistemul livresc de pedagogie. Dar e tînăr şi eu sînt de părere că tineretului trebuie să-i acordăm încredere.

Inspectorul şef încuviinţă. După care plecă. Învăţătorii rămaseră încremeniţi : pe masa din sala de festivităţi zăcea mormanul de monografii pe care uitase să le ia cu el.

13.

E sîmbătă seara. Merg pe o stradă tăcută şi pustie. Burează. Pe asfaltul umed se reflectă cuvintele şi culorile firmelor de neon. E noapte. În jurul meu nu e nimeni : doar un om care-şi tîrăşte pasul obosit ; de ce s-o fi aflînd pe stradă şi unde s-o fi ducînd ? Era lung bulevardul pe care mergeam ; mă gîndeam să mă duc pînă la capătul lui şi să mă întorc. Tăcerea aceasta făcută

din ferestre luminate şi din porţi închise, îmi spuneam, este tăcerea oraşelor de provincie.

Mă uit la o fereastră luminată şi mă gîndesc că dincolo de ea, sub lumina care se vede, trăiesc oameni. Tocurile mele răsună zgomotos pe caldarîm : oamenii aceia îmi aud mersul, se bucură că stau la căldură şi se gîndesc că cineva umblă prin ploaie.

Mă opresc în faţa unei vitrine cu automobile. N-am mai văzut-o pînă acum : e nouă. Încerc să-mi amintesc ce era înainte în locul ei. Nu-mi aduc aminte. Ceva s-a întîmplat, ceva s-a schimbat. Vigevano are un magazin de automobile. Mă bucur. Nu din pricina magazinului de automobile, ci pentru că s-a schimbat ceva. Şi într-o mică măsură şi din pricina magazinului de automobile.

Merg mai departe şi mă gîndesc : s-a schimbat ceva. Şi mi se pare ciudat că mă bucur, că magazinul acela mi-a putut da un sentiment de mulţumire.

Cu gîndul acesta am ajuns la capătul bulevardului. Dincolo de el, şoseaua care duce la Novara se pierde în întuneric. Nu mă opresc. Mă cufund în beznă şi mă simt despărţit de lume. Îmi urmăresc umbra care răsare din pămînt în lumina maşinilor care trec şi se proiectează, prelungă şi uriaşă, în faţa mea, se mută spre dreapta cu viteza maşinii şi îmi dispare în spate. Umbra aceea e umbra mea.

„De ce m-oi fi bucurînd că s-a deschis un magazin de automobile ?“, mă întreb. Îmi aud glasul care-mi sună ciudat, dar plăcut ; are o sonoritate misterioasă.

Pe un gard zăresc umbra unei femei. A coborît din mașină. Stă locului, parcă așteaptă ceva.

Încetinesc pasul gîndindu-mă că de cînd sînt văduv n-am mai cunoscut o femeie. Prin întuneric văd că e ea, că e Eva.

— Ce vreme ! zic.

— Plata înainte : două mii ! răspunde ea.

— Te cheamă Eva ?

— Da, de ce?

— Ai locuit într-o colibă ?

— Ei, și ?

Vocea e grosolană, la fel ca și ea.

— Să știi, plata înainte : două mii !

Pornește de-a lungul unei poteci care dă într-o curte. Deschide o ușă și văd o bătrînă dînd în cărți. Mă duce după ea într-un fel de beci.

Se dezbracă automat, așa cum fac tîrfele : apoi se întinde goală pe somieră.

Trupul ei nu emană nici o lumină : este un trup obișnuit de femeie goală. Formele acelea nu au nici urmă de armonie. Parcă mă uit la o fotografie pornografică. Am chiar impresia că miroase a nespălat. Trebuie să fie o simplă impresie : cînd era în colibă mi se părea că emană mireazmă de flori.

Mă gîndii că fusesem victima unui efect optic. Nu trupul ei lumina pădurea, ci pădurea, cu întunericul ei, făcea să strălucească albeața trupului. Îmi aminteam de scenele care păreau tablouri zugrăvite cu mînă de maestru și-mi spun că e aceeași femeie care stă aici goală în fața mea, care nu se jenează să se arate goală.

— Hai, mișcă-te ! N-ai mai văzut niciodată așa ceva ? strigă ea.

Se culcă exact ca o tîrfă.

— Ești într-adevăr Eva ? șoptesc.

— Da, într-adevăr Eva ! urlă ea.

Mă întorc acasă cu pas obosit. Tot lungul bulevardului mă gîndesc la Eva. Și ea s-a schimbat, îmi spun. Mă cuprinde o mare tristețe. Am fost cu Eva, gîndesc, cu Eva.

Mă opresc la lumina vitrinei cu automobile și-mi spun : „Consolează-te ! S-a deschis un magazin de automobile !“

14.

Mă aflu încă sub impresia Evei.

Toată după-amiaza am stat întins în pat, gîndindu-mă : „Am văzut-o pe Eva !“ Ceasuri întregi rămîn nemișcat și mă gîndesc : statul în pat este și el o acțiune. Nu sînt sigur că statul în pat este o acțiune, îmi spun însă că este ; nu știu să răspund de ce gîndesc așa, poate pentru că mi-e comod să gîndesc că și nemișcarea este o acțiune. Am văzut-o pe Eva. Am un sentiment atît de puternic al inutilității, încît azi-dimineață nici nu m-am dus la școală. Am rămas în pat, gîndindu-mă : Antonio Monbelli, angajat stagiar, cu prima gradație a coeficientului 202, stă în pat.

Timpul trecea, dar nu eram liniștit. Simțeam că trebuie să se întîmple ceva : doream să se întîmple ceva ; așteptam să se întîmple și-mi era teamă că nu se va întîmpla,

Îmi petrecui o jumătate de oră în această stare, spunîndu-mi : nu se va întîmpla. Pînă acum nu s-a întîmplat nimic.

Apoi auzii o bătaie în uşă.

Era omul de serviciu al şcolii, care venise să vadă cum mă simt.

Iată ce trebuia să se întîmple. Să vină cineva ; să vină şi să mă cheme. Ca prezenţa mea să fie observată undeva, remarcată, ca să se intereseze cineva de mine. Asta s-a întîmplat. Omul de serviciu al şcolii a venit să mă cheme : înseamnă deci că e nevoie de mine.

M-am dus la şcoală, spunîndu-mi : mă duc unde mă cheamă datoria.

Inspectorul stătea în prag, cu ceasul în mînă.

— Motivarea ! spuse el.

Mă privea fix de la înălţimea celor trei trepte. Eu îi fixai pantofii, gîndindu-mă : „Şi tu te speli pe picioare". Văzui vîrfurile ridicîndu-se şi mă gîndii că şi el are degete la picioare.

— Motivarea ! repetă el.

— Nu m-am simţit bine ! spusei.

— Cunosc învăţători care sînt punctuali şi cînd au febră. După cum impozitele sînt directe şi indirecte, educaţia este şi ea directă şi indirectă ; iar cea indirectă are mai multă greutate decît cea directă.

O înghiţitură, după care continuă :

— Cum îi poţi învăţa pe elevi să fie punctuali, dacă dumneata nu eşti punctual ?... Şi nu-mi veni cu motivări banale : să spui una şi să faci alta ; noi detestăm banalităţile şi-i dispreţuim pe cei ce se coboară la ele.

Se uită cu silă la mine ; nu ştiu dacă sila i-o provoca mutra pe care o făcusem sau banalitatea pe care o rostisem.

— Monbelli, vrei să te reabilitezi ? Eşti dispus la un act de umilinţă ?

— La ce adică ?

— Monbelli, ştii că te afli într-o perioadă de stagiatură, de provizorat ; ştii că ai săvîrşit nu una, ci două greşeli...

— Eu două greşeli ?

— Monbelli, ai fost văzut ducîndu-te la una din alea, să-i zicem femeie uşoară, o oarecare Eva. Ştii că regulamentul pretinde educatorului, în viaţa lui particulară, o conduită care să slujească drept exemplu oamenilor...

Zîmbii amabil.

— Monbelli, ai de ales între două alternative. Sau te supui actului de umilinţă şi te reabilitezi, sau, dacă nu, am să notez în dosarul dumitale personal !

— Aleg actul de umilinţă ! spusei.

— Uite cincizeci de lire. Du-te şi cumpără-ne ziarul şi un timbru !

Îmi dete cincizeci de lire, şi eu, strîngîndu-le în mînă, mă simţii îngrozitor de înjosit.

— Dar pentru asta există oameni de serviciu, spusei cu glasul pe jumătate.

— Monbelli, îţi amintim că eşti stagiar, că nu combaţi franţuzismele şi galicismele, că nu ştii să faci o buclă ca lumea.

Intrai într-un bar cu tutungerie să cumpăr un timbru de douăzeci de lire.

15.

Cumpăram timbrul în bar cînd mi se păru că aud anunțîndu-se la radio jurnal știrea că proiectul de lege al comisiei a zecea a fost aprobat.

— Amiconi o să se bucure, mă gîndii.

Luai un ziar și în pagina a șasea găsii știrea. Tocmai legea pe care o aștepta Amiconi. Cumpărai trei ziare: unul pentru director, unul pentru mine, unul pentru Amiconi.

Mă întorsei plin de bucurie la școală. Ca în vremea copilăriei, cînd aduceam vreo noutate pe care n-o cunoștea nimeni și care știam că interesează.

Directorul era încă la poartă. Mă simții înjosit cînd îi înmînai lucrurile, nu numai pentru faptul că mă obligase s-o fac, dar și pentru că acceptasem fără să reacționez.

— Există totuși oameni de serviciu care să facă așa ceva! spusei cu voce tare.

— Domnule învățător Monbelli, acesta este ultimul meu an de direcție. Am vrut să-ți punem modestia la încercare!

Mie mi se părea că puterea a vrut să și-o pună la încercare, puterea lui de a comanda; și că reușise. Un învățător s-a dus să-mi cumpere un ziar și niște timbre, spuneau parcă ochii lui mici și vicleni.

— Domnule învățător, știi poezia aceea a lui Prati... a trecut un car plin cu fîn, și-n urmă-a lăsat o mireasmă plăcută...? Inimă, fă ca și carul cu fîn, lasă și tu-n urmă o mireasmă plăcută...? O știi... Vom căuta să lăsăm și noi o mireasmă

plăcută, chiar și pentru dumneata, domnule învățător. Vom căuta să-ți dăm o foaie calificativă notată cu „foarte bine". Te bucuri?

Eram gata să-i spun „mulțumesc", dar nu răspunsei decît: hmm!

Abia așteptam să-i spun vestea cu legea.

— S-a aprobat legea care îl interesează pe Amiconi! zisei.

— Pe colegul Amiconi! Să dăm fiecăruia titlul care i se cuvine!

— Pe colegul Amiconi! spusei.

Faptul că eu știam despre legea aceea și el nu, îl enerva probabil.

— Nu cred! zise el.

— Scrie aici! răspunsei, deschizînd ziarul la pagina a șasea.

— Să mergem să-i spunem!

Asta nu-mi plăcea. Aș fi preferat să-i spun eu singur vestea lui Amiconi.

Intrarăm în clasă și îl văzurăm pe Amiconi mergînd în patru labe.

— ... așa umbla omul altă dată... pe urmă, se ridică brusc, a mers drept, și prima lui cucerire a fost aceea că a putut să privească cerul... Avea coadă omul? urlă el întrebarea.

— Nuuuu, răspunseră copiii.

Inspectorul mi-l arătă:

— Ce vitalitate, privește! Asta este un educator înnăscut... Vor să le dau calificare maximă tinerilor de la școlile populare, dar lui Amiconi ce să-i mai dau atunci?

Cînd își dădu seama că eram în clasă, Amiconi păru jenat.

— O veste bună, domnule învățător Amiconi! Legea de la comisia a zecea... spuse directorul, oprindu-se.

— Ce? făcu el, cu respirația oprită.

— ... a fost aprobată! strigă inspectorul.

Îl văzui pe Amiconi că se face alb, apoi galben ca ceara, că trăsăturile feței se schimbă; se dădu un pas înapoi, se sprijini de o bancă, se uită fix la noi, și se prăbuși cu o bufnitură surdă.

Doctorul spuse că a trecut printr-o emoție violentă și inima nu i-a rezistat.

— A murit în clasă, mormăia inspectorul. Nu există moarte mai frumoasă pentru un educator.

Eu mă uitam la trupul acela care zăcea la pămînt și mă gîndeam la urarea lui Nanini.

16.

Inspectorul îmi spuse:

— Domnule învățător Monbelli, dumneata vei fi reprezentantul nostru la înmormîntarea învățătorului Amiconi. Îi vei transmite văduvei condoleanțele mele, îi vei împărtăși durerea mea și-i vei înmîna această scrisoare. Îi vei spune că te afli acolo în calitate de reprezentant!

Cuvîntul „reprezentant" trebuie să-i fi sunat tare bine la ureche. Continua într-adevăr să-l repete, și-l repeta cu o nuanță specială a glasului și cu multă plăcere. „Reprezentant".

— Dumneata îi vei spune... Ce îi vei spune văduvei lui Amiconi, domnule învățător?

— Îi voi spune: mă aflu aici în calitate de reprezent al directorului, profesorul Pereghi!

Dădu din cap:

— Mă aflu aici în calitate de reprezentant al inspectorului director, profesorul Pereghi; al inspectorului, repeta: mă aflu aici în calitate de reprezentant...

— ... Al inspectorului director, profesorul Pereghi! spusei.

Se gîndi un moment și adăogă:

— Bagă de seamă că nu ești o persoană particulară, ci una oficială: reprezinți autoritatea școlară.

Pe coridoare se răspîndi imediat vestea că eu eram reprezentantul directorului.

— Dar de ce să-l reprezinte tocmai el? se plîngea Cipollone!

— Să-l aleagă reprezentant tocmai pe unul cu coeficientul 202! mormăia Bragaglia.

Am așteptat ca sicriul lui Amiconi să fie scos din casă; și cum venise lume puțină, m-am dus să-l chem pe Rino, ca să pară mai mulți.

Pe drumul dintre biserică și cimitir, oamenii se împuținară. Ultimii care mai rămăseseră dispărură la începutul aleei care ducea la cimitir. În urma sicriului nu mai eram decît eu, Rino și văduva.

Mă apropiai de femeie și îi dădui scrisoarea de condoleanțe a directorului inspector.

— După patruzeci și șapte de ani de școală! spuse văduva, uitîndu-se în jurul ei. A avut mii de elevi! Întotdeauna spunea: elevii mei sînt oameni de treabă; sînt buni cetățeni, nici unul n-a ajuns la pușcărie, nici unul nu și-a pătat numele... Chiar și aceia pe care i-am lăsat repetenți își

amintesc cu dragoste de mine ! Așa spunea mereu... Și mai spunea : dacă fiecare elev al meu are să vină după mine la cimitir, va trebui să intervină poliția !... Și cînd se întîlnea cu cîte un elev de-al lui, om în toată firea acum, care îl recunoștea și îl saluta, știi cît era de fericit ? Vezi, îmi spunea, învățătorul este mai mult decît un părinte... Tot ce-a avut a dat școlii, tot ce-a avut... Și-a petrecut viața corectînd teme și pregătind lecții... și mereu spunea : eu am două familii, casa și școala ! Și rîdea ! sînt un vicios : am două familii...

Vremea era cenușie și umedă ; pe cîmp se ridica o ceață ușoară ; călcam pe un covor de frunze galbene ca pe o pernă. Natura țesuse parcă acel covor de frunze special pentru Amiconi.

După ce înmormîntarea a luat sfîrșit, Rino zise :

— Hai să mergem la mama !

— Altă dată ! spusei.

— Hai, tată !

Ne-am dus la mormîntul Adei. O îngropasem în cimitirul săracilor : mormîntul era acoperit cu pămînt, cu pămînt umed... Și din pămîntul acela se ridica un miros pătrunzător și grețos.

Rino izbucnise în plîns. Eu mă uitam la fotografia Adei... Avea expresia ironică din zilele cînd era supărată... mi se păru chiar că gura i se mișcă și ochii capătă o nuanță de sarcasm... Rino continua să plîngă și ea continua să se uite la mine cu aerul acela victorios, în care se citea și compătimire. „Fii sigur că la mormîntul tău nu va veni să plîngă", spunea gura, spuneau ochii ei, spunea mirosul acela.

Rino nu contenea cu plînsul. Mă gîndii că la mormîntul tatălui meu nu m-am dus niciodată,

că la moartea lui n-am suferit ca la moartea mamei mele. „Nici Rino nu va veni să plîngă așa la mine !", îmi spusei cu ciudă ; iar ea, din fotografie, continua să rînjească. Și duhoarea se făcea tot mai nesuferită. Pe Rino îl durea desigur foarte tare, dacă putea săruta pămîntul acela.

Avea același chip ca atunci cînd îmi spunea : „Te disprețuiesc", cînd îmi spunea : „profesorașule", același chip ca în momentul cînd mi-a spus că Rino nu e al meu. Aceeași expresie. Și rînjetul ei persistă. „Isprăvește, Ada !", spusei. Dar ea nu isprăvește. Rînjește mai departe cu aerul ei de victorie.

„Isprăvește, Ada !"

Rino plînge în hohote, iar ea stă acolo semeață și mă privește cu surîsul ei sarcastic. Și mirosul se face mai pătunzător...

„Isprăvește, Ada !... Ți-am spus să isprăvești !... Ada, isprăvește !..."

Rînjește, rînjește mereu. Cu aceeași expresie din vremea cînd își cumpăra brățări de aur și spunea că i le-am cumpărat eu. „Da, el mi le-a luat", spunea ea.

Am auzit bine. A zis : „Da, el mi le-a luat". „Te-am înșelat întotdeauna. Nu e al tău..."

„Isprăvește, Ada..."

„... Rino nu e al tău", zise cu un rînjet sălbatec.

Privii țintă portretul :

— Rino, tu nu știi cine a fost mama ta, spusei, scuipînd pe mormînt.

Rino se uită la mine. Văzui că Ada zîmbea cu un aer trist. Scuipatul făcea o pată albicioasă pe castaniul pămîntului, o bășicuță care mă oglindea. „Nu e nimic", părea să spună surîsul trist al Adei.

— Ce-ai făcut ? zise Rino.

Îmi dădui seama că mă aflu într-un cimitir ; că marmura crucilor trimetea spre mine un frig de gheață ; că eram în fața unui mormînt.

„Scuipatul acela e al meu." Mă uitam la el și-mi spuneam : „Eu l-am făcut". O privii din nou pe Ada. Zîmbetul ei trist se preschimba în rînjet.

— Ce-ai făcut ? zise Rino.

Dădu un țipăt și-o luă la fugă. Rămăsei singur în fața acelui portret, în fața acelui scuipat, pe pămîntul acela care mirosea a trup în descompunere. „Dar ce credeai tu ?" parcă îmi spunea Ada.

Și în jurul meu tăcere, în jurul meu frig, și eu stînd acolo și gîndindu-mă : sînt aici, sînt treaz, sînt viu, am scuipat pe un mormînt.

Mă uitai pentru ultima oară la Ada, care începuse să zîmbească din nou melancolic și trist, și plecai, spunîndu-mi : „Am săvîrșit o acțiune !"

Călcam, cu capul în jos, pe covorul de frunze galbene, în timp ce cobora seara și un colț de lună se arăta printre nori.

Cînd să cotesc bulevardul, iată că în față îmi apare inspectorul. Trebuie să fi fost demult acolo, judecînd după umezeala paltonului.

— Ți-ai îndeplinit sarcina de reprezentant ?... Ce i-ai spus văduvei ?

Sarcina de reprezentant ! Aveam în fața mea un munte de rîie. Rîia se taie cu cuțitul, mă gîndii.

— I-am spus că domnul Pereghi m-a trimis în locul lui, zisei premeditat.

— I-ai spus domnul... Dar eu sînt director, profesor, inspector ! mîrîi el. I-ai spus într-adevăr domnul...

Simțeam nevoia să-mi demonstrez că mai am încă puțin curaj.

— Chiar așa i-am spus : domnul Pereghi... Titlurile le-am uitat ! spusei ferm și sigur de mine.

Pereghi se rezemă de perete.

— Ah, va să zică așa ? I-ai spus domnul... Și eu care te-am ales să mă reprezinți... Monbelli, ne mai întîlnim noi la sfîrșitul anului... Ne mai întîlnim noi la foaia calificativă... Mie, domnule... mie...

Îl lăsai rezemat de perete. „Omul ăsta suferă", mă gîndeam. Dar în fața mea juca un scuipat albicios pe un fond întunecat. Și respiram o duhoare : ea venea de la mine !

17.

Mă plimbam prin cameră. Se făcuse noapte tîrziu și Rino nu era acasă. Aproape patru ceasuri mă gîndisem la o întrecere între mine și Coppi. Patru ceasuri în șir, minut cu minut, mi-am închipuit că parcurg ultima etapă a turului ciclist și că ajung la Paris cu douăsprezece ore înaintea marelui campion.

Mi se păru apoi că douăsprezece ore erau prea mult, nu pentru Coppi, ci pentru lungimea etapei, și le-am redus la șase. Patru ceasuri am trăit într-o stare de semi-conștiență gîndindu-mă : sînt pe cale să cîștig bătălia, Coppi este în urma mea !

Dar după patru ore, delirul acela atît de intens şi de van mă epuizase.

— Am scuipat pe un mormînt ! spusei, şi glasul meu mă făcu să tresar.

Mă dusei în odaia lui Rino, şi patul nedesfăcut îmi dădu un sentiment de nelinişte. Era trecut de unu noaptea : băieţelul nu se afla în pat. Pe noptieră erau cărţile lui de şcoală, caietele, iar în spatele lor, înrămată, fotografia Adei : aceeaşi de pe mormînt.

O privii cu spaimă. „Vezi, îmi ziceam. E o simplă fotografie. Şi mă bucuram că o văd aşa, cum era ea, cu zîmbetul ei de circumstanţă." Continuînd s-o privesc, observai că zîmbetul se preface într-un rînjet sălbatec. Îmi dădeam perfect seama că închipuirea mea îi modifica chipul, că, aşa cum se întîmplase la cimitir, identificam portretul cu rînjetul Adei care-mi rămăsese în minte. Mă agăţam de această explicaţie : „Un portret nu se poate schimba..." Dar iată, mi se pare că mişcă buzele. O văd chiar cum le mişcă, o văd cum continuă să le mişte. Lăsai portretul jos şi mă întorsei la mine. Nu mai sînt stăpîn pe creierul meu, îmi spusei.

Înaintea ochilor îmi stătea scuipatul acela încă mai alb, pe pămîntul acela încă mai negru. „La urma urmei o fi fost o faptă urîtă, dar să mă prostească atîţia ani, să dea drept al meu un copil făcut cine ştie cu cine, este o faptă şi mai urîtă."

Raţionamentul mă convingea...

— Ce trebuia să fac ? Să-i duc flori la mormînt ? mă întrebam cu voce tare, ca şi cum aş fi vorbit cu cineva. L-am iubit pe Rino ca pe copilul meu şi mă trezesc dintr-o dată că nu e al meu. L-am urît pe copilul cu părul roşu, m-am şi bucurat de moartea lui, şi mă trezesc dintr-o dată că el e copilul meu. Dar în definitiv o fi aşa cum mi-a spus ea ? Îndoielile mele sînt oare reale ? M-a înşelat, asta e sigur...

Scuipatul meu avea deci justificare.

Între timp se făcuse două, apoi două şi jumătate noaptea, iar Rino nu mai venea ; dar mă gîndeam că, oricum, tot nu e copilul meu.

— Acum îţi convine să spui că nu e ! zisei, dar şi vocea şi gîndul mi se părea că nu sînt ale mele. Unde poate umbla un copil la ora asta ?

— Se răzbună pe tatăl lui ! zisei cu aceeaşi voce.

Rinuccio, care dă tot ce are la săraci, pe care l-am văzut în pline crize mistice, Rinuccio ar trebui să ierte.

— Şi dacă nu te iartă ? spusei cu acelaşi glas. O sudoare rece îmi inundă trupul, iar duhoarea de putrefacţie îmi umplu nările.

Bătu ora trei.

Pe stradă se auzi un pas cadenţat, greoi. Mi se părea că am mai trecut printr-o astfel de situaţie, că am mai încercat-o, că am mai trăit-o.

— Ăştia vin la mine, spusei fără emoţie, potrivindu-mi nodul cravatei.

Curînd după aceea bătură în uşă.

Erau trei poliţişti...

— Eşti tatăl lui Rino Monbelli ? Desigur. Mergi cu noi la gară, ziseră ei.

— Dar ce-a făcut ? întrebai cu indiferenţă.

— Ai să afli la gară, răspunse stînjenit unul din poliţişti.

Ridicai din umeri.

— Poţi să-mi spui, zisei pe drum, că pentru mine... e copilul soţiei mele...

Poliţistul se uită la unul din colegii lui...

— Într-adevăr, băiatul umbla noaptea pe drumuri, zise acela. Putem să-i spunem!

Nu se hotărau totuşi; pe urmă cel de mai înainte zise:

— A lovit un bătrîn şi l-a furat...

— Rino?

— ...şi a comis acte obscene...

În timp ce poliţistul vorbea uitîndu-se la mine, eu mă gîndeam că sînt în plină întrecere cu Coppi.

La gară, în faţa ofiţerului de poliţie, Rino şedea lîngă pederast. Era cu picioarele goale şi nu reuşeam să-mi desprind privirea de pe picioarele lui. Ţinea un picior întins în aer, în aşa fel încît îi vedeam talpa. Celălalt avea o poziţie normală.

Iată degetele de la picioare, mă gîndeam eu, văd că are degete la picioare. Ţi-ai satisfăcut curiozitatea?

Rino îmi arăta picioarele cu un aer provocator, cu neruşinare. Şi mişca degetele. Mi-era ruşine că-i văd picioarele de faţă cu un străin. Mă simţeam umilit nu pentru că îl nenorocisem pe băiat printr-o faptă mîrşavă, nu pentru că el greşise, ci din pricina degetelor de la picioare.

Ofiţerul dădu ordin să-i ducă pe infractori în camera de-alături. Rino îmi arătă încă odată picioarele, se uită la mine şi scuipă.

Cînd am rămas singuri, ofiţerul îmi oferi o ţigară, pe care o luai cu plăcere, cu un sentiment de vanitate satisfăcută. Mă privea cu un aer de înţelegere:

— Curaj! Cred că n-are să ajungă la puşcărie! Va fi internat într-o şcoală de corecţie.

Eram prea descurajat ca să-i răspund. „Mi-a arătat degetele de la picioare", mă gîndeam.

— E drept că pe bătrîn l-au tăbăcit bine, continuă ofiţerul. Vorbeşte-mi despre viaţa acestui băiat, despre trecutul lui.

— A fost întotdeauna un băiat de treabă, spusei.

— Atunci cum se poate...

Căzui doborît pe scaun. N-aş putea să spun dacă durerea era de vină, grija pentru viitorul lui Rino, degetele de la picioare, ori dacă pozam.

Apoi, ca trezit dintr-un vis, mă văzui în uşa casei mele.

— Am ajuns, rosti o voce oficială.

Mă trîntii în pat, hotărît să dorm.

Bătea de cinci.

18.

Mă aflam la gară şi nu mă hotărîsem dacă să plec sau să nu plec. Sosi însă trenul şi eu mă urcai în el. În compartiment îl întîlnii pe avocatul Racalmuto, care îmi spuse: — 218!

— 435! răspunsei

— 543!

— 765!

— 765, 444, 8876, 9876!

— 666, 987, 654, 332! răspunsei eu.

Racalmuto se uită încîntat la mine. Numerele au înlocuit cuvintele, mă gîndeam. Am vorbit cu

numere şi ne-am înţeles. Mă uitam la el cu admiraţie, căutînd să-mi imprim trăsăturile lui în minte. Veni controlorul ; şi el vorbea tot cu numere în loc de cuvinte.

Ieşii pe culoarul trenului şi văzui o mulţime de oameni care vorbeau cu numere şi se înţelegeau : 765, 543, 777, 987. Aşa vorbea mulţimea.

Va să zică se poate, mă gîndeam. Îi auzeam vorbind cu numere, ceea ce însemna că se poate : de fapt asta şi fac.

Trenul se opri la halta din Cavaticino, o haltă pentru schimbarea macazului, în mijlocul pădurii.

— 777 ! zise Racalmuto.

— Nu ! răspunsei.

— 777 ! repetă el şi îmi arătă nişte poliţişti care se uitau cu atenţie la fiecare om. Te caută pe dumneata îmi spuse Racalmuto.

Îmi dădui cu palma peste frunte.

— Fugi ! îmi spuse Racalmuto. 6184 !

— 562, răspunsei.

Mă dădui jos în haltă, traversai calea ferată şi mă oprii în spatele gării.

Auzii un feroviar spunînd :

— L-am văzut pe unul fugind !

— Se poate ! spuse un alt feroviar.

— L-am văzut chiar acum !

— Dăm un telefon la poliţie ?

— Ce să ne mai facem necazuri ?

— Dar de ce o fi fugit în pădure ?

— L-am văzut cu ochii mei.

— L-ai văzut într-adevăr ?

— Foarte bine !

— Atunci e sau un hoţ sau un criminal !

O clipă tăcură. În acest timp trenul porni.

— Dau un telefon la poliţie ! spuse unul dintre ei.

— N-are rost !

— Ai văzut un om coborînd din tren pe furiş şi luînd-o spre pădure ? Ei şi ?

O luai la fugă. Fugii o lungă bucată de drum ; apoi începui să merg.

Mergeam printre copaci uriaşi, cu picioarele prin mocirlă, iar greierii, huhurezii şi cucuvaiele, broaştele şi corbii cîntau de-mi spărgeau urechile.

Mergeam în întuneric ; din cînd în cînd mă loveam de copaci şi-mi spuneam că au pus mîna pe mine. Continuam să merg, iar din copaci urlau lugubru şacalii.

„Ce faceţi voi, şacalilor ?“, le strigai. „Ne hrănim cu măruntaiele morţilor“, îmi răspunse un cor de şacali.

Cîţiva paşi mai departe strigai din nou : „Ce faceţi voi şacalilor ?“ „Ne hrănim cu măruntaiele morţilor !“, urlară ei.

Atunci îmi dădui două palme şi mă trezii.

Stăteam culcat în pădure, cu capul rezemat de rădăcina unui pom. Spatele mi se lovea de rădăcinile lui. Îmi lăsam trupul greu pe un nod şi mă gîndeam : „Şi copacii au degete la picioare. Şi copacii au bătături.“

O pornii iarăşi la drum, trăgînd cu urechea.

Şacalii trăiesc în Africa, îmi spuneam cu uşurare. Şi îmi veni în minte o poveste a lui Tolstoi, care mă impresionase foarte tare cînd eram copil şi pe care o citeam mereu elevilor mei.

Vorbea despre un oarecare Pugaciov, care fusese condamnat la treizeci de ani de ocnă pentru că omorîse un om. Crima se făptuise într-un han,

În traista lui Pugaciov se găsise cuțitul plin de sînge cu care fusese înjunghiată victima. Pugaciov își ispășise toată pedeapsa, cînd la ocnă intră unul care-i mărturisi lui Pugaciov că el fusese criminalul. „Iartă-mă, Pugaciov!" „Dumnezeu trebuie să te ierte", răspunsese Pugaciov.

Criminalul mărturisi crima și a doua zi se duseră să-l elibereze pe Pugaciov; dar Pugaciov murise.

„Pugaciov sînt eu", mă gîndeam. Mă băteam cu palma peste frunte și îmi spuneam: sînt aici, sînt treaz, sînt viu și îmi aminteam foarte bine că fusesem la han, că găsisem un cuțit plin de sînge în geamantanul meu, că în camera de-alături era un mort înjunghiat. Și fugeam, spunîndu-mi: „Sînt la fel ca Pugaciov"; iar în timp ce fugeam mă gîndeam că tot la fel aș fi fugit și dacă m-ar fi acuzat că am furat turnul din Vigevano. „Nu-ți căuta consolare, îmi spuneam. Totul te acuză!"

Mersei o bună bucată de vreme pînă cînd, istovit, mă așezai lîngă un pom. Tocmai mă întindeam, convins că aici n-au să mă prindă, cînd simții cum pămîntul îmi înghite picioarele. Apoi îmi înghițea gleznele. „Nisipurile mișcătoare", mă gîndeam.

Pămîntul mă înghițea mai departe: acum îmi dispăreau genunchii sub pămînt, pe urmă pulpele.

Auzii atunci un glas lîngă mine: „Antonio, ajută-mă!" Era Ada. Ținea în brațe copilul cu părul roșu. „Așează-te pe umerii mei", îi spusei. „Și copilul ridică-l pe ai tăi!"

Simțeam în gură gustul acru al pămîntului.

Numai ochii îmi rămaseră afară.

Mă trezii. „Dar asta e povestea pe care am dictat-o de o sută de ori elevilor mei", îmi spusei.

Stăteam rezemat de un pom și mă uitam în sus, căutînd cu privirea păsărica albastră. Cînd Rino era mic, i-am povestit că în pădure există o păsărică albastră și că vînătorii o omorîseră. Rino plînsese plin de disperare. Văzînd-o că zboară în jurul meu, simțeam o ușurare. „Am să-i spun lui Rino că păsărica albastră trăiește", mă gîndii.

Pornii din nou la drum, știind că mă aflu în împărăția balaurului. Am coborît în gara împărăției: aceasta este grădina balaurului; balaurul are o casă foarte mică văzută pe dinafară și foarte mare văzută pe dinăuntru. Balaurul nu îngăduie nimănui să intre în împărăția lui... Nimeni nu iese viu din împărăția balaurului, mă gîndeam, zicîndu-mi: sînt aici, sînt treaz, sînt viu, umblu. Și-mi spuneam că mă duceam să scap zîna, pe care balaurul o ținea închisă în casa lui, foarte mică văzută pe dinafară și foarte mare văzută pe dinăuntru. Zîna era prizoniera balaurului; și trebuia s-o scap din ghearele lui. Balaurul e mare și gras și cu gheare. Balaurul este urît, pe cînd zîna e gingașe și delicată. Și eu mă duceam să scap zîna din ghearele lui.

Dar unde e casa balaurului? „Ai să vezi o geană de lumină!" îmi ciripi păsărica albastră, care zbura deasupra capului meu.

Și eu mergeam, mergeam, iar picioarele mi se înfundau în mocirlă, mi le trăgeam, gîndind: „Nu cumva sînt nisipuri mișcătoare!"

Pînă cînd, iată: văzui o geană de lumină. „Acolo este casa balaurului", ciripi păsărica albastră.

Mă îndreptai spre geana de lumină, gîndindu-mă : acolo se află balaurul. Şi-acolo e şi zîna blondă. Du-te...

Sînt aici, sînt treaz, sînt viu, umblu. Uite că zăream casa balaurului : era o casă mică, mică de tot ; o vedeam, mă uitam la ea şi îmi spuneam : „O văd !"

Ajuns lîngă ea, privii pe fereastră. Văzui o namilă grasă, bătrîioară şi despuiată. Balaurul. Avea mîini enorme şi picioare de balaur, pîntecul mare, rotund şi păros, pieptul acoperit de un păr lung şi negru. Bea şi mînca. Îi vedeam fălcile mişcîndu-se. Balaurul ! Ţintea cu privirea lui de foc o fetiţă blondă, cu ochi de azur : zîna.

Sînt aici, sînt treaz, sînt viu, pipăi casa balaurului, îl văd pe balaur şi o văd pe zînă, şi mă aflu în pădure. Balaurul mănîncă şi bea, scoţînd sunete guturale. Zînei pare să-i fie frică de el, privirea i-e rătăcită.

Dar iată că balaurul se ridică, zîna închide ochii şi dansează ; dansează şi se dezbracă singură. Zîna ? Uite-o că e goală : zîna ? Chiar ea ; şi se duce la balaur ca să-l provoace.

Mă uit bine la zînă şi recunosc în ea o tîrfuliţă ; mă uit bine la balaur şi recunosc în el un fabricant. Mă uit bine la casă şi-mi dau seama că este o hurdubaie de casă din Ticino. „Ah !" urlu la păsărica albastră. Cei doi se sperie şi deschid uşa. „Ce vine ăsta să ne plictisească ?", strigă zîna.

Fabricantul mă urcă în maşina lui. Pornim în goană, cu o viteză nebună. Fabricantul conduce ca un apucat. În spate, tîrfuliţa cîntă cît o ţine gura. Pe obrazul ei palid văd reflectîndu-se umbre de copaci, de case, de case, de copaci ; şi fabricantul conduce cu viteză din ce în ce mai mare : o sută optzeci, două sute, două sute douăzeci ! pînă ajungem pe podul de pe Ticin ; dar podul n-are parapet. Maşina face echilibristică pe marginea podului, pînă cînd, cu un urlet, mă trezesc leoarcă de ud, ca şi cum aş fi căzut într-adevăr în apă.

Mă uit la ceas. A trecut un minut.

19.

Dimineaţa aud bătăi în uşă. Era învăţătoarea Drivaudi cu Roza.

— Nu poţi să trăieşti singur, zise învăţătoarea. Trebuie să-ţi faci curaj !

Caut să par indiferent.

— A aflat toată lumea, Monbelli, îmi spune.

Roza mă priveşte cu un aer stingher, cu o lucire morbidă şi ruşinoasă în ochi.

— Dacă o iei pe fata asta, continuă Drivaudi, ţi-am mai spus, e ca şi cum ai depune treizeci de milioane la bancă.

Îmi spun că învăţătoarea aceea bătrînă n-a mai văzut un bărbat cu picioarele goale într-o cameră, şi mă ridic, şi-mi arăt în aşa fel picioarele, încît să vadă şi tălpile, ca Rino ieri. Ele se uitau la picioarele mele şi eu mişcam degetele şi încercam o senzaţie erotică.

Mi-e băiatul la puşcărie şi mie-mi arde de picioare ! Dar mă gîndesc că nu e copilul meu şi ridic din nou degetele cu voluptate. Iar ele stau acolo şi se uită la degetele mele.

— Nu te duce la şcoală ! spuse Drivaudi.
— Ba am să mă duc, răspunsei.

Înainte de a ieşi pe uşă, mă uitai în oglindă. Aveam o figură palidă şi un aer chinuit, care nu-mi displăcea. Tot drumul spre şcoală mă gîndeam că Rino şi-a meditat răzbunarea, în aşa fel încît să lovească drept în orgoliul meu. Iar eu aveam vanitatea de a mă arăta lumii în situaţia mea aproape tragică.

Văzînd şcoala şi lumea din faţa ei, încercai senzaţia pe care trebuie s-o aibă actorii cînd intră în scenă. Ştiu toţi, îmi spuneam, amintindu-mi cuvintele învăţătoarei Drivaudi, şi mă complăceam în situaţia mea. Rudele şcolarilor se dădură la o parte din drumul meu ; simţeam că sînt privit, urmărit ; în acel moment aveam cu siguranţă expresia unui artist.

Inspectorul îmi strînse mîna şi-mi spuse :

— Să ai încredere, cum am avut tot timpul şi noi. Fiul dumitale va fi recîştigat societăţii, vieţii, iubirii !

Colegii se uitau la mine. Copiii stăteau în bănci, cuminţi, cu ochii căscaţi, şi mă priveau liniştiţi. Eu îmi ţineam capul în mîini şi fixam suprafaţa catedrei ; dar şi asta era o poză. Din cînd în cînd intra cîte un coleg, invocînd o scuză.

— Sînt un om distrus ! îi spusei lui Filippi.

Dădu din mînă :

— Merge bastonul ? Cît timp merge bastonul, totul e-n regulă !

Veni şi Cipollone :

— Îmi pare rău. Dar e adevărat că a omorît trei persoane ?

— Ei, asta e !

— Îmi pare într-adevăr rău. Tu, care ţineai atît de mult să-l faci profesor... Îmi pare tare rău ! Îţi spuneam eu... cînd e sămînţă, încolţeşte... dar nu era sămînţă. Ce rău îmi pare...

Veni şi directorul inspector ca să-mi facă o vizită.

— O să fim înţelegători, spuse, chiar dacă nu ne-ai reprezentat aşa cum trebuia ! Şi începu să asculte copiii, în timp ce eu continuam să stau doborît pe catedră.

— Ia să vedem cum stăm cu buclele, spuse inspectorul.

Se uită în catalog şi oftă :

— Aceeaşi situaţie ! Aceeaşi situaţie ! Noi avem încredere în oameni, dar dumneata ne pui prea mult la încercare. *D*-ul tot mai înalt decît *l*-ul. Dar nu pricepi, domnule învăţător, că *l*-ul are bucla cea mai înaltă ?... Şi uite *f*-ul care nu atinge nici linia de sus, nici pe cea de jos, iar *h*-ul îl scrii atît de prost încît pare un *t*. Eu citesc *t*... noi citim *t*. Unde e bucla ?

Verifică apoi felul în care se desfăşura programul.

— Să vedem vocabularul ! Adoptăm planul O.R.E. !...

— Ore ? spusei. Observă, Reflectă, Exprimă.

— Exact. Încearcă să conduci o discuţie despre nuc ! Fii atent, domnule învăţător, ca discuţia să devină un fecund izvor de învăţătură a limbii şi un exerciţiu intelectual ! Nucul ! Să stabilim un punctaj :

Unde ai văzut un nuc ?
Ce înălțime avea ?
Cum era trunchiul ?
Cum era scoarța ?
Ce direcție aveau ramurile ?
Cum erau frunzele nucului ?
Compuse sau crestate ?
Cum sînt fructele nucului ?
Prin ce se aseamănă cu castanul ?
Prin ce se deosebește de castan ?
Cîte feluri de nuci cunoști ?
Unde crește nucul ?
La ce servesc fructele ?
La ce servesc frunzele ?

Hai, domnule învățător, preia conducerea discuției, corectează expresiile dialectale obscure, laudă exprimările corecte și fericite. Scoate în evidență curgerea lină a frazei, folosirea unui adjectiv potrivit. Și discută cu toți, chiar cu aceia care sînt bucuroși să tacă fiindcă nu au nimic de spus. Cîte nu se pot spune despre nuc! Vezi, domnule învățător, datoria noastră este să facem să se nască scînteia interesului, îndemnul convingător la vorbire... Și mai ales să nu uiți : nu O.R.E., ci O.R.E.T. Observare, Reflecție, Exprimare, Teatralizare. Teatralizează, domnule învățător, teatralizează.

Începui astfel :

— Copii, nucul este pomul care dă nuci.

Mă apucai apoi să explic ce este nuca.

Din cînd în cînd inspectorul mă întrerupea :

— Mai mult teatru ! Mai mult teatru !

Cînd și-a încheiat vizita, inspectorul îmi spuse :

— Dumneata n-ai fost la înălțimea sarcinii de reprezentant pe care ți-am încredințat-o. *Transeat*[1], cum spuneau latinii. Ți-am promis că vom lăsa o mireasmă plăcută în urma noastră. Îți dau calificarea „cu dinstincție", ca să poți obține a doua gradație a coeficientului 202... chiar dacă sînt nemulțumit de buclele dumitale.

20.

Rino a fost internat într-o școală de corecție. De el n-am să mai știu nimic. Sîntem morți unul pentru celălalt.

Îmi tîrăsc mai departe viața, zi după zi, între casă, școală și lungi plimbări. Mă surprind oprindu-mă în fața unor fabrici, a unor fabricuțe, și mă gîndesc că patronii lasă în lume o urmă despre trecerea lor. Patronul moare, dar fabrica rămîne.

Așa mă trezesc spunîndu-mi cînd mă aflu peacolo.

Și atunci mă gîndesc că sînt un ciclist mai mare decît Coppi și decît Bartali la un loc, și delirez pe stradă. Pe urmă îmi pun în gînd să ghicesc ce gînduri o fi rumegînd în clipa aceea în minte un trecător oarecare.

Am ars tot ce mă leagă de trecut. Cărțile lui Rino, fotografiile și rochiile Adei. Pentru a-mi dovedi că sînt alt om, mi-am schimbat tabieturile, sau mai bine zis mi-am schimbat orele la tabieturi.

[1] Treacă !

Îmi privesc degetele de la picioare și-mi spun că partea aceea a trupului este ca oricare alta, ca mîinile, coatele sau genunchii. Dar nu sînt în stare să mă dezbar de sentimentul acela de rușine și de pudoare. Degetele de la picioare ? Mă uit la ele, mă uit lung la ele, și din cînd în cînd mă duc la cîte-o femeie, nu atît din nevoia de a mă culca cu ea, cît pentru a-i arăta degetele de la picioare. Dar femeile nu fac nici un caz de ele, și nepăsarea lor mă scoate din sărite.

În tăcerea nopții stau ceasuri întregi la fereastră, uitîndu-mă la cîte o stea și spunîndu-mi că toată Italia vede steaua aceea. Și mă bucur că-mi petrec noaptea treaz, că încalc regula care vrea ca noaptea oamenii să doarmă. Pe urmă mă trîntesc în pat și stau cu urechea trează la zgomotele străzii. Ascult frînele mașinilor, care par țipete de copil, și adorm.

Dimineața mă duc la școală și mă gîndesc că mă duc ca să-mi plătesc tributul datorat vieții. Știu că am să-l găsesc pe colegul Cipollone, iar el are să-mi vorbească despre mesele lui copioase, despre cicoarea care te răcorește. Că Bragaglia are să-mi vorbească despre statutul juridic. Că Filippi are să-mi spună despre bastonul care merge strună. Că Peschetti are să-mi vorbească despre fenomenele de la concursurile atletice. Că inspectorul are să-mi amintească de bucle. Se vor ține adunări sindicale și consilii pedagogice și, după șase luni de școală, vor veni trei de vacanță, și pe urmă alte șase de școală și alte trei de vacanță. Sînt încadrat la coeficientul 202. Știu că am să rămîn cinci ani

cu el ; că am să trec apoi la coeficientul 229, la care am să mai stau zece ani.

Cine știe la ce coeficient voi ajunge cînd voi muri ?

Învățătoarea Drivaudi îmi face cu ochiul !

— Un bărbat nu poate trăi singur !

Învățătoarea Roza se uită la mine și se înroșește toată. Coboară pudic ochii.

— Fă-ți bine socotelile, îmi spune Drivaudi : două salarii, cîte cinci lecții în fiecare după-amiază fac, punînd cinci mii de elev, cincizeci de mii : deci alt salariu. Amîndoi aveți reducere pe calea ferată. Iar ea mai are și-o sută de găini, plus porcul pe care îl taie ; unde mai pui sufletul ! Pîinea lui Dumnezeu !

Și îmi arată cămașa murdară, și haina mea ponosită, și barba prost rasă.

— Monbelli, dumneata ai nevoie de o femeie !

Ieri seara a venit la mine și mi-a spus că Roza a avut o criză de nervi. „Nu merită să fii serioasă. Bărbaților le plac nebunele !" zice că a spus Roza.

— Dar cum poți să trăiești din leafa pe care-o ai la coeficientul 202 ? m-a întrebat. S-a uitat la cele trei ouă care se aflau pe bufet.

— Cît costă ?

— Șaptezeci și cinci !

— Șaptezeci și cinci de lire economisite ! zise ea. Să-mi dai răspunsul pînă mîine. Fiindcă s-ar putea să se mai găsească și altul care s-o ia pe Roza !

I-am promis că am să mă gîndesc și am să-i dau răspunsul.

21.

Sînt în Piaţă. E ora zece seara ; stau la cafenea. Ziaristul îmi dă să citesc istorioara pe care i-a inspirat-o întîmplarea cu Rino.

— N-am pus nici un nume.

Ridicai din umeri :

Acum o ştiu toţi !

Scoase şpaltul cu istorioara din buzunar şi citi : „Fiu denaturat, cere îndurare ! Cere îndurare lui Dumnezeu să aibă îndurare de tine. Bătrînul pe care l-ai bătut are să te urmărească ; stă mereu în faţa ochilor tăi, fiu denaturat, şi nu te va lăsa cît vei trăi în pace, cît vei trăi ! Frăţiorul tău se află printre îngeri, dar tu n-ai să ştii niciodată ce sînt îngerii, fiu denaturat ! Tatăl tău plînge ! Cere îndurare şi Dumnezeu să-ţi dăruiască îndurare. Pentru că tu nu ştii ce sînt îngerii."

— Îmi place că-mi dai curaj, spusei.

— Nu e aşa ? făcu el, şi porni spre masa antrenorului. Acum discută despre întîlnirea cu Leffe pe terenul acesteia.

— Data trecută am pierdut fiindcă nu mi-ai ascultat sfaturile, urlă ziaristul. La întîlnirea cu Leffe, pe terenul ei, pune-l pe centrul înaintaş să joace extremă, iar extremele interi...

Antrenorul dădea aprobativ din cap.

— Iar dacă nu faci cum îţi spun eu, să ştii că te atac la gazetă !

Ştiam că discuţia va dura pînă la unsprezece şi jumătate fix.

Mă plimbai pe sub portic. Îl văzui pe marele industriaş stînd la masă cu muncitorul. Ştiam că la unsprezece şi jumătate vor pleca.

Sosi maşina de lux a fabricantului cu nevasta încărcată de aur. Ştiam că la unsprezece şi jumătate se vor sui din nou în maşină. În faţa tonomatului se află omul gras şi rotund ; ştiam că la unsprezece va comanda un sandvici.

Mă plimbam, privind aceste cîteva mutre plictisite şi indiferente. Mă uitam la turnul lui Bramante şi mă gîndeam că stă acolo de cinci sute de ani, că va mai sta poate alte cinci sute. Plimbîndu-mă, ajunsei pînă la Tîrgul de mostre. În faţa şcolii staţionau maşini : bărbaţi tineri se tocmeau cu fete şi cu femei. Printre ele o recunoscui pe Eva. Continuai să merg. În faţa palatului expoziţiei mă întîlnii cu colegul Pagliani.

— Ai auzit că s-a mărit alocaţia de familie cu cinci sute de lire ? mă întrebă. Şi se mai aude ceva : că indemnizaţia de cultură va fi probabil înglobată în salariu ! E în studiu la comisia a zecea !

Bătui în lemn.

— Nu-ţi cer să votezi cu mine, continuă Pagliani, dar nu uita că partidul meu...

— Las-o baltă ! spusei.

— Eşti şi tu dintre ăia care spun că nu face nimic ! Ştii că acum de curînd a desfiinţat taxele pe biliard, pe piane şi pe bărăcile de tras la ţintă ? ... În Rusia taxele astea există, ştii ?

Îmi dădu pe urmă cîteva mici afişe electorale. Pagliani era scos în trei poze diferite. În prima poză apărea îmbrăcat ca paraşutist. Dedesubt stătea scris : „Luptătorul". În a doua, mergea la plimbare cu familia. „Tatăl de familie". În a treia

arăta elevilor o hartă. „Educatorul". Iar pe dosul ei, biografia : Reușit la două concursuri de școală normală. Secretar și fondator al Asociației Vigevano Sportiva Juniores. A participat la inaugurarea Tîrgului de mostre pentru încălțăminte, împreună cu ministrul comerțului.

— Votezi pentru mine ? mă întrebă.

— Nu știu !

— Dacă pot să-ți fiu util cu ceva, spune-mi. Mi se pare că ai o clasă friguroasă, cu fața spre nord-vest. Vrei să ți-o dau pe a mea ? E cu fața la sud-est ; luminoasă, călduroasă... și cu o catedră toată în incrustații...

În Piață mă întîlnii cu Pisquani.

— Tu știi că azi-dimineață am stat de vorbă cu prefectul și cu inspectorul șef așa cum stau acum de vorbă cu tine ?... Va să zică votezi cu mine în alegeri, nu-i așa ? Dacă intru eu în consiliu, s-a terminat cu suplinitorii ! O oră de meditație nu le mai dau. Iar taxa o măresc la douăzeci de mii. Ți-am spus : am și vorbit azi-dimineață cu prefectul și cu inspectorul șef ! Douăzeci de mii de lire ! Te joci ? Cît zece gradații la coeficientul 202 !

Mă așczai la cafeneaua mea obișnuită. Grasul mînca un sandvici. Mă uitai la ceas : unsprezece.

Ziaristul urla cum trebuie să fie formația ideală, ca să mergi aproape la sigur că Leffe mănîncă bătaie. Antreprenorul aproba.

— Cu Leffe să n-o luăm prea ușor ! Ai văzut cum s-a terminat întîlnirea cînd am jucat la ei ? Ai văzut cum s-a terminat dacă n-ai vrut să-mi asculți sfatul ? Le-am făcut cadou două puncte așa, pe de pomană !

— Hmm ! făcea antrenorul.

— Anul ăsta Vigevano are să joace așa cum spun eu : ne-am înțeles ! Vigevano e de categoria Real Madridului. Panciroli inter !

— Nu ! strigă antrenorul. Panciroli fundaș dreapta !

Ziaristul avu un zîmbet ușor :

— Panciroli inter, ne-am înțeles ! Interi care să joace ca Panciroli, care să aibă avîntul lui nu găsești pe toate drumurile ; dar ca fundaș, îți vine să-i plîngi de milă !

— Pe Panciroli îl vînd ! zise antrenorul.

— Ce-ai spus ? Am auzit eu bine sau mi s-a părut ? Să-l vinzi pe Panciroli ? Vorbești adevărat că vrei să-l vinzi pe Panciroli ?

— Vreau să-l vînd pe Panciroli ; eu l-am cumpărat, eu îl vînd !

— Stai nițel ! Dar toată echipa se învîrtește în jurul lui Panciroli. Îl pui pe Panciroli să joace inter, ne-am înțeles ! Cum o să-l vinzi pe Panciroli ! Ar însemna să arunci un campion !

— Ia uite ce frumoasă e puștoaica aia, zise antrenorul, arătînd-o pe una care trecea.

— Nu schimba vorba : vorbește limpede, dacă nu vrei să scriu un articol să-ți rămînă stadionul pustiu ! Limpede, ce ai de gînd să faci cu Panciroli ?

— Îl păstrez ; e bine ?

— Dacă aflu că se duc tratative pentru Panciroli, să vezi ce scriu la gazetă !

A sosit fabricantul cu mașina de lux și nevasta lui încărcată de aur.

— Mașina asta nu face în medie o sută pe oră, spuse antrenorul.

— Ce sută ? E o Alfa Romeo.

— De la Vigevano la Bari nu ține în medie o sută pe oră.

— Pentru că e șoseaua aglomerată !

Încheiată, adică întreruptă discuția despre Alfa Romeo, se reia, mai violentă, discuția despre întîlnirea cu Leffe și despre Panciroli.

Se apropie de unsprezece și jumătate și amîndoi strigă cît îi ține gura.

Grasul și-a isprăvit sandviciul. Stă trîntit și-și face digestia. Mă duc la tonomat și pun *Volare*. Vocea lui Modugno se împrăștie în aer.

Ziaristul vine acum la mine și mă întreabă dacă îmi place istorioara lui.

— Îți place sau nu-ți place, ce spui ?

Îi răspund afirmativ. Oricum i-aș fi răspuns, tot ar fi publicat-o.

Bate de unsprezece jumătate.

Ziaristul pleacă împreună cu antrenorul.

Fabricantul cu soția lui se urcă în mașina lor de lux ; pleacă și ea. Marele industriaș îl salută pe muncitor : muncitorul cu bicicleta lui o ia într-o direcție, industriașul cu mașina lui în alta.

Piața Ducală a rămas pustie. Luna se oglindește în vitraliul domului. Chelnerii cască în ușile barurilor. Glasul lui Modugno se stinge. Peste tot e liniște.

Mă gîndesc că e luni. Încerc să-mi amintesc unde mă aflam acum zece ani într-o zi de luni a acestei luni. Și-mi amintesc că mă aflam aici și că prin fața ochilor mei se plimbaseră aceleași persoane și aceleași scene.

Peste zece ani ? mă întreb. Peste zece ani voi ajunge la coeficientul 229 cu patru gradații.

Firmele de neon tremură. Vitrinele încep să se stingă.

Bate din nou de unsprezece jumătate.

De două sute de ani clopotul cel mare scandează ceasurile și jumătățile de ceas : sînt unii care îl aud pentru prima oară și alții pentru ultima. Cine știe cînd locul lui îl va lua alt clopot ?

Pornesc spre casă, pe care o voi găsi la fel de pustie și la fel de tăcută ca piața din care am plecat. Privesc mulțimea ferestrelor stinse, pe cele cîteva luminate. Îmi spun că mi-ar place să mă fac nevăzut și să intru prin case.

Merg, gîndindu-mă că aceste case pe care le văd alcătuiesc laolaltă orașul Vigevano ; că sînt treaz, că sînt viu, că respir și că văd și că mă aflu aici, aici, mereu aici.

Mă uit la bordurile de trotuar și-mi vine să le sar sau să trec pe lîngă ele. Coeficientul 202. În depărtare se aude o frînă de motor scîrțîind. Mi-ar fi făcut mai multă plăcere să-i aud scîrțîitul de acasă. Coeficientul 202. Mă gîndesc că și ziua de azi a trecut, că noaptea e pe ducă și că după luni vine marți. Iar peste puține zile va fi din nou marți. Coeficientul 202.

Mă gîndesc că viitorul va fi la fel ca trecutul : atîtea luni de școală, atîtea luni de vacanță. Că atunci cînd e școală mă bucur că timpul trece și se apropie vacanța. Și că atunci cînd e vacanță mă bucur că trece vacanța și că începe un nou an de școală. Coeficientul 202.

Ce-o să se întîmple mîine ? Prevăd că am să mă scol pe la opt ; că la opt și douăzeci am să fiu la școală ; că am să dau ochii cu aceleași mutre. Că am să spun : „Bună ziua, domnule inspec-

tor", cu un aer de linguşire, ca să-i mulţumesc pentru foaia calificativă. Şi că am să mă închid între pereţii şcolii, pentru a repeta lucrurile pe care de douăzeci de ani le repet şi le răsrepet.

Trec pe lîngă făbricuţa care a fost a Adei. O privesc. O ating. Privesc făbricuţa Adei şi mă gîndesc că eu am pus-o pe picioare. Încerc un sentiment de mulţumire, dar îmi aduc imediat aminte că actul acela de curaj mi-a fost impus. Impus, pentru că am vrut eu să-l accept, îmi spun, şi mă uit la făbricuţă şi mă gîndesc că viaţa mea a fost poate greşită, dar nu s-a irosit în zadar.

Şi mă gîndesc că mai am încă ani de viaţă înaintea mea.

Îmi reiau mersul parcă mai liniştit. Aş vrea să mă gîndesc la Rino, dar un nod mi se aşează în gît. La urma urmii, îmi spun, nu e copilul meu! Păcatele mamelor se răsfrîng asupra copiilor!

Îmi dau seama că sînt de o retorică penibilă.

Bate de miezul nopţii.

În fiecare zi vor apare mici întîmplări, mereu alte mici întîmplări, şi ele vor face ca o zi să fie deosebită de alta; îmi voi umple timpul cu mici întîmplări şi voi plăti zilnic tributul datorat vieţii.

Sînt în pat. Mă uit în jurul meu. Am de gînd să schimb camera. Am căutat să înlătur tot ce i-a aparţinut Adei şi lui Rino; fac eforturi să-i uit cu totul, dar pe urmă îmi privesc degetele de la picioare. E patologic complexul degetelor de la picioare.

Mîine are să vină Drivaudi să-i dau răspunsul definitiv în privinţa Rozei. Două salarii la coeficientul 202 fac cît un salariu de profesor de liceu. Cu o leafă, unul singur trăieşte prost; cu două lefuri, doi trăiesc bine. Pîinea lui Dumnezeu. Un suflet de aur! Singură la părinţi, salariul, porcul... Evlavioasă, cinstită, bună. Pîinea lui Dumnezeu. Coeficientul 202! Ca şi cum ai avea treizeci de milioane la bancă.

În timp ce adorm, mă gîndesc că pînă la urmă am să mă însor!

SFÎRŞIT

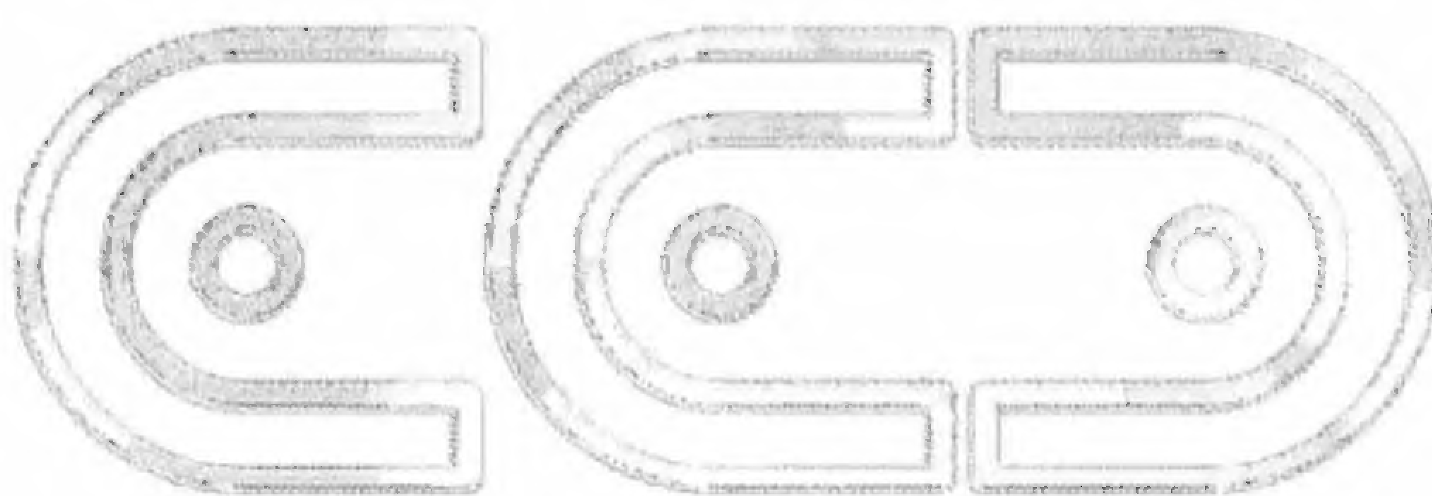

Lector : FLORIN CHIRIȚESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

Coli de tipar : 7,33 Comanda nr. 2082

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

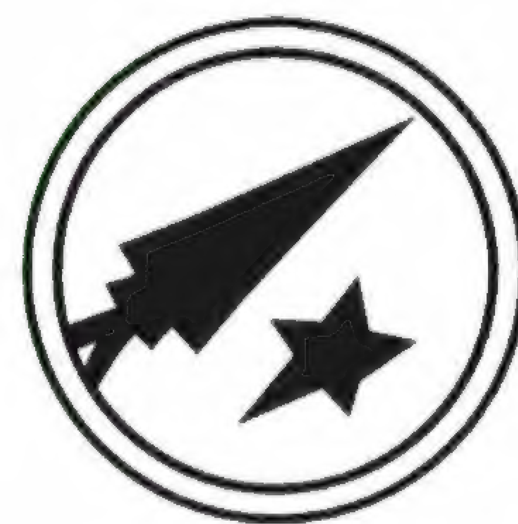

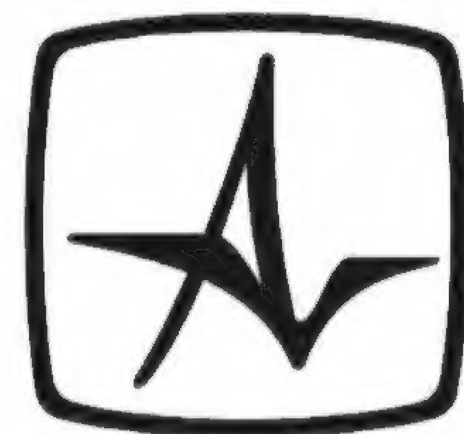

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

